

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης

Διπλωματική Εργασία

“Η ανάδειξη των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς του κέντρου της Λάρισας”

Φοιτήτρια

Κωνσταντίνα Κωστούλα

Επιβλέπων Καθηγητής

Σαπουνάκης Α.

Ιούνιος 2020, Βόλος

**“The promotion of the cultural heritage monuments of the
center of Larissa”**

Koustoula Konstantina

Περίληψη

Η πολιτιστική κληρονομιά θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα υποσύνολα του πολιτισμού. Η συμβολή της στην πολιτιστική εικόνα, ταυτότητα και ανάπτυξη μιας πόλης είναι σημαντική. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται η έννοια της, η προστασία της από τους αρμόδιους, διεθνείς και εθνικούς, φορείς και οργανισμούς και η ανάδειξη της, με σκοπό την επιτυχία των επιθυμητών στόχων και αποτελεσμάτων, την ορθή διαχείριση και αξιοποίηση της.

Ειδικότερα το βασικό μέρος της εργασίας εστιάζει στην υπάρχουσα πολιτιστική κληρονομιά και την ανάδειξη των μνημείων του κέντρου της Λάρισας. Η Λάρισα αναγνωρίζεται ως μια πόλη με πολιτιστικό χαρακτήρα και διαθέτει μνημεία εξαιρετού ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Με επίκεντρο τον πυρήνα της, αναλύονται τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και ιστορίας της με απώτερο στόχο την ανάδειξη των μνημείων του κέντρου της, μέσω των κατάλληλων προτάσεων για τα δεδομένα της πόλης.

Λέξεις κλειδιά: πολιτιστική κληρονομιά, μνημειακή κληρονομιά, προστασία, ανάδειξη, Λάρισα

Abstract

Cultural heritage is considered one of the most important subsets of culture. Its contribution to the cultural image, identity and development of a city is important. The present paper presents its concept, its protection by the competent, international and national, bodies and organizations and its promotion, in order to successfully achieve the desired goals and results, its proper conservation, management and exploitation.

In particular, the main part of the work focuses on the existing cultural heritage and the promotion of the monuments of the center of Larissa. Larissa is recognized as a city of cultural character and has monuments of outstanding historical and cultural interest. Focusing on its core, the data of its cultural heritage and history are analyzed with the ultimate goal of highlighting the monuments of its center.

Key words: cultural heritage, monumental heritage, protection, promotion, Larissa

Αρκτικόλεξα

UNESCO	United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization
ICCROM	International Center for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
OWHC	Organization of World Heritage Cities
ICAHM	International Committee on Archaeological Heritage Management
WMF	World Monuments Fund
ICOMOS	International Council of Monuments and Sites
ICOM	International Council of Museums
IUCN	International Union for Conservation of Nature
ΚΕΣΑ	Κεντρικό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων

Δήλωση

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λ.π., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία: 29/7/2020

Όνοματεπώνυμο: Κωνσταντίνα Κωβτούφα

Υπογραφή:

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Abstract	4
Αρκτικόλεξα	5
Εισαγωγή	10
Αντικείμενο/Σκοπός της εργασίας	12
Μεθοδολογία.....	13
Κεφάλαιο 1 ^ο	15
1 Πολιτιστική κληρονομιά	15
1.1 Η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς	15
1.2 Αποσαφήνιση του όρου “πολιτιστική κληρονομιά”	15
1.3 Κατηγορίες πολιτιστικής κληρονομιάς	17
Κεφάλαιο 2 ^ο	18
2 Διεθνείς οργανισμοί και συμβάσεις για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς	18
2.1 Διεθνείς και εθνικοί οργανισμοί προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς	18
2.2 Συμβάσεις και διακηρύξεις ανάδειξης και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς	22
Κεφάλαιο 3 ^ο	25
3 Αρμόδιοι φορείς προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς και θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα	25
3.1 Αρμόδιοι φορείς προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα.....	25
3.2 Θεσμικό πλαίσιο για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα	31
Κεφάλαιο 4 ^ο	37
4 Η περίπτωση της Λάρισας.....	37

4.1	Γεωγραφική θέση και έκταση της πόλης	37
4.2	Δημογραφικά Στοιχεία	40
4.3	Η ιστορία και η πολεοδομική συγκρότηση της πόλης	42
4.4	Πολιτιστική Κληρονομιά της Λάρισας	48
4.5	Πολιτιστικά Στοιχεία.....	64
Κεφάλαιο 5 ^ο		72
5	Ανάλυση SWOT	72
5.1	Λόγοι ανάδειξης και περιορισμοί.....	72
5.2	SWOT ANALYSIS	73
5.3	Δυνατά σημεία	75
5.4	Αδύνατα σημεία	76
5.5	Ευκαιρίες.....	77
5.6	Απειλές.....	78
5.7	Συμπεράσματα	78
Κεφάλαιο 6 ^ο		80
6	Προτάσεις για την ανάδειξη της μνημειακής πολιτιστικής κληρονομιάς του κέντρου της Λάρισας	80
6.1	Σκοπός των προτάσεων	80
6.2	Στόχος προτάσεων.....	81
6.3	Προτάσεις για την ανάδειξη των μνημείων του κέντρου της Λάρισας	81
6.4	Ενέργειες Προώθησης της μνημειακής πολιτιστικής κληρονομιάς της Λάρισας.....	86
6.5	Φορείς Υλοποίησης.....	86
7	Συμπεράσματα μελέτης	89
Βιβλιογραφία		92

Κατάλογος Πινάκων, Χαρτών και Εικόνων

Πίνακες

Πίνακας 1: Δημογραφική Εξέλιξη της Λάρισας, του Βόλου, των Τρικάλων και της Καρδίτσας.....	41
--	----

Χάρτες

Χάρτης 1: Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας Θεσσαλίας στην Ελλάδα.....	38
Χάρτης 2: Η γεωγραφική θέση της Περιφερειακής Ενότητας Λαρίσης στην Ελλάδα.....	38
Χάρτης 3: Δημοτικές Ενότητες και Δημοτικές/Τοπικές Κοινότητες του Δήμου Λαρισαίων.....	40
Χάρτης 4: Όρια Οικισμού Λάρισας 1827-1828.....	45
Χάρτης 5: Σχέδιο Πόλης έως το 1970	48
Χάρτης 6: Όρια περιοχής μελέτης σε σχέση με τον οικισμό της Λάρισας.....	49
Χάρτης 7: Απεικόνιση των μνημείων της περιοχής μελέτης.....	50

Εικόνες

Εικόνα 1_ Α' Αρχαίο Θέατρο	54
Εικόνα 2_ Β' Αρχαίο Θέατρο.....	55
Εικόνα 3_ Παλαιοχριστιανική Βασιλική Αγίου Αχίλλειου	56
Εικόνα 4_ Μπεζεστένι	57
Εικόνα 5_ Γενί Τζαμί.....	58
Εικόνα 6_ Οθωμανικά Λουτρά (Μεγάλο Χαμάμ).....	59
Εικόνα 7_ Μπαϊρακλί Τζαμί.....	60
Εικόνα 8_ Πυριταδαποθήκη-Μουσείου Εθνικής Αντίστασης.....	61
Εικόνα 9_ Πρόσθια όψη Μύλου Παππά.....	62
Εικόνα 10_ Μνημείο του Ιπποκράτη	63

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη μελέτη των μνημείων του κέντρου της Λάρισας, μιας πόλης που κατέχει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά. Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί ένα σημαντικό παρακλάδι του πολιτισμού στις μέρες μας και η αξία της αναγνωρίζεται πλέον παγκοσμίως. Πρόκειται για ένα συνδυασμό στοιχείων όπως είναι η ιστορία, η τέχνη, η παράδοση κ.λπ. ενός τόπου, κάτι που τον καθιστά ξεχωριστό και ιδιαίτερο μέσα από αυτά. Η πολιτιστική κληρονομιά προσδίδει τον πολιτιστικό χαρακτήρα, την πολιτιστική ταυτότητα και εικόνα και τη σπουδαιότητα μιας περιοχής. Η κοινωνία οφείλει να σέβεται, να προστατεύει, να προωθεί και να ενσωματώνει στο χώρο της τα αγαθά της πολιτιστικής κληρονομιάς και να εναρμονίζεται με το πολιτιστικό της περιβάλλον (Ashworth, 1994).

Για την παροχή των απαραίτητων στοιχείων και την ολοκλήρωση της, η παρούσα διπλωματική εργασία στηρίχθηκε σε βιβλιογραφικές πηγές.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο διερευνάται η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς, αποσαφηνίζονται τα στοιχεία που περιλαμβάνει ο όρος και περιγράφονται οι κατηγορίες στις οποίες διακρίνεται.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι σημαντικότεροι διεθνείς και εθνικοί φορείς και οργανισμοί που λειτουργούν για την προστασία, τη διαχείριση και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς σε παγκόσμιο επίπεδο. Επίσης, παρατίθενται συμβάσεις και διακηρύξεις που αποτέλεσαν καθοριστικούς παράγοντες στην προστασία και ανάδειξη της.

Η κατάσταση που υφίσταται στην ελληνική πραγματικότητα όσον αφορά στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς, παρατίθεται στο τρίτο κεφάλαιο. Γίνεται αναφορά στους βασικότερους νόμους που θεμελίωσαν το θεσμικό της πλαίσιο, καθώς και στους αρμόδιους φορείς προστασίας και ανάδειξης της στη χώρας μας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζεται η περίπτωση του κέντρου της πόλης της Λάρισας, όπου συνιστά το κύριο αντικείμενο μελέτης της εργασίας. Αρχικά μελετώνται τα γενικά στοιχεία της πόλης, όπως η γεωγραφική θέση και έκταση της, το ιστορικό ίδρυσης του Δήμου Λαρισαίων και η διοικητική διαίρεση του και κάποια δημογραφικά στοιχεία. Στη συνέχεια, γίνεται μια σύντομη περιγραφή της ιστορικής και πολεοδομικής της σύστασης από τους προϊστορικούς χρόνους έως τη νεότερη

εποχή. Στο κεφάλαιο αυτό, επίκεντρο συνιστά το υποκεφάλαιο που αναφέρεται στην πολιτιστική κληρονομιά της Λάρισας και ειδικότερα στα μνημεία που εντάσσονται στο κέντρο της. Ωστόσο αρκετά σημαντική μνεία γίνεται και στα πολιτιστικά της στοιχεία, όπως οι υπεύθυνοι πολιτιστικοί οργανισμοί και φορείς της, οι πολιτιστικοί χώροι που διαθέτει και οι διάφορες δραστηριότητες, εκδηλώσεις και τα φεστιβάλ που διοργανώνονται στα πλαίσια ανάδειξης και ενδυνάμωσης της πολιτιστικής της εικόνας.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο προτείνονται κάποιοι τρόποι ανάδειξης των μνημείων του κέντρου της και μερικές ενδεικτικές ενέργειες που θα μπορούσε να ακολουθήσει ο Δήμος και οι αρμόδιοι φορείς, ώστε να υπάρχει επαρκής ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού στο κομμάτι αυτό του πολιτισμού, να καθίσταται χρηστική και αποτελεσματική η λειτουργία των μνημείων της και να οδηγηθεί γενικότερα η πόλη στην πολιτιστική προβολή και εξέλιξη της μέσα από τα πολιτιστικά αγαθά του ιστορικού της κέντρου.

Αντικείμενο/Σκοπός της εργασίας

Η Λάρισα αποτελεί μια πόλη με σημαντική ιστορία, διαρκή και έντονη παρουσία του πολιτιστικού στοιχείου. Η πολιτιστική κληρονομιά που διαθέτει γενικότερα και ειδικότερα στο κέντρο της, το οποίο μελετάται στην παρούσα εργασία, καθώς και οι πολιτιστικοί της χώροι, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις και τα φεστιβάλ που διεξάγονται και η εικόνα του σύγχρονου πολιτισμού συνιστούν στοιχεία ταυτότητας της πόλης και προσδίδουν περιθώρια ανάδειξης και προβολής της. Ειδικότερα, η διπλωματική εργασία ασχολείται με την ανάδειξη του πολιτιστικού κληροδοτήματος που εντοπίζεται στο κέντρο της Λάρισας και τις προοπτικές που υπάρχουν για την προβολή του σε συνδυασμό και με τα πολιτιστικά στοιχεία της πόλης. Βάση για τη διαμόρφωση των προτάσεων και ενεργειών που προκύπτουν στην εργασία αποτέλεσαν τα στοιχεία που συλλέχθηκαν σε σχέση με τους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία, τους πολιτιστικούς χώρους, αλλά και τα πολιτιστικά στοιχεία της Λάρισας. Η μελέτη στοχεύει στην ανάδειξη των μνημείων του κέντρου, σε συνεργασία με τους χώρους και τα στοιχεία πολιτισμού της πόλης, καθώς και στις βέλτιστες πρακτικές και δράσεις για την επίτευξη αυτών.

Μεθοδολογία

Για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας με τίτλο “Η ανάδειξη των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς του κέντρου της Λάρισας” ακολουθήθηκε η εξής μεθοδολογία:

- Χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από: βιβλιογραφικές πηγές, μελέτες και έρευνες σχετικές γενικότερα με την πολιτιστική κληρονομιά και ειδικότερα της Λάρισας. Συγκεκριμένα έγινε χρήση και μελέτη υλικού από: επιστημονικά βιβλία, άρθρα, μελέτες και ερευνητικές εργασίες, συγγράμματα πανεπιστημίων, ευρωπαϊκά και διεθνή στοιχεία οργανισμών και φορέων με αρμοδιότητα τους τη διαχείριση, το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, το θεσμικό πλαίσιο για τη διαχείριση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, διαδικτυακούς τόπους, φωτογραφίες, προπτυχιακές και μεταπτυχιακές εργασίες φοιτητών κ.λπ.
- Αντλήθηκαν στοιχεία από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων και την Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Η μεθοδολογία που υιοθετήθηκε εστίασε στα κάτωθι:

- Διεύρυνση των θεωρητικών εννοιών της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σκοπός ήταν να γίνει αντιληπτή η έννοια της, παρά τους ποικίλους ορισμούς και τις διάφορες ερμηνείες που έχουν αποδοθεί για εκείνη.
- Ανάλυση των πρακτικών, της διαχείρισης, της προστασίας και των ενεργειών που ακολουθούν οι φορείς που σχετίζονται με τον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς
- Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης της Λάρισας και του κέντρου της:
 - Ανάλυση γεωγραφικών, διοικητικών, πληθυσμιακών και ιστορικών στοιχείων.
 - Καταγραφή στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς του κέντρου της και των πολιτιστικών στοιχείων της πόλης, με ιστορικά και πολιτιστικά δεδομένα.
 - Παρουσίαση της πολιτιστικής κληρονομιάς του κέντρου της Λάρισας, των πολιτιστικών φορέων, χώρων και δρώμενων που της πόλης.

- Ανάλυση SWOT για την περιοχή, αλλά και για την περιοχή σε συνδυασμό με τους πολιτιστικούς χώρους και τα πολιτιστικά δρώμενα.
- Σύνθεση ευρημάτων και συμπερασμάτων με στόχο τη δημιουργία προτάσεων και ενεργειών για την ανάδειξη των μνημείων του κέντρου της Λάρισας σε συνάρτηση και με τους πολιτιστικούς χώρους και τα δρώμενα.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που συνθέτουν το σκοπό της παρούσας εργασίας είναι τα εξής:

- Πόσο σημαντική θεωρείται η πολιτιστική κληρονομιά του κέντρου της Λάρισας;
- Είναι αποτελεσματικά τα μέσα και οι τρόποι που αναδεικνύεται η μνημειακή κληρονομιά του κέντρου της Λάρισας από τους αρμόδιους φορείς;
- Πόσο μπορούν να συνεισφέρουν στην ανάδειξη των μνημείων του κέντρου της Λάρισας, οι πολιτιστικοί χώροι που διαθέτει και τα πολιτιστικά δρώμενα που διεξάγονται στην πόλη;
- Μπορεί η ανάδειξη της μνημειακής κληρονομιάς του κέντρου της Λάρισας να ενισχύσει την πολιτιστική ταυτότητα και εικόνα του;

Κεφάλαιο 1^ο

1 Πολιτιστική κληρονομιά

1.1 Η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς

Η πολιτιστική κληρονομιά συνιστά καθοριστικό παράγοντα ιστορίας και ταυτότητας κάθε λαού. Η αξία της είναι τεράστια τόσο σε εθνικό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο και τις τελευταίες δεκαετίες αποτελεί ζήτημα εξέχουσας σημασίας για ολόκληρο τον κόσμο (Ashworth, 2007). Η ανάδειξη, διαφύλαξη, διατήρηση και προστασία της αφορά όλη την ανθρωπότητα, διότι μέσα από αυτήν διδασκόμαστε γεγονότα και ιστορίες για τον πολιτισμό μας, που οφείλουμε να γνωρίζουμε όλοι μας. Οτιδήποτε δημιουργήθηκε στο παρελθόν και είναι συνδεδασμένο με την ιστορία ενός τόπου στη διάρκεια του χρόνου, απαρτίζει την ιστορική του μνήμη και αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της πολιτιστικής του κληρονομιάς (Binney & Lowenthal, 1981). Η ίδια η ανάγκη που έχει ο άνθρωπος για τη γνώση του παρελθόντος και τις ρίζες του, είναι εκείνη που ενισχύει το αίσθημα της προστασίας του πολιτισμού μας (Castells, 2010).

Η ανάγκη για την ανάδειξη, διαφύλαξη και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι μεγάλη και για την επίτευξη αυτού του έργου είναι υπεύθυνοι αρκετοί ευρωπαϊκοί, διεθνείς φορείς και οργανισμοί, οι οποίοι λειτουργούν με συγκεκριμένες τακτικές, διάφορα ειδικά προγράμματα, συστήματα, μηχανισμούς κ.ά. Οι κινητοποιήσεις και οι δραστηριότητες τους, γίνονται με πρωταρχικό σκοπό την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, με κάθε δυνατό τρόπο και έπειτα με οτιδήποτε μπορεί να σχετίζεται με αυτήν και να χρήζει αντιμετώπισης (Ebbe, 2009).

1.2 Αποσαφήνιση του όρου “πολιτιστική κληρονομιά”

Η πολιτιστική κληρονομιά είναι η παρακαταθήκη του παρελθόντος, στην οποία περιλαμβάνονται οι αναμνήσεις μας· τα φυσικά μέρη και τα αντικείμενα· οι άυλες πεποιθήσεις· οι πρακτικές· και πολλά άλλα. Η άυλη κληρονομιά μπορεί συχνά να σχετίζεται με συγκεκριμένη απτή πολιτιστική κληρονομιά. Για παράδειγμα, η φύτεψη παπαρούνας σε μνημείο πολέμου είναι μια πρακτική που τιμά ένα γεγονός ενώ πραγματοποιείται σε μια φυσική τοποθεσία (Elisabeth, 2001). Στην Αυστραλία, πολλές Αβορίγινες ομάδες έχουν αναλυτικές πρακτικές που έχουν μεταβιβαστεί

ανάμεσα σε πολλές γενιές. Η πολιτιστική κληρονομιά -φυσική και μη φυσική- είναι ένα σημαντικό μέρος του ποιοι είμαστε και με το οποίο τα άτομα και οι κοινότητες ταυτίζονται (Graham & Howard, 2008).

Αυτή η πολιτιστική ταυτότητα βασίζεται στη μνήμη των κοινοτήτων και των ατόμων: είναι το κλειδί για την ταυτότητα, την ευημερία, τις αποφάσεις και τις ενέργειες τους. Αν και οι αναμνήσεις δεν είναι πάντα θετικές και μπορούν να αμφισβητηθούν, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των ατόμων, των κοινοτήτων και των κοινωνιών. Η πολιτιστική ιδιοκτησία είναι ένα ισχυρό εργαλείο για τον προσδιορισμό της μνήμης (Ashworth, 1994).

Η σημαντικότερη συνθήκη στην οποία αποδίδεται ο όρος της πολιτιστικής κληρονομιάς και αποτελεί ορόσημο για την ερμηνεία του, είναι η “Σύμβαση της UNESCO για την Προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής κληρονομιάς” (Παρίσι 1972) (UNESCO, 2020). Σε αυτή τη συνθήκη, αναγράφεται ότι ο όρος της εμπεριέχει τα εξής:

1. Μνημεία: έργα εξέχουσας αξίας και σημασίας για την ιστορία, την επιστημονική και καλλιτεχνική κοινότητα, όπως έργα αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, ζωγραφιές, στοιχεία της αρχαιότητας, κατασκευές, επιγραφές, ιστορικά σπήλαια όπου κατοικούνταν κατά τους αρχαίους χρόνους κ.ά.
2. Ομάδες κτιρίων: οικοδομήματα ιδιαίτερης ιστορικής, επιστημονικής και καλλιτεχνικής αξίας, δηλαδή οικοδομήματα τα οποία δεν περιλαμβάνονται στο ίδιο κτιριακό σύνολο και είναι ξεχωριστά ή συνδέονται μεταξύ τους και παρουσιάζουν όμοια στοιχεία στην αρχιτεκτονική τους ή αποκτούν μεγάλη σημασία λόγω της θέσης τους σε ένα συγκεκριμένο σημαντικό χώρο.
3. Τοπία: έργα κατασκευασμένα από τον άνθρωπο ή έργα που έχουν γίνει μέσω του συνδυασμού φύσης και ανθρώπου, καθώς και περιοχές που περιλαμβάνουν αρχαιολογικούς χώρους και κατέχουν μεγάλη αξία ως προς την ιστορία, το έθνος, την αισθητική τους στο χώρο και τον ίδιο τον άνθρωπο.”

Με τον όρο “πολιτιστική κληρονομιά”, νοούνται το σύνολο των υλικών και άυλων στοιχείων μιας κοινωνίας που αποδεικνύουν την πολιτιστική της ταυτότητα, αποτελούν σημαντικό κομμάτι του παρελθόντος που βίωσαν οι άνθρωποι και της

πολιτιστικής εξέλιξης που θα βιώσουν στο μέλλον και λόγω της σπουδαιότητας τους απαιτείται η διατήρηση τους μέσω της ορθής διαχείρισης αυτών.

1.3 Κατηγορίες πολιτιστικής κληρονομιάς

Η πολιτιστική κληρονομιά διακρίνεται σε δύο κατηγορίες, οι οποίες είναι οι εξής:

1.3.1 Η υλική πολιτιστική κληρονομιά

Η υλική πολιτιστική κληρονομιά με τη σειρά της ταξινομείται εξίσου σε δύο επιμέρους κατηγορίες, την κινητή και την ακίνητη. Όσον αφορά την κινητή, περιλαμβάνει πολιτιστικά αγαθά, τα οποία γίνεται να μετατοπισθούν ή να μεταφερθούν και αποτελείται από διάφορα είδη καλλιτεχνικών έργων, κατασκευές, σκεύη, στοιχεία και αντικείμενα του παρελθόντος όπως π.χ. *αγγεία, εργαλεία, μηχανές, σπάνια βιβλία, νομίσματα κ.ά.* (Παυλογεωργάτος, 2003). Στην ακίνητη πολιτιστική κληρονομιά περιέχονται τα υλικά πολιτιστικά αγαθά τα οποία αποτελούν κομμάτι του εδάφους ή κτιρίων και δεν μπορούν να αφαιρεθούν ή να αποσπαστούν από αυτά. Στην κατηγορία αυτή, λοιπόν, ανήκουν π.χ. *αρχιτεκτονικά μνημεία, ταφικά μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι και ανασκαφές, ιστορικοί τόποι, τοπία πολιτιστικά και πόλεις, τοιχογραφίες κ.ά.* (Παυλογεωργάτος, 2003).

1.3.2 Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά ορίζεται ως η σύνδεση των εργαλείων, αντικειμένων, χειροτεχνημάτων και πολιτιστικών χώρων με τις πρακτικές, αναπαραστάσεις, εκφράσεις, γνώσεις και τεχνικές, τις οποίες τα άτομα, οι ομάδες και οι κοινότητες, δεδομένων των συγκυριών αποδέχονται ως κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς τους. (Σύμβαση της Χάγης για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας, 2003, άρθρο 2. παρ. 1; στο Franchi, 2015). Στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά περιέχονται πνευματικά αγαθά όπως π.χ. *παραδόσεις, μύθοι, χοροί, τραγούδια και οποιοδήποτε άυλο αγαθό δηλώνει την ύπαρξη και αποτελεί στοιχείο πολιτισμού* (Franchi, 2015).

Κεφάλαιο 2^ο

2 Διεθνείς οργανισμοί και συμβάσεις για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς

Οι οργανισμοί που συγκροτούν τους αρμόδιους φορείς και δραστηριοποιούνται στον τομέα του πολιτισμού, έχουν δημιουργηθεί για την ορθή διαχείριση και την αντιμετώπιση προβλημάτων και καταστάσεων που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά (Elisabeth, 2001). Θα αναφέρουμε παρακάτω τους πιο σημαντικούς, διεθνείς και εθνικούς οργανισμούς, με βάση το έργο και το σπουδαίο ρόλο που κατέχουν στον τομέα της.

2.1 Διεθνείς και εθνικοί οργανισμοί προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς

Ανάλογα με το χαρακτήρα τους μπορούμε να πούμε ότι διαχωρίζονται σε δύο κατηγορίες, στους διακρατικούς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς. Η σύνθεση των διακυβερνητικών οργανισμών προκύπτει μέσω συμφωνητικών συμβάσεων που συνάπτονται ανάμεσα στα κράτη και επιδιώκουν την επιτυχία ενός ειδικού σκοπού, ενώ οι μη κυβερνητικοί παράγονται με αυτόβουλες αποφάσεις ιδιωτικών φορέων και ενεργούν σε εξειδικευμένους τομείς της πολιτιστικής κληρονομιάς (Graham & Howard, 2008). Οι σημαντικότεροι από αυτούς τους οργανισμούς στα πλαίσια που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά θα παρουσιαστούν παρακάτω.

2.1.1 Διακρατικοί Οργανισμοί

2.1.1.1 UNESCO (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών για της Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό)

Η δημιουργία του το 1945, οδήγησε στον ασπασμό μιας ακολουθίας κειμένων δεσμευτικού χαρακτήρα, που σχετίζονται με την προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Στη “Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς”, του 1972, αποδίδονται και οι ορισμοί τους. Ταυτόχρονα τα κράτη-μέλη σχημάτισαν το σύστημα λειτουργίας και το πλαίσιο προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα από την έγκριση αρκετών καταρτισμένων συμβάσεων διεθνούς επιπέδου. Μια σημαντική του συνεισφορά στον

συγκεκριμένο τομέα, επίσης, είναι η συγκρότηση του Κατάλογου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, που καθιερώθηκε από την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς (UNESCO, 2020).

Στόχος της UNESCO είναι η προαγωγή της εκπαίδευσης, της επιστήμης και του πολιτισμού σε παγκόσμιο επίπεδο, με τη χρήση και υλοποίηση διάφορων μέσων. Ειδικά, όσον αφορά στην πολιτιστική κληρονομιά, είναι να μεταδίδει την επιμόρφωση της, ώστε να παραμένει άθικτη και προστατευόμενη σε όλο τον κόσμο, από κάθε μορφής απειλή. Για την επιτυχία του παραπάνω στόχου, τα κράτη-μέλη είναι υποχρεωμένα να υπακούουν στις πρέπουσες διεθνείς συμβάσεις.

Το έργο και οι δράσεις της UNESCO περιλαμβάνουν ενέργειες όπως η παροχή βοήθειας στα κράτη για την σωστή διαχείριση μνημείων και χώρων, η διεξαγωγή δραστηριοτήτων και συνεδρίων για την ενεργή συμμετοχή σε θέματα πολιτισμού, η δημιουργία και εκτέλεση ειδικών προγραμμάτων για την ανάδειξη και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και πολλές ακόμα ενέργειες αντίστοιχων περιεχομένων και χαρακτήρων.

2.1.1.2 ICCROM (Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών)

Το Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών δημιουργήθηκε από την UNESCO το 1959, με σκοπό να παρέχει συμβουλευτικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες για τη διεθνή διαφύλαξη κάθε είδους πολιτιστικής κληρονομιάς, να βελτιώνει ποιοτικά τις τεχνικές προφύλαξης και να διαδίδει τη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός τόπου. Συνιστά τον μοναδικό παγκόσμιο φορέα που είναι εξουσιοδοτημένος για την προαγωγή προστασίας κάθε τύπου πολιτιστικής κληρονομιάς. Λειτουργεί παράλληλα ως σύμβουλος για όλα τα κράτη μέλη αλλά και για άλλους μη κυβερνητικούς οργανισμούς (π.χ. ICOMOS, ICOM). Πιο συγκεκριμένα ο ρόλος της εστιάζει στην αντιμετώπιση ζητημάτων που υποβαθμίζουν την πολιτιστική κληρονομιά, στην κοινωνική ευαισθητοποίηση ως προς την αξία της, στη γνώση και διάδοση δεδομένων που σχετίζονται με τη διαχείριση των πολιτιστικών αγαθών και στην πραγματοποίηση ειδικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων εκπαιδευτικού χαρακτήρα.

Το Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών διοργανώνει σεμινάρια ή λαμβάνει μέρος σε αυτά, σε συνεργασία με τους εκάστοτε φορείς και βοηθάει γνωστικά και τεχνικά σε ζητήματα που αφορούν τα πολιτιστικά αγαθά (π.χ. αναστύλωση, συντήρηση) (ICCROM, 2020).

2.1.1.3 Συμβούλιο της Ευρώπης

Αποστολή του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η κάλυψη αναγκών στα πλαίσια της ανάπτυξης και της προώθησης του πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Προβλέπει τη δημιουργία, την οργάνωση, τον επικοινωνιακό προγραμματισμό, την έμπρακτη συμβολή και στήριξη σε σχέση με την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαιδευτικού, πολιτικού, πολιτιστικού περιεχομένου και την τεχνική υποστήριξη των κρατών μελών σε θέματα οικοδομικού περιεχομένου (Europra, 2020).

2.1.2 Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί

2.1.2.1 OWHC (Οργανισμός Πόλεων Παγκόσμιας Κληρονομιάς)

Ο Οργανισμός Πόλεων Παγκόσμιας Κληρονομιάς ιδρύθηκε το 1993 και στοχεύει στη βέλτιστη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς των πόλεων. Περιλαμβάνει πόλεις με περιοχές που είναι καταγεγραμμένες στη Λίστα της Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Στις υπηρεσίες του εμπεριέχονται η παροχή βοήθειας και η εκτέλεση δράσεων, οι οποίες είναι σύμφωνες με τα κανονιστικά πλαίσια του οργανισμού UNESCO και του ICOMOS. Οι ενέργειες που ακολουθεί εξαρτώνται από τους αντίστοιχους φορείς αλλά και από τους ίδιους τους πολίτες, οι οποίοι οφείλουν να έχουν επίγνωση των θεμάτων της παγκόσμιας κληρονομιάς και να φροντίζουν για την απόκτηση προγραμματισμού που αντανακλά σε όλες τις πτυχές της. Για την αντιμετώπιση των διάφορων προκλήσεων, είναι απαραίτητη η σύναψη συνεργατικών σχέσεων ανάμεσα στους φορείς και τις πόλεις-μέλη, καθώς και ο αμοιβαίος διαμοιρασμός στοιχείων και πληροφοριών μεταξύ τους. Ο οργανισμός διοργανώνει συνέδρια και επιτρέπει στις διάφορες πόλεις να ανακαλύψουν τόσο τη δική τους κληρονομιά, όσο και των υπόλοιπων κρατών, τις στηρίζει με εκπαιδευτικά προγράμματα, βρίσκει κοινές λύσεις για τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν και δίνει ευκαιρίες για τη γνώση και την προώθηση του πολιτισμού (OWHC, 2020).

2.1.2.2 ICAHM (Διεθνής Επιτροπή για τη Διαχείριση της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς)

Η Διεθνής Επιτροπή για τη Διαχείριση της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς έχει αναλάβει την οργάνωση και επίβλεψη χώρων και τοπίων αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Αποτελεί συμβουλευτικό όργανο της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς και του ICOMOS. Επίσης, σημειώνει συνεργασίες με οργανισμούς κάθε επιπέδου, στην προσπάθεια του να αναπτύξει τις καλύτερες τακτικές και πρακτικές για την ορθή λειτουργία χώρων, τόπων και για την παροχή πολιτιστικών πόρων (ICAHM, 2020).

2.1.2.3 WMF (Παγκόσμια Ταμεία Μνημείων)

Η σύσταση του οργανισμού προήλθε το 1965 και στοχεύει στην οικονομική ενίσχυση χώρων εξαιρετης πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής σημασίας για τον κόσμο, οι οποίοι απειλούνται από κάθε είδους φυσική ή ανθρώπινης φύσεως καταστροφή και διάβρωση. Πραγματοποιεί δράσεις που στοχεύουν στη συνεργασία με αρμόδιους τοπικούς φορείς, καθώς και την εκπαίδευση τους, με σκοπό τη διασφάλιση και την αντιμετώπιση προβλημάτων που μπορεί να παρουσιαστούν (WMF, 2020).

2.1.2.4 ICOMOS (Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών)

Συγκροτήθηκε το 1965 και επιδιώκει τη θεωρητική προβολή της μεθοδολογικής και τεχνολογικής ενημέρωσης που αφορά στην προστασία και ανάδειξη ιστορικών μνημείων, συνόλων και τοποθεσιών των χωρών όλου του κόσμου. Συνιστά ένα επιστημονικό δίκτυο ειδικό σε ζητήματα προστασίας και διαφύλαξης ιστορικών πόλεων, κτιρίων, πολιτιστικών τοπίων και αρχαιολογικών χώρων. Αποτελεί σύμβουλο του οργανισμού UNESCO σε τεχνικά ζητήματα, όπως η επιλογή των μνημείων που προβλέπονται να ενταχθούν στον Κατάλογο Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Παράλληλα, εποπτεύει τα μνημεία που εμπεριέχονται ήδη στον Κατάλογο και επικεντρώνεται σε θέματα που αφορούν την προστασία και τις ενέργειες αποκατάστασης και συντήρησης των παραπάνω πολιτιστικών αγαθών. Συγκροτείται από εξειδικευμένο τεχνικό και επιστημονικό προσωπικό (ICOMOS, 2020).

2.1.2.5 ICOM (Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων)

Ιδρύθηκε το 1946 και αποσκοπεί στην προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Η δραστηριοποίηση του εντοπίζεται σε αρκετές χώρες και σχετίζεται

με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, την εξουδετέρωση της λαθραίας μεταφοράς πολιτιστικών αγαθών και την οργανωτική και αναπτυξιακή μεταχείριση των μουσείων (ICOM, 2020).

2.1.2.6 IUCN (Παγκόσμια Ένωση για τη Συντήρηση)

Λειτουργεί από το 1964 και έχει ως στόχο τη διαχείριση των περιοχών Παγκόσμιας Κληρονομιάς με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, καθώς επίσης και την προβολή της δυναμικής που κατέχει η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά, σε θέματα που αφορούν τη φύση αλλά και τους αναπτυξιακούς τομείς. Συγκροτεί εκτελεστικό όργανο για την ένταξη νέων περιοχών στον Κατάλογο, οι οποίες πληρούν τα απαραίτητα κριτήρια. Επιπρόσθετα, αναλαμβάνει την παρακολούθηση της συνθήκης στην οποία βρίσκονται οι περιοχές που είναι ήδη καταχωρημένες στον Κατάλογο (IUCN, 2020).

2.2 Συμβάσεις και διακηρύξεις ανάδειξης και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς

Το πλαίσιο των συμβάσεων, διακηρύξεων, αρχών, ρυθμίσεων, στρατηγικών κλπ. που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά είναι αρκετά ευρύ, διότι είναι πολλά τα ζητήματα που υπάρχουν και πρέπει να αντιμετωπιστούν. Παρακάτω θα παρουσιασθούν κατά χρονολογία, οι σημαντικότερες συμβάσεις και διακηρύξεις που ακολούθησαν την εξελικτική πορεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και αφορούν τη δράση οργανισμών ευρωπαϊκού και διεθνούς επιπέδου από μια θεσμική και νομοθετική πλευρά (Ζερβάκη, 2010).

2.2.1 Χάρτα των Αθηνών (1933)

Η Χάρτα των Αθηνών θεωρείται το πρώτο διεθνές συνέδριο με θέμα την αποκατάσταση των ιστορικών μνημείων, όπου επικυρώθηκαν τα ακόλουθα: η ίδρυση οργανισμών παγκόσμιου επιπέδου για την παροχή συμβουλευτικών και επιχειρησιακών υπηρεσιών, η επίβλεψη και εξέταση των έργων αποκατάστασης ώστε να μην υπάρξει αλλοίωση στα χαρακτηριστικά και στην αξία τους, η αντιμετώπιση προβλημάτων μέσω εθνικών νομοθετικών πλαισίων, καθώς και η προφύλαξη του ιστορικού και περιβάλλοντα χώρου με νέα προοδευτικά μέσα (Τασσοπούλου, 2020).

2.2.2 Χάρτα της Βενετίας (1964)

Πρόκειται για το δεύτερο παγκόσμιο συνέδριο που διεξήχθη για τα ιστορικά μνημεία. Τα επιτεύγματα του ήταν: η οριοθέτηση του όρου “ιστορικό μνημείο”, η διεθνής συνεργασία στον επιστημονικό και μορφωτικό τομέα όσον αφορά στη συγκέντρωση, διαφύλαξη και διάδοση των πολιτιστικών θησαυρών κάθε χώρας, αλλά και τη διεθνή διάδοση και ενημέρωση των ανάλογων επιστημονικών και τεχνικών ενεργειών σχετικά με τα ανωτέρω (Τασσοπούλου, 2020).

2.2.3 Σύμβαση σχετικά με τα ληπτέα μέτρα για την απαγόρευση και την παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών (Παρίσι 1970)

Το Νοέμβριο του 1970 κλήθηκε Γενική Συνέλευση της UNESCO και εγκρίθηκε επίσης η σύμβαση αυτή, η οποία προέβλεπε τα εξής: την καταπολέμηση της παράτυπης κατοχής πολιτιστικών αγαθών, ενέργειες επαναφοράς τους στο κράτους όπου ανήκουν, καθώς και την ποινικοποίηση των χωρών που εμπορεύονται ή αποκτούν παράνομα πολιτιστικά αγαθά άλλων χωρών μέσω της υποβάθμισης των οικείων πολιτιστικών τους αγαθών (Gruber, 2017).

2.2.4 Σύμβαση UNESCO για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς (1972)

Με τη Σύμβαση αυτή θεσμοθετήθηκε η συνεργασία μεταξύ των εθνών του κόσμου, για τη διαφύλαξη των πολιτιστικών και πνευματικών αγαθών κάθε χώρας. Εντός της Σύμβασης ορίζονται ως σύμβουλοι οι οργανισμοί IUCN, ICOMOS και ICCROM. Κύριος στόχος της ήταν η διάκριση, διασφάλιση, προώθηση, διατήρηση και σημασία της μεταφοράς της διεθνούς πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, στις ακόλουθες γενεές (Brandon, 2020).

2.2.5 Σύμβαση για την προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (2003)

Η Σύμβαση προέκυψε σε μια από τις Γενικές Συνελεύσεις της UNESCO και είχε ως στόχο την ένδειξη σεβασμού που πρέπει να υπάρχει ως προς την αξία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, τη διαφύλαξη της, την παγκόσμια, εθνική και τοπική κινητοποίηση και συμμετοχή στα ζητήματα της, καθώς και τη διεθνή ενίσχυση συνεργασίας. Για τους παραπάνω στόχους αναγράφονται οι μέθοδοι υπό τις οποίες πρέπει να ενεργούν οι αρμόδιες επιτροπές και οι συμβουλευτικοί οργανισμοί, η θέση που κατέχουν τα κράτη στα θέματα που την αφορούν, τα μέτρα και οι πολιτικές που

διασφαλίζουν την προφύλαξη της, προγράμματα εκπαιδευτικού και ενημερωτικού χαρακτήρα απευθυνόμενα στο κοινό και σε κάθε κοινωνία και η αναγκαία συμβολή και ανάμειξη των πολιτών στις διάφορες δράσεις και δραστηριότητες που πραγματοποιούνται (Brandon, 2020).

2.2.6 Σύμβαση για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την κοινωνία, Φάρο (2005)

Με τη Σύμβαση του Φάρο, κλήθηκε το Συμβούλιο της Ευρώπης να λάβει αποφάσεις σε σχέση με την πολιτιστική κληρονομιά και την αξία της για την κοινωνία. Με βάση, λοιπόν, την ανωτέρω Σύμβαση συμφωνήθηκαν τα εξής: ο σκοπός της σύμβασης, ορισμοί και αρχές που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά σχετικά με την κοινωνία, η συμβολή της στην κοινωνία αλλά και στην περιβαλλοντική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη, οι ευθύνες που πρέπει να αναλαμβάνονται, η συμμετοχή του κοινού στα διάφορα δρώμενα, η παρακολούθηση των συστημάτων και μηχανισμών λειτουργίας των αρμόδιων φορέων και η συνεργασία των μελών ώστε να επιτυγχάνονται οι στόχοι, οι αρχές, καθώς επίσης και η προαγωγή της κοινής Ευρωπαϊκής κληρονομιάς (Brandon, 2020).

2.2.7 Οι αρχές της Βαλέτα για την προστασία και διαχείριση των ιστορικών πόλεων, οικισμών και αστικών περιοχών (2010)

Το παρόν κείμενο που εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ICOMOS, υποδεικνύει αρχές και στρατηγικές οι οποίες ακολουθούνται σε κάθε είδους επέμβαση που μπορεί να γίνει σε μια ιστορική πόλη ή αστική περιοχή και έχει ως στόχο τη διαφύλαξη της αξίας τους, των ρυθμίσεων τους και την ομαλή τους ένταξη στην κοινωνία, τον πολιτισμό και την οικονομία κάθε τόπου. Οι επεμβάσεις αυτές οφείλουν να υλοποιούνται διατηρώντας σεβασμό τόσο στα απτά και άυλα πολιτιστικά αγαθά, όσο και στην ποιοτική διαβίωση των κατοίκων κάθε κοινωνίας (Brandon, 2020).

Οι παραπάνω συμβάσεις και διακηρύξεις και αρκετές ακόμα που αφορούν το γενικότερο πλαίσιο της πολιτιστικής κληρονομιάς, δημιουργήθηκαν για την ορθή διαχείριση της, την προστασία της, την ανάδειξη της κ.λπ. σε διεθνές επίπεδο.

Κεφάλαιο 3^ο

3 Αρμόδιοι φορείς προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς και θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα

3.1 Αρμόδιοι φορείς προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα

Η Ελλάδα έχει στρέψει την προσοχή της στον τομέα του πολιτισμού και ειδικότερα στην πολιτιστική κληρονομιά κυρίως τα τελευταία τριάντα χρόνια. Αυτό οφείλεται στην παρατήρηση καταστροφών, αλλοιώσεων και φθορών που εντοπίστηκαν στα πολιτιστικά αγαθά της, αλλά και στα περιβαλλοντικά προβλήματα που αφορούν και επηρεάζουν άμεσα την πολιτιστική της κληρονομιά και έπρεπε να αντιμετωπιστούν. Κυρίαρχο ρόλο στα παραπάνω ζητήματα είχε το κράτος, το οποίο αδυνατούσε να ακολουθήσει εκσυγχρονιστικά συστήματα και να εκτιμήσει την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την κοινωνία μας σε όλα τα επίπεδα. Στη σύγχρονη εποχή, αναγνωρίζεται ως κάτι πολύτιμο και είναι απαραίτητη η προστασία της. Για την προστασία, τη διατήρηση, την ανάδειξη και τη γενικότερη διαχείριση των ζητημάτων που συνεπάγονται, δημιουργήθηκαν οι κατάλληλοι φορείς και οργανισμοί. Ανά καιρούς έχουν υπάρξει αρμόδια Υπουργεία και οργανισμοί που τελούσαν δράσεις στον τομέα της, όμως στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστούν οι αρμόδιοι φορείς που λειτουργούν σήμερα για την εκτέλεση έργων που την αφορούν.

3.1.1 Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού είναι αρμόδιος κρατικός φορέας, έργο του οποίου είναι η προάσπιση, η επίβλεψη, η διαφύλαξη, η συντήρηση, η διατήρηση, η υποστήριξη και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, συγκεκριμένα αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων, μνημείων και έργων τέχνης και γενικότερα η ανάπτυξη των τεχνών στη χώρα μας, όπως επίσης η δημιουργία, η κατασκευή ή η απόκτηση και ανάδειξη νέων και σύγχρονων πολιτιστικών έργων. Στο Υπουργείο Πολιτισμού ανήκουν οι Γενικές Διευθύνσεις Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Αναστήλωσης Μουσείων και Τεχνικών Έργων, Σύγχρονου Πολιτισμού και Διοικητικής Υποστήριξης, οι οποίες λειτουργούν μέσω κεντρικών και περιφερειακών υπηρεσιών καθώς και εποπτευόμενων οργανισμών με έδρα τις

περιφέρειες (π.χ. Εφορίες Αρχαιοτήτων) (ΟΔΥΣΣΕΥΣ, 2020). Συγκεκριμένα οι κεντρικές και περιφερειακές υπηρεσίες που αναλαμβάνουν τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα είναι:

- Η Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακροπόλεως
 - Έργα αποκατάστασης (π.χ. συντήρηση) και ανάδειξης των μνημείων της Αθηναϊκής Ακρόπολης
- Η Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς
 - Υπεύθυνη για το σχεδιασμό και την επίβλεψη πολιτικών που αφορούν την αποκατάσταση, προφύλαξη, διαφύλαξη και προώθηση της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας μας και για τη λειτουργική, διοικητική αποτελεσματικότητα και την επιτυχία των υπηρεσιακών στόχων του ΥΠ.ΠΟ.Α.
- Η Γενική Διεύθυνση Αναστήλωσης, Μουσείων και Τεχνικών Έργων
 - Συντονίζει και επιβλέπει τις ενταγμένες σε αυτήν Διευθύνσεις των κεντρικών και περιφερειακών υπηρεσιών
- Το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο (ΚΑΣ)
 - Βασικό του έργο η γνωμοδότηση και ο έλεγχος σχετικών ζητημάτων με την προφύλαξη αρχαίων μνημείων, ιστορικών τόπων και αρχαιολογικών χώρων προγενέστερων του 1830.
- Το Κεντρικό Συμβούλιο Νεότερων Μνημείων (ΚΣΝΜ)
 - Μεριμνά για τη διατήρηση της νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδος και των μεταγενέστερων χρονολογούμενων μνημείων και ιστορικών τόπων του 1830.

Οι δράσεις του ΥΠ.ΠΟ.Α. περιλαμβάνουν: ανασκαφές, αναστηλώσεις, εκδηλώσεις, εκδόσεις (π.χ. βιβλίων, συγγραμμάτων), εκθέσεις (π.χ. αρχαιοτήτων), εκπαιδευτικά προγράμματα, προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης (π.χ. έργα υποδομής, συντηρήσεις), επιχειρησιακά προγράμματα, ερευνητικά και αναπτυξιακά προγράμματα, ψηφιακές δράσεις, Ευρωπαϊκά προγράμματα, εγχώριες και διεθνείς συνεργασίες κ.ά. Η επίτευξη του έργου του πραγματοποιείται είτε μέσω κρατικών-εθνικών πόρων από την ενέργεια τοπικών προγραμμάτων και προγραμμάτων της χώρας είτε μέσω συγχρηματοδοτούμενων κοινοτικών προγραμμάτων (π.χ. ΕΣΠΑ 2014-2020) (ΟΔΥΣΣΕΥΣ, 2020).

3.1.2 Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Το ΥΠΕ προσφέρει υπηρεσίες και λειτουργεί για τη βελτίωση του αστικού χώρου με πολιτικές αναπλάσεων, επεμβάσεων κ.ά. Στα πλαίσια σχεδιασμού και αναβάθμισης του αστικού χώρου συμπεριλαμβάνει και την οργάνωση και χρηματοδότηση ειδικών προγραμμάτων που σχετίζονται με την πολιτιστική μας κληρονομιά. Αρμοδιότητα του αποτελεί ειδικότερα η αρχιτεκτονική κληρονομιά και σύμφωνα με το *άρθρο 4 του Ν. 1577/85, το άρθρο 1 παρ. 2 του Ν. 1772/88, το άρθρο 22 του Ν. 2300/95, το άρθρο 3 του Ν. 2831/2000 και το άρθρο 6 του Ν. 4067/2012, ο Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας, με σκοπό την προάσπιση του φυσικού περιβάλλοντος, τη διατήρηση και ανάδειξη του ιδιαίτερου πολεοδομικού, αισθητικού, ιστορικού, λαογραφικού και αρχιτεκτονικού χαρακτήρα τους, μπορεί να χαρακτηρίζει:*

- Οικισμούς ή τμήματα πόλεων ή οικισμών ή αυτοτελή οικιστικά σύνολα εκτός αυτών, ως παραδοσιακά σύνολα
- Ζώνες ιδιαίτερου κάλλους, χώρους, τόπους, τοπία ή και φυσικούς σχηματισμούς που συνοδεύουν ή περιβάλλουν στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, όπως και αυτοτελείς σχηματισμούς φυσικού ή ανθρωπογενούς χαρακτήρα εντός ή εκτός (Υρεκα, 2020).

Για την επίλυση και την αντιμετώπιση πολεοδομικών και αρχιτεκτονικών ζητημάτων έχει δημιουργηθεί το Κεντρικό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής (ΚΕΣΑ). Συγκροτείται στο Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, με απόφαση του αρμόδιου Υπουργού. Στις αρμοδιότητες του υπάγονται, η εισήγηση και γνωμοδότηση στον Υπουργό Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, είτε αυτεπάγγελτα είτε έπειτα από σχετικά ερωτήματα που θέτει ο ίδιος και αφορούν τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό. Σύμφωνα με το Νόμο 4030/2011 (ΦΕΚ Α 249/25-11-2011) “Νέος τρόπος έκδοσης αδειών δόμησης, ελέγχου κατασκευών και λοιπές διατάξεις” στην περίπτωση ε' του άρθρου 21, όπως αναγράφεται “για αρχιτεκτονικές μελέτες που διαφοροποιούνται από τα μορφολογικά στοιχεία και την τυπολογία που επιβάλλεται με ειδικές διατάξεις που έχουν θεσπιστεί ανά περιοχή”, σε ειδικές περιπτώσεις, γνωμοδοτεί με εμπειριστατωμένη αιτιολογία επί των αρχιτεκτονικών μελετών και παίρνει αποφάσεις στις ενστάσεις που υποβάλλονται κατά του Συμβουλίου της Αρχιτεκτονικής.

3.1.3 Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων

Το ΥΠΑΕ παρακολουθεί συγκεκριμένα αναπτυξιακά προγράμματα της χώρας, εστιάζοντας στα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα κάθε περιφέρειας, ώστε να είναι ενήμερο για τους πόρους που μπορούν να διατεθούν και να οδηγήσουν σε ανάπτυξη. Με βάση τη συμβολή διάφορων παραγόντων στην οικονομική μεγέθυνση, διακρίνονται εννιά τομείς και σε έναν από αυτούς ανήκει και ο πολιτισμός. Το ΥΠΑΕ καθώς και οι περιφέρειες μέσω των επιχειρησιακών τους προγραμμάτων συνδράμουν στην οικονομική ενίσχυση πολιτιστικών δρώμενων και έργων. Συγκεκριμένα για την πραγματοποίηση των ΠΕΠ (Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα) που αφορούν τις 13 περιφέρειες της χώρας μας, χρηματοδοτούνται ενέργειες με στόχο την ενδυνάμωση ειδικών και ξεχωριστών χαρακτηριστικών κάθε τόπου, όπως είναι και η προφύλαξη και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς τους. Για τη δράση αυτή ικανοποιούνται οι απαραίτητες ανάγκες έχοντας ως προτεραιότητα την βελτίωση της βιωσιμότητας κάθε περιφέρειας. Επιπλέον, μέσω προγραμμάτων χρηματοδοτούνται και επιχειρήσεις άμεσα σχετιζόμενες με τον τομέα του πολιτισμού ισχυροποιώντας με καινοτόμους τρόπους τον ανταγωνισμό. Παράλληλα πραγματοποιούνται δράσεις για τη διαφύλαξη και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς που εμπεριέχουν (mindev: 2020)

1. Τη σύνδεση τουριστικών αγαθών με την πολιτιστική κληρονομιά και το παραγόμενο κεφάλαιο της φύσης, μέσω ερευνών αγοράς και μελετών, με την εθνική και διεθνή προαγωγή τους και με την οργάνωση χορηγούμενων δραστηριοτήτων.
2. Τον υπηρεσιακό σχεδιασμό του περιβάλλοντος και του πολιτισμού σε συνεργασία με τους ανάλογους κοινωνικούς φορείς αλλά και με επιχειρήσεις τοπικών και διεθνών επιπέδων.
3. Δημόσιες και ιδιωτικές εφαρμογές εξειδικευμένων σχεδίων που επιδιώκουν τη φυσική και πολιτιστική ανάπτυξη περιοχών.

Επιπρόσθετα, με τη δημιουργία συγκεκριμένων προγραμμάτων στοχεύει σε ενέργειες και δραστηριοποιείται για την επίτευξη υπέρ-τοπικών στόχων και συνεργιών (mindev, 2020).

3.1.4 Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων-Ελληνικό Τμήμα ICOM

Σκοπός του εθνικού τμήματος του ICOM που ιδρύθηκε στη χώρα μας, είναι η ανάδειξη και η προαγωγή του πολιτισμού της Ελλάδας μέσω των μουσείων. Οι δράσεις του περιλαμβάνουν τη δημιουργία εκπαιδευτικών και επιστημονικών προγραμμάτων για την επίτευξη των παραπάνω στόχων και την οργάνωση και διεξαγωγή διεθνών συνεδρίων επιστημονικού χαρακτήρα. Παράλληλα βρίσκεται σε συνεργασία με κάθε επιπέδου Επιτροπή του ICOM, το Υπουργείο Πολιτισμού, ιδρύματα Ελληνικών και Ξένων πανεπιστημίων και ομάδες εξειδικευμένων ανθρώπων που εργάζονται για την εκτέλεση δράσεων που εμπίπτουν στο διεθνές υπόδειγμα και τους αντιπροσωπεύουν σε διάφορα συνέδρια σχετικού περιεχομένου (ICOM, 2020).

3.1.5 Ελληνικό Τμήμα ICOMOS

Η λειτουργία του σημειώθηκε στη αρχή ως “Επιστημονική Επιτροπή του Επιμελητηρίου της Ελλάδας”, όμως στη συνέχεια ανεξαρτητοποιήθηκε και άρχισε να ενεργεί ως επιστημονική αυτόνομη ένωση. Με βάση το Καταστατικό του Οργανισμού, οι στόχοι και ενέργειες του σε σχέση κυρίως με τα μνημεία και τις τοποθεσίες είναι τα ακόλουθα:

- Η προαγωγή και η ισχυροποίηση ορθών μέτρων προστασίας, ανάλογα με την περίπτωση, μέσω της προώθησης, της μεταφοράς και εκτέλεσης μελετών και μεθόδων επιστημονικού, τεχνικού και τεχνολογικού χαρακτήρα.
- Η πληροφόρηση, η διάδοση και η ενίσχυση του ενδιαφέροντος τόσο για τα μνημεία και τις τοποθεσίες όσο και για την πολιτιστική κληρονομιά όλων των τόπων της χώρας μας σε γενικότερα πλαίσια.
- Η κατάθεση προτάσεων και η προαγωγή αντίστοιχων ενεργειών στις αρμόδιες υπηρεσίες, στις αρχές και σε διεθνείς οργανισμούς για την διαφύλαξη, την ανάδειξη και την προστασία τους.
- Η εκπαιδευτική κατάρτιση σε μεταπτυχιακό επίπεδο, η εξειδίκευση των επιστημονικών ομάδων και ανθρώπων του σε σχέση με τις τεχνικές διαχείρισης, προφύλαξης, αποκατάστασης και ανάδειξης τους, η διεξαγωγή σεμιναρίων και μαθημάτων επιστημονικού περιεχομένου ή η συμμετοχή του σε αυτά και η προσφορά υποτροφιών για μετεκπαίδευση σε πανεπιστήμια της Ελλάδας ή του εξωτερικού με σχετικό αντικείμενο σπουδών.

- Η συλλογή όλων των στοιχείων και αρχείων που αφορούν τα Μνημεία και τις τοποθεσίες (π.χ. τοπογραφικοί χάρτες, φωτογραφίες κ.λπ.).
- Η συνεργασία οποιουδήποτε είδους με τα επιμέρους τμήματα εθνικού επιπέδου του ICOMOS και πρωτίστως με τα τμήματα που βρίσκονται στις γειτονικές χώρες ώστε να επιτυγχάνονται στόχοι και προγράμματα που είναι κοινά, καθώς επίσης και με άλλα όργανα όπως ο οργανισμός UNESCO, ICCROM, ICOM, το TEE και λοιπούς οργανισμούς εθνικού και διεθνούς επιπέδου.
- Η προσθήκη στοιχείων, πληροφοριών και η δημιουργία βιβλιοθήκης και κέντρου τεκμηρίωσης που θα διαθέτουν υλικό για την πληροφόρηση και ενημέρωση όλων των ενδιαφερόμενων.
- Η κοινοποίηση επιστημονικών περιεχομένων για την σχετική ενημέρωση σε ζητήματα προάσπισης, διάδοσης και συντήρησης τους.
- Η διαμόρφωση ενός πλαισίου που παρέχει διεθνώς την ευκαιρία για ανταλλαγή απόψεων, πληροφοριών, γνώσεων και εμπειριών, σε θέματα που σχετίζονται με το περιεχόμενο των αρχών, των νομοθεσιών και των διοικητικών και τεχνικών μέσων για τη γενικότερη διαχείριση και προστασία τους (ICOMOS, 2020).

3.1.6 Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς (ΠΙΟΠ)

Αποτελεί μη κερδοσκοπικό ίδρυμα, το οποίο φροντίζει για την προάσπιση και ανάδειξη της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς και συγκεκριμένα των βιοτεχνικών και βιομηχανικών τομέων της, εντάσσοντας και τεχνολογικά ζητήματα. Ξεχωρίζει η δράση της που εντοπίζεται στη λειτουργία του Δικτύου Θεματικών Μουσείων, όπου προάγεται η τόνωση και η ενδυνάμωση του πολιτισμού σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο (Pior, 2020).

3.2 Θεσμικό πλαίσιο για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα

3.2.1 Πολιτιστική κληρονομιά

Το ελληνικό νομικό πλαίσιο που αφορά την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς διέπεται από ένα μεγάλο πλήθος νόμων και εργαλείων. Οι προσπάθειες για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα, σημειώνονται από τα πρώτα χρόνια της σύνθεσης του ελληνικού κράτους, στα πλαίσια απόκτησης και προσδιορισμού της εθνικής ταυτότητας. Ο Νόμος 10/22-5-1834 “Περί επιστημονικών και τεχνολογικών συλλογών, περί ανακαλύψεως και διατήρησης των αρχαιοτήτων και της χρήσης αυτών”, αποτελεί το πρώτο θεσμικό κείμενο που αναφερόταν στην προστασία των αρχαιοτήτων και θεωρείται από τους πιο παλαιούς αρχαιολογικούς νόμους στην Ευρώπη (Κόνσολα, 2006). Έπειτα, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, μολονότι υπήρχαν πολιτικά και κοινωνικά θέματα που έπρεπε να αντιμετωπιστούν, η χώρα μας εστίασε στην εξέλιξη του πολιτιστικού τομέα. Στα πλαίσια ανάπτυξης του τομέα του πολιτισμού, δημιουργήθηκε ο Νόμος 5351/1932 “Περί Αρχαιοτήτων”, ο οποίος σχετιζόταν με τα πολιτιστικά ζητήματα της χώρας, συνιστούσε το κύριο νομικό κείμενο για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς των 70 επόμενων χρόνων και γενικότερα βοήθησε στη δημιουργία βασικών πολιτιστικών θεσμών (Κόνσολα, 2006). Κατά τη διάρκεια των ακόλουθων ετών, ο πολιτιστικός τομέας φαίνεται ότι σχετίζεται τόσο με τις αρχαιότητες, όσο και με τα νεότερα μνημεία και πολιτιστικά αγαθά. Με βάση την παραδοχή αυτή θεσπίστηκε και ψηφίστηκε ο Ν. 1469/1950 ‘Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερων του 1830’, ο οποίος κάλυψε νομικά τα πολιτιστικά αγαθά που χρονολογούνται από το 1830 και έπειτα, καθώς και τα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Το 1975, η κρατική συμμετοχή στην ενίσχυση του πολιτισμού της Ελλάδας και η προστασία του πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος, κατοχυρώνεται συνταγματικά. Στο αναθεωρημένο ελληνικό Σύνταγμα (2001, άρθρο 4 παράγραφος 1), περιλαμβάνονται νέα δεδομένα σε σχέση με την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος και αναγράφεται πως δεν αποτελεί ευθύνη, υποχρέωση και δικαίωμα μόνο του κράτους αλλά και του κάθε πολίτη (Κόνσολα, 2006).

Τη δεκαετία του 1980, η δραστηριοποίηση του κράτους ως προς τον πολιτιστικό τομέα ήταν αρκετά τακτική και έντονη, γεγονός που διαπιστώνεται από τη δημιουργία νέων νόμων και διαταγμάτων, με αποτέλεσμα την προσθήκη τους στα θεσμικά πολιτιστικά πλαίσια της χώρας και την ενίσχυση τους. Ακολούθως, παρατίθενται ορισμένοι από τους νόμους, με τους οποίους κυρώνονταν οι διεθνείς συμβάσεις. Ο πρώτος νόμος που ψηφίστηκε στη δεκαετία του '80 ήταν ο Ν. 1103/1980 (ΦΕΚ 297/Α/29-12-1980), με τον οποίο κυρωνόταν η 'Διεθνής Σύμβαση σχετικά με τα μέσα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών'. Στη συνέχεια ακολούθησαν οι Ν. 1114/1981 (ΦΕΚ 6/Α/08-01-1981), Ν. 1126/1981 (ΦΕΚ 32/Α/10-02-1981) και Ν. 1127/1981 (ΦΕΚ 32/Α/10-02-1981) που αφορούσαν την κύρωση της 'Σύμβασης για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης και του Πρωτοκόλλου της', της 'Σύμβασης για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς' και της 'Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς' αντίστοιχα. (ΥΠΕΚΑ, 2009). Ύστερα, ακολούθησαν ο Ν. 2039/1992 (ΦΕΚ 61/Α/13-04-1992) με τον οποίο κυρωνόταν η 'Σύμβαση για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης' (ΥΠΕΚΑ, 2009) και ο Ν. 2121/93 (ΦΕΚ 25/Α/04-03-1993) 'Για την Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα' (Παπαγεωργίου, κ.ά., 2010).

Στη συνέχεια, το 2000 καθώς και τη δεκαετία που ακολούθησε, ο νόμος που ψηφίστηκε και αφορούσε την πολιτιστική κληρονομιά είναι ο Ν. 2831/2000 (ΦΕΚ 140/Α/13-06-2000), ο οποίος συμπλήρωσε το άρθρο 4 του Ν. 1577/1985 'Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός και άλλες πολεοδομικές διατάξεις' στον οποίο ορίζονται βασικές ρυθμίσεις για τους παραδοσιακούς οικισμούς και τα διατηρητέα κτίρια. Έπειτα, ψηφίστηκε ο Ν. 3028/2002 (ΦΕΚ 153/Α/28-06-2002) 'Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς' και ακολουθούν ο Ν. 3348/05 (ΦΕΚ 144/Α/23-06-2005) με τον οποίο κυρώνεται η 'Σύμβαση Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά' και ο 3525/07 (ΦΕΚ 16/Α/26-01-2007) για την 'Πολιτιστική χορηγία'(Παπαγεωργίου κ.ά., 2010).

Από τα παραπάνω, το βασικότερο νομοθετικό εργαλείο έως σήμερα είναι ο Ν. 3028/2002, καθώς αποτελεί το πρώτο ολοκληρωμένο, ενιαίο και σαφές νομικό κείμενο για την προστασία και διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Έως και τη

θέσπιση του, οι διατάξεις που ίσχυαν ως προς την προστασία των πολιτιστικών αγαθών ήταν εκείνες του Ν. 5351/1932. Ο παλαιός αρχαιολογικός νόμος δεν ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις των σύγχρονων δεδομένων και υστερούσε λόγω της ανακρίβειας του σε αρκετά σημεία, προκαλώντας σύγχυση στο χώρο της νομολογίας. (Καρύμπαλη, 2004).

Ο σημερινός αρχαιολογικός νόμος κατέστησε την έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρύτερη, καθώς προβλέπει μέτρα και συμπεριλαμβάνει στις διατάξεις του τόσο τα υλικά, όσο και τα άυλα πολιτιστικά αγαθά, τα οποία δεν καλύπτονταν από το παλαιότερο θεσμικό πλαίσιο. Σημείο υπεροχής του Ν. 3028/2002 σε σχέση με τον προηγούμενο, συνιστά η προστασία ολόκληρης της πολιτιστικής κληρονομιάς, από τα αρχαιότερα χρόνια έως και τα νεότερα και η ισότιμη αντιμετώπιση που υποδεικνύει μεταξύ των αρχαίων και νεότερων μνημείων, αλλά και των κινητών και ακίνητων (Καρύμπαλη, 2004). Σε σχέση με τα ακίνητα μνημεία, αποτελεί τον πρώτο νόμο που περιλαμβάνει, στα πλαίσια προστασίας και ανάδειξης των πολιτιστικών αγαθών ως προς το χωρικό επίπεδο, διατάξεις που αφορούν τον τρόπο οριοθέτησης των αρχαιολογικών χώρων, τις ζώνες προστασίας των μνημείων που βρίσκονται εντός ή εκτός οικισμών καθώς και άλλες χωρικές ρυθμίσεις (αρ. 12-17).

Κύρια αρχή του Ν. 3028/2002 αποτελεί παράλληλα η σχέση της κοινωνίας με την πολιτιστική κληρονομιά και την προστασία της, εφόσον είναι ένα θέμα που την αφορά άμεσα. Στο άρθρο 1, αναγράφεται πως η εν λόγω προστασία στοχεύει στη διατήρηση της σημερινής ιστορικής μνήμης και για τις ερχόμενες γενιές, καθώς και στην αναβάθμιση του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Επιπλέον, αναφέρεται σε επιμέρους τμήματα στους πολίτες οι οποίοι πρέπει να ευαισθητοποιηθούν περισσότερο στα θέματα της, καθώς και στη δημιουργία εύκολης και ισότιμης πρόσβασης γενικότερα στα πολιτιστικά αγαθά της (μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους, ιδιωτικές συλλογές) (Καρύμπαλη, 2004).

Ο νέος αρχαιολογικός Ν. 3028/2002 περιβάλει όλους τους παλαιότερους, πλαισιώνει ένα ευρύ περιεχόμενο στο αντικείμενο της πολιτιστικής κληρονομιάς και καλύπτει τα θέματα προστασίας της. Έως και τα σημερινά δεδομένα συνιστά τον κυριότερο στα θεσμικά πλαίσια της Ελλάδας, διότι προβλέπει πλήρη μέτρα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σύμφωνα, λοιπόν, με το Νόμο είναι αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη η προστασία της, ώστε να εντάσσεται αρμονικά σε κάθε είδος και

επίπεδο σχεδιασμού (π.χ. χωροταξικό, περιβαλλοντικό) και να αποτελεί προτεραιότητα τους.

3.2.2 Αρχιτεκτονική κληρονομιά

Όπως είναι γνωστό, τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί και η αρχιτεκτονική κληρονομιά, καθορίζοντας την εικόνα μιας πόλης, ενός τόπου, μιας χώρας κ.λπ. που προβάλλεται και διαμορφώνοντας χαρακτηριστικά στοιχεία ταυτότητας. Στη Χάρτα των Αθηνών (1933) είχε διατυπωθεί ότι οι *“αρχιτεκτονικές αξίες πρέπει να διασωθούν, είτε πρόκειται για μεμονωμένα κτίσματα είτε για ολόκληρους αστικούς πυρήνες, με την προϋπόθεση ότι θα εξασφαλίζονται υγιεινές συνθήκες διαβίωσης για τους κατοίκους”*. Αργότερα, στο δεύτερο συνέδριο των αρχιτεκτόνων και αναστηλωτών ιστορικών μνημείων το 1964 ορίζεται ότι *«η έννοια του ιστορικού μνημείου δεν αφορά μόνο τη μεμονωμένη αρχιτεκτονική δημιουργία αλλά και το αστικό και αρχιτεκτονικό τοπίο, σύνολο, ως μαρτυρία πολιτισμού»* (Τζίκια-Χατζοπούλου, 2003). Σύμφωνα με τις συμβάσεις της UNESCO του 1954 και 1972, η αρχιτεκτονική κληρονομιά αποτελεί ένα από τα κυριότερα υποσύνολα της πολιτιστικής κληρονομιάς και είναι φυσικό να αποτελεί στοιχείο που χρήζει ορθολογικής προστασίας και διατήρησης. Η Διακήρυξη του Άμστερνταμ (Συμβούλιο για την Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική Κληρονομιά, 1975) , έθεσε τα θεμέλια για τη διαμόρφωση μιας καινούριας νοοτροπίας όσον αφορά στην προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς η οποία και αποκρυσταλλώθηκε δέκα χρόνια αργότερα σε ένα κείμενο με μεγαλύτερη νομική ισχύ, τη *“Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης”* που υπογράφηκε στη Γρανάδα το 1985. Στο άρθρο 1 της εν λόγω σύμβασης, η οποία κυρώθηκε ως Νόμος του ελληνικού Κράτους το 1992 με το Νόμο 2039, *“Κύρωση της Σύμβασης για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης”* (ΦΕΚ 61[^]/13.4.1992), διατυπώνεται για πρώτη φορά ένας αρκετά ευρύς ορισμός για την αρχιτεκτονική κληρονομιά και όπως ορίζεται περιλαμβάνει:

- Μνημεία: οποιαδήποτε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακοσμητικών στοιχείων, που αποτελούν ενσωματωμένο τμήμα τους, το οποίο δεν μπορεί να αφαιρεθεί ή να αποσπαστεί από αυτά

- Αρχιτεκτονικά σύνολα: ομοιογενή σύνολα αστικών ή αγροτικών κατασκευών, σημαντικών λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού τους ενδιαφέροντος, συναφή μεταξύ τους ώστε να σχηματίζουν ενότητες, που να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά
- Τόπους: σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, εν μέρει κτισμένα, τα οποία αποτελούν εκτάσεις τόσο χαρακτηριστικές και ομοιογενείς, ώστε να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά και τα οποία είναι σημαντικά λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού και τεχνικού τους ενδιαφέροντος.

Η αρχιτεκτονική κληρονομιά της χώρας μας τυγχάνει γενικής κρατικής προστασίας, ανήκει στην αρμοδιότητα του πρώην ΥΠΕΧΩΔΕ, σήμερα ΥΠΕΝ (Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας) και ρυθμίζεται σύμφωνα με τον Γενικό Οικοδομικό Κανονισμό 2000., Ν.2831/2000, οι διατάξεις του οποίου αναθεωρήθηκαν με το Νέο πλέον Οικοδομικό Κανονισμό, με το Ν. 4067/2012 (ΦΕΚ 79/Α'/09.04.2012). Ήδη από το ΓΟΚ του 2000, στα προστατευόμενα στοιχεία, πέρα από τους οικισμούς και τα κτίρια, προστίθενται *“χώροι, τόποι, τοπία ή ζώνες ιδιαίτερου κάλλους και φυσικοί σχηματισμοί που συνοδεύουν ή περιβάλλουν ακίνητα ή και στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, όπως και αυτοτελείς, φυσικοί σχηματισμοί ανθρωπογενούς χαρακτήρα εντός ή εκτός οικισμών, ως περιοχές που έχουν ανάγκη από ιδιαίτερη προστασία”*.

Συγκεκριμένα το ΥΠΕΝ μπορεί να χαρακτηρίσει ως διατηρητέα:

- Μεμονωμένα κτίρια ή τμήματα κτιρίων και στοιχεία του περιβάλλοντος χώρου αυτών
- Στοιχεία του φυσικού ή ανθρωπογενούς περιβάλλοντος χώρου
- Μεμονωμένα στοιχεία πολεοδομικού εξοπλισμού ή δικτύων που βρίσκονται εντός οικισμών
- Τη χρήση ακινήτου με ή χωρίς κτίσματα εντός ή εκτός οικισμών και να καθορίσει ειδικούς όρους δόμηση και χρήσεις

Παράλληλα, στην αρμοδιότητα του ανήκει και η προστασία των παραδοσιακών οικισμών της χώρας, *κάθε ομογενούς δηλαδή συνόλου αστικών ή αγροτικών*

κατασκευών το οποίο λόγω του ιδιαίτερου καλλιτεχνικού, κοινωνικού ή ιστορικού ενδιαφέροντος είναι άξιο προστασίας από το κράτος.

Το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των παραδοσιακών οικισμών στην Ελλάδα ξεκίνησε πριν την ισχύ του Συντάγματος του 1975 και συγκεκριμένα με το Γενικό Οικοδομικό Κανονισμό του 1973 και το άρθρο 79. Έκτοτε, ψηφίστηκαν πολλοί νόμοι, έγιναν πολλές συμπληρώσεις και αντικαταστάσεις και τροποποιήθηκαν πολλές διατάξεις, τα οποία καθόριζαν τους όρους και περιορισμούς δόμησης, προστάτευαν περιοχές με ιδιαίτερα φυσικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά και όριζαν την εικόνα και τη μορφή των οικισμών αυτών.

Κεφάλαιο 4^ο

4 Η περίπτωση της Λάρισας

4.1 Γεωγραφική θέση και έκταση της πόλης

Η πόλη της Λάρισας αποτελεί έδρα του ομώνυμου Δήμου καθώς και της Περιφέρειας Θεσσαλίας. Ο Δήμος Λαρισαίων καταλαμβάνει έκταση 335,12 τ.χλμ. Η γεωγραφική της θέση εντοπίζεται στο κέντρο της Περιφέρειας Θεσσαλίας και συγκεκριμένα είναι χωροθετημένη στο κεντροανατολικό τμήμα της θεσσαλικής πεδιάδας, εκτεινόμενη εκατέρωθεν του ποταμού Πηνειού. Λόγω της έκτασης αλλά και του πληθυσμού της, θεωρείται η μεγαλύτερη πόλη της Κεντρικής Ελλάδος. Η κομβική της τοποθεσία ευνοείται από την οδική διασύνδεση τόσο με τον οδικό άξονα Πατρών-Αθηνών-Θεσσαλονίκης-Ευζώνων (ΠΑΘΕ), όσο και με την Εγνατία οδό. Μέσω του ΠΑΘΕ, ο οποίος διασχίζει την Περιφέρεια Θεσσαλίας και διαπερνά και τη Λάρισα, ενώνεται το νότιο και βόριο τμήμα της χώρας μας και αντίστοιχα το δυτικό κομμάτι της μέσω της Εγνατίας οδού. Σημαντικό χαρακτηριστικό αποτελεί και η ύπαρξη σιδηροδρόμου που συνδέει την πόλη της Λάρισας με το νότιο, βόριο και δυτικό μέρος της Ελλάδας. Τα ανωτέρω στοιχεία παρουσιάζουν αρκετά δυναμικού αστικού κέντρου. Είναι μεγάλο διοικητικό και οικονομικό κέντρο ολόκληρης της Θεσσαλίας και μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες ελληνικές πόλεις (Χασάπης, 2019).

Σύμφωνα με το ΦΕΚ 126/2-04-1883, ο τότε επαρχιακός Νομός της Λάρισας χωρίζεται σε Δήμους και έτσι διαμορφώνεται ο Δήμος Λαρίσης. Έπειτα δημιουργείται το επονομαζόμενο πρόγραμμα “Καποδίστριας” (Ν. 2539/1997), το οποίο μετατρέπει τη σύσταση των διοικητικών Δήμων και των ορίων τους με συνενώσεις που προέβλεπε το ΦΕΚ 244/τ.Α./04-12-1997 και ο Δήμος Λαρισαίων ανασυγκροτείται περιλαμβάνοντας πλέον το Δήμο Λαρίσης και την Κοινότητα Τερψιθέας. Το 2006 βάσει του ΦΕΚ 193/τ.Α./12-19/2006 ο Δήμος αποτελείται από τέσσερα δημοτικά διαμερίσματα. Στη συνέχεια το πρόγραμμα “Καλλικράτης” (Ν. 3852/2010, ΦΕΚ 87/τ.Α./07-7-2010, “Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης”) μεταβάλλει τη σύσταση του ενός Δήμου σε τρεις. Στην πορεία η διοικητική διαίρεση που αναφέρθηκε στην προηγούμενη πρόταση, αίρεται και με το ΦΕΚ/1292/τ.Β./11-08-2010 υλοποιείται η υφιστάμενη έως και σήμερα

σύσταση του Δήμου, αποτελούμενη από τις Δημοτικές Ενότητες Γιάννουλης, Κοιλάδας και Λαρίσης.

Χάρτης 1: Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας Θεσσαλίας στην Ελλάδα

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Χάρτης 2: Η γεωγραφική θέση της Περιφερειακής Ενότητας Λαρίσης στην Ελλάδα

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

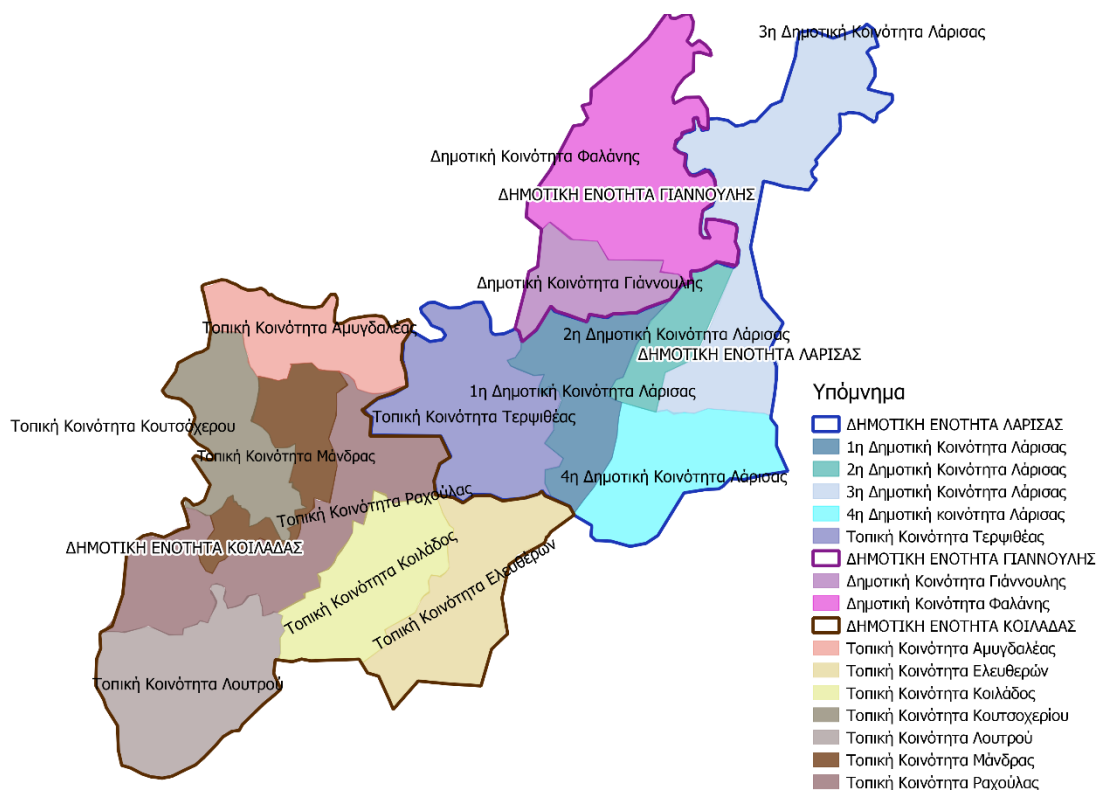
4.1.1 Διοικητική Διαίρεση-Δημοτικές και Τοπικές Κοινότητες

Ο Δήμος Λαρισαίων έπειτα από τις διοικητικές μεταβολές που προέβλεπαν προγράμματα και νόμοι (π.χ. πρόγραμμα “Καποδίστριας”) στο πέρασμα των χρόνων, απαρτίζεται σήμερα από τρεις Δημοτικές Ενότητες, οι οποίες είναι η Δημοτική Ενότητα Γιάννουλης, Κοιλιάδας και Λαρίσης, όπως προαναφέρθηκε παραπάνω. Βάσει του προγράμματος “Καλλικράτης” αλλά και του ΦΕΚ 1292/τ.Β/11-08-2010, οι παραπάνω Δημοτικές Ενότητες διαιρούνται διοικητικά ως εξής:

1. Στη Δημοτική Ενότητα Γιάννουλης η οποία συνίσταται από τη Δημοτική Κοινότητα Γιάννουλης και τη Δημοτική Κοινότητα Φαλάννης
2. Στη Δημοτική Ενότητα Κοιλιάδας η οποία απαρτίζεται από τις Τοπικές Κοινότητες Αμυγδαλέας, Ελευθερών, Κοιλιάδος, Κουτσοχέρου, Λουτρού Λαρίσης, Μάνδρας και Ραχούλας
3. Στη Δημοτική Ενότητα Λαρισαίων αποτελείται από την 1^η, 2^η, 3^η και 4^η Δημοτική Κοινότητα Λαρίσης και την Τοπική Κοινότητα Τερψιθέας

Στον κάτωθι χάρτη απεικονίζονται οι παραπάνω διοικητικές διαιρέσεις του Δήμου Λαρισαίων.

Χάρτης 3: Δημοτικές Ενότητες και Δημοτικές/Τοπικές Κοινότητες του Δήμου Λαρισαίων

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

4.2 Δημογραφικά Στοιχεία

4.2.1 Πληθυσμός

Στον κάτωθι πίνακα επισυνάπτεται η δημογραφική εξέλιξη των πόλεων της Περιφέρειας Θεσσαλίας σε βάθος χρόνου, σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν καταγραφεί από το 1881 έως την τελευταία απογραφή του 2011, που πραγματοποιήθηκε στη χώρα μας.

Πίνακας 1: Δημογραφική Εξέλιξη της Λάρισας, του Βόλου, των Τρικάλων και της Καρδίτσας

ΠΟΛΗ	1881	1896	1920	1928	1940	1951	1961	1971	1981	1991	2001	2011
ΛΑΡΙΣΑ	14821	15373	21084	23899	32686	41016	55391	72336	102426	113426	126076	144651
ΒΟΛΟΣ	4987	16232	29411	41706	54919	65090	81072	88096	107751	116031	120480	125248
ΤΡΙΚΑΛΑ	10900	21149	20194	18682	18892	24131	27876	34794	40857	44232	54607	61653
ΚΑΡΔΙΤΣΑ	5000	9416	12618	13883	14024	18543	23708	25685	27291	30067	32252	38554

Πηγή: e-Demography/ Εκδόσεις ΕΛΣΤΑΤ/Απογραφές, <http://www.e-demography.gr/index.cfm>

Σύμφωνα με τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα παρατηρείται ότι η δημογραφική εξέλιξη στις πόλεις της Θεσσαλίας ήταν αύξουσα κατά βάση στην πορεία του χρόνου. Η Περιφέρεια της Θεσσαλίας είναι γνωστή για την εύφορη κοιλάδα της εδώ και αρκετά χρόνια και αποτελεί σημαντικό οικονομικό παράγοντα στο γεωργικό τομέα της χώρας μας. Το 1881 έπειτα από την απελευθέρωση της Θεσσαλίας και την προσθήκη της στον ελλαδικό χώρο, προστέθηκαν στη χώρα μας καλλιεργήσιμες εκτάσεις και έτσι πέρα από την κτηνοτροφία και το εμπόριο αναπτύχθηκε και η γεωργία. Από εκείνη την εποχή έως σήμερα η Θεσσαλία κατέχει πρωταρχικό ρόλο σε αυτόν τον τομέα και η επαγγελματική ζήτηση στο συγκεκριμένο κλάδο καθιστά τις πόλεις της ως πόλους. Επομένως η αναζήτηση επαγγελματικής αποκατάστασης με στόχο την οικονομική ανάπτυξη ήταν και ένας από τους λόγους της πληθυσμιακής αύξησης από τα παλαιότερα χρόνια έως τα πιο πρόσφατα έτη. Σε σχέση με την πληθυσμιακή αύξηση του Βόλου, η πόλη της Λάρισας έρχεται δεύτερη από το 1986 έως το 2001 ενώ από το 2001 έως το 2011 παρουσιάζει μεγαλύτερη αύξηση. Η αύξηση που υπήρξε στην πόλη του Βόλου μέσα σε αυτά τα έτη οφειλόταν κατά μεγάλο ποσοστό στη βιομηχανική εξέλιξη που υπήρξε στην Ελλάδα εκείνη την εποχή, διότι ο Βόλος αποτελούσε βιομηχανικό κέντρο για αρκετά χρόνια πριν την οικονομική κρίση της χώρας μας. Παρατηρείται ότι ο Βόλος έρχεται πρώτος σε δημογραφική εξέλιξη, πέρα από τα 10 έτη που αναφέρθηκαν, ακολουθεί η Λάρισα, έπειτα τα Τρίκαλα και τέλος η Καρδίτσα. Η αύξηση του πληθυσμού που σημειώθηκε στις πόλεις της Θεσσαλίας υποδηλώνει την πολιτική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη που υπήρξε μέσα σε όλα αυτά τα έτη. Η Λάρισα με την πάροδο του χρόνου απέκτησε ένα χαρακτήρα δυναμικού αστικού κέντρου λόγω της ανάπτυξης που

παρουσίασε σε όλους τους τομείς σε βάθος χρόνου. Τέλος, ένας λόγος για τον οποίο ενισχύθηκε η πληθυσμιακή αύξηση με την πάροδο του χρόνου στις παραπάνω πόλεις ήταν και η τάση των ανθρώπων για αστικοποίηση, αφού η εξέλιξη που σημειώθηκε στις πόλεις με το πέρασμα των ετών κάλυπτε όλο και περισσότερο τις απαραίτητες ανάγκες τους, προσέφερε υπηρεσίες, λειτουργίες κ.λπ. και δημιουργούσε την αίσθηση μιας ποιοτικότερης ζωής.

4.3 Η ιστορία και η πολεοδομική συγκρότηση της πόλης

4.3.1 Αρχαϊκή και Ρωμαϊκή εποχή

Η λέξη Λάρισα στην προελληνική γλώσσα σήμαινε κάστρο, οχυρωμένη, δυνατή και απρόσβλητη τοποθεσία. Φαίνεται λοιπόν πως η Λάρισα, τουλάχιστον ως θέση, ήταν γνωστή πολύ πριν οι κάτοικοι της Θεσσαλίας μιλήσουν την ελληνική γλώσσα. Αρχαιολογικά τεκμήρια και ευρήματα που έχουν εντοπιστεί στη σημερινή έκταση της πόλης, δείχνουν ότι κατοικείται ήδη από την προϊστορία. Ωστόσο, οι αρχαιολογικές έρευνες που έχουν γίνει με βάση ανασκαφικές δοκιμές που πραγματοποιηθήκαν στο φρούριο της, ανάγουν τις αρχές του πρώτου οικισμού της πόλης στα νεολιθικά χρόνια (6^η χιλιετία, 6.500-3.000 π.Χ.). Η θέση της σημερινής πόλης κατοικείται εδώ και 8.000 χρόνια, από τη νεολιθική εποχή και θεωρείται πανάρχαια λόγω αυτού του γεγονότος. Τον 9^ο αιώνα π.Χ. η Λάρισα διαμορφώθηκε σε μια συγκροτημένη κοινότητα, σαν ένα χωριό μικρού μεγέθους οριοθετημένο στο λόφο του Φρουρίου, που ήταν η επονομαζόμενη αρχαία πόλη εκείνη την εποχή. Ήταν ένας από τους οικισμούς της προϊστορίας, εντός των ορίων και της σύγχρονης πόλης, που κατοικούνταν από τα πρώτα στάδια της Εποχής του Χαλκού (αρχές 3^{ης} χιλιετίας π.Χ.), καθώς και των ακόλουθων περιόδων. Στη συνέχεια για αρκετά χρόνια ο λόφος αποτελούσε κέντρο ανάπτυξης και πόλο συνεχούς κατοίκησης. Η τοποθεσία της στο κέντρο της εύφορης Θεσσαλικής πεδιάδας είχε πρωταρχική σημασία για την κοινωνική και οικονομική ζωή της Θεσσαλίας στο πέρασμα των ιστορικών χρόνων (Αϊβαλιώτου, 2008).

Οι πρώτοι της κάτοικοι ήταν οι Πελασγοί και βάσει της μυθολογίας ο άνθρωπος που έχτισε την πόλη πριν 4.000 χρόνια ήταν ο Λάρισος, γιος του Πελασγού (γενάρχη και βασιλιάς των Πελασγών). Έπειτα για αδιευκρίνιστους λόγους η πόλη εγκαταλείφθηκε και αναδομήθηκε από τους Θεσσαλούς, διατηρώντας την ίδια ονομασία. Η ονομασία

της πόλης προέκυψε από το δημιουργό, σύμφωνα με τη μυθολογία, ωστόσο λέγεται ότι προήλθε από τη λέξη “λάα (=πέτρα)”, όπου στην πελασγική διάλεκτο μεταφράζεται ως “ακρόπολη”. Το όνομα της, εξαιρώντας τα χρόνια της Οθωμανικής κατοχής («Γενί Σεχίρ Φενερί»), παρέμεινε καθ’ όλη την πορεία της ιστορίας της αναλλοίωτο (Αξενίδης, 1949).

Από την αρχή της ίδρυσης της η πόλη της Λάρισας συνιστούσε σημαντικό κέντρο πολιτισμού, οικονομίας και πολιτικής για τους Θεσσαλούς, οι οποίοι την είχαν ανακηρύξει ως πρώτη έδρα της πολιτικής τους ενοποίησης. Κατά τον 8^ο αιώνα π.Χ. χρήστηκε βασιλιάς της, με δελφικό χρησμό, ο Αλεύας (γενάρχης της οικογένειας των Αλευάδων και ταγός της Θεσσαλίας). Ακολούθησε ένας αιώνας ακμής για την πόλη και σύντομα έγινε πρωτεύουσα της Πελασγιώτιδος, μίας εκ των διαιρούμενων τετραρχιών της Θεσσαλίας, οι οποίες είχαν δημιουργηθεί από τη βασιλική οικογένεια. Προς τα τέλη του επόμενου αιώνα γίνονταν αναφορές στη Λάρισα χαρακτηρίζοντας την ως μια πλούσια πόλη και αργότερα μετατράπηκε σε πόλη με τη δική της ακρόπολη. Τον 5^ο αιώνα απέκτησε τα δικά της νομίσματα και έγινε βασικό μέλος της Νομισματικής Ένωσης της Θεσσαλίας που συγκροτήθηκε το 470 π.Χ. και διαφυλάχθηκε έως τις αρχές του 4^{ου} αιώνα. Παράλληλα κατείχε νομισματοκοπείο που παρουσίασε μεγάλη ακμή εκείνο τον αιώνα. Στο πέρασμα των κλασσικών και ελληνιστικών ετών εξελίχθηκε σε διοικητικό και αγροτικό πυρήνα. Η ανάπτυξη της έφτασε στο ζενίθ από τα μέσα του 4^{ου} αιώνα έως τα μέσα περίπου του 3^{ου} και ο συνολικός της πληθυσμός συμπεριλαμβανομένων και των γύρω οικισμών ανήλθε στους 10.000 κατοίκους. Η αύξηση των κατοίκων και η εξέλιξη της πόλης προήλθαν κυρίως λόγω των κοινωνικών υποδομών της, στις οποίες ανήκαν το πλήθος των ναών της, το στάδιο της, η αγορά της, το ωδείο της καθώς και τα δύο της θέατρα (Γιαλούρη, 2008).

Στα τέλη του 4^{ου} αιώνα οι Αλευάδες αποδυναμώθηκαν και η Λάρισα, όπως και όλο το Θεσσαλικό κράτος, υποτάχθηκε στον Ιάσονα, ταγός (ήτοι ανώτατος πολιτικός και στρατιωτικός άρχοντας) των Φερών, όμως επανέκτησαν σύντομα την πολιτική και στρατιωτική τους ισχύ κι έτσι κατέλαβαν ξανά την πόλη. Η μεταγενέστερη πορεία της Λάρισας χαρακτηρίστηκε από τη γεωγραφική της θέση, ως το σταυροδρόμι στρατιωτικών οδών. Περίπου τον 3^ο αιώνα ο Φίλιππος Β’, βασιλιάς της Μακεδονίας, υποτάσσει τη Λάρισα και ολόκληρη τη Θεσσαλία. Μέχρι τα τέλη του 196 π.Χ. η πόλη ηγείται από τους Μακεδόνες (Φίλιππος ‘Ε). Το 197 π.Χ. περνά στην εξουσία

των Ρωμαίων, έπειτα από την ήττα των Μακεδόνων στη μάχη που δόθηκε, μετασχηματίζεται σε στρατιωτικό κέντρο και ταυτόχρονα προβάλλει ουσιαστική ανάπτυξη στα γράμματα και τις τέχνες. Η πόλη της Λάρισας αποτέλεσε στρατιωτική βάση του Πομπηίου, πολιτικού και στρατιωτικού ηγέτη της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, στο πέρασμα ρωμαϊκών εμφύλιων πολέμων. Η πίστη της σε εκείνον διατηρήθηκε ύστερα και από την πτώση του. Ευρήματα εκείνης της χρονικής διάρκειας αποδεικνύουν πως υπήρχαν πολυτελείς οικίες και αποχετευτικές υποδομές (Γιαλούρη, 2008).

4.3.2 Βυζαντινή εποχή

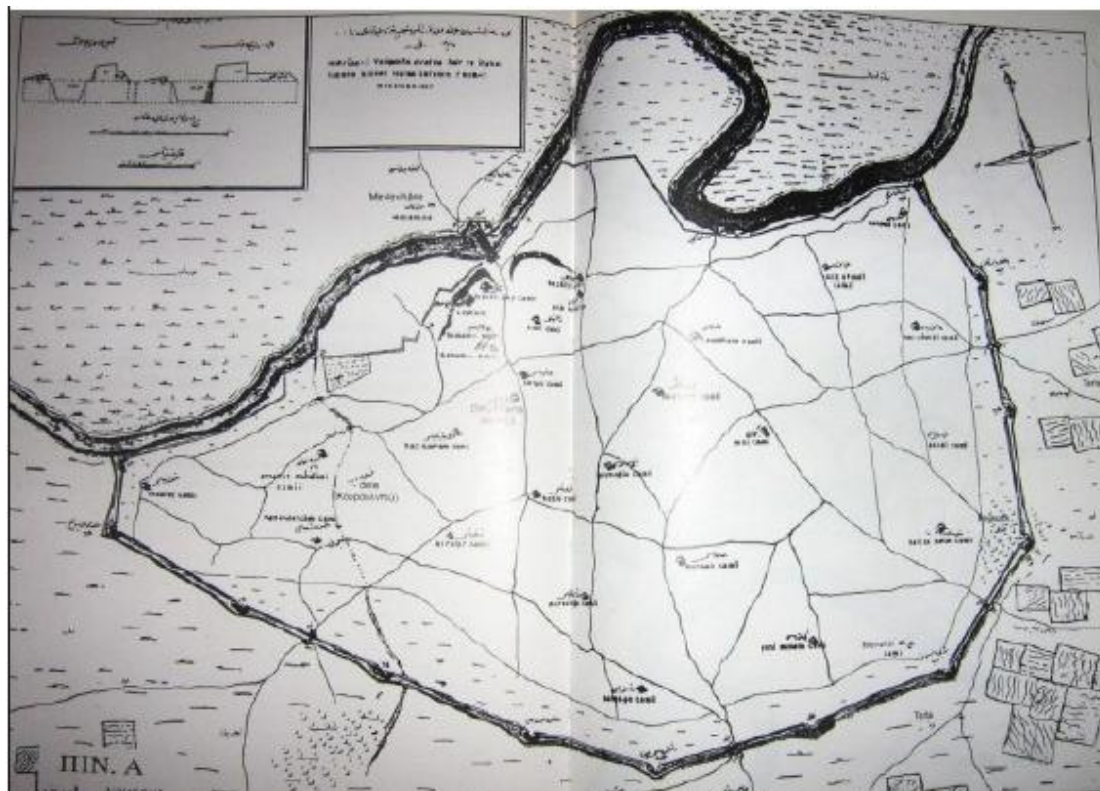
Τα χρόνια της Βυζαντινής περιόδου, η Λάρισα συγκροτούσε το βασικό διοικητικό και στρατιωτικό κέντρο της περιοχής, με μητροπολιτική έδρα τον Ναό του Άγιου Αχίλλειου, ο οποίος άγιος στη συνέχεια κηρύχθηκε και πολιούχος της. Τον 6^ο αιώνα ενισχύεται η άμυνα της με οχυρώσεις, έπειτα από την εντολή του αυτοκράτορα της Ιουστινιανού. Την ίδια χρονική περίοδο αποφασίζεται ο ορισμός της ως έδρα της επαρχιακής Θεσσαλίας. Στα επόμενα έτη η πόλη λεηλατήθηκε και κατακτήθηκε από διάφορες φυλές όπως Φράγκους, Γότθους, και Βούλγαρους. Μέσα σ' αυτά τα έτη, υπήρξαν μικρής διάρκειας διαστήματα επανάκτησης της πόλης από τους Βυζαντινούς αυτοκράτορες. Σε αυτές τις φάσεις απέκτησε την κλασική αστική οργάνωση του Βυζαντίου, δηλαδή περιλάμβανε κάστρο-χώρα-περιτείχιση και παράλληλα εκχωρήθηκαν στην πόλη προνομιά εμπορικά δικαιώματα. Προς τα τέλη της Βυζαντινής αυτοκρατορίας η πόλη μειώθηκε πληθυσμιακά και οδηγήθηκε στην αφάνεια, λόγω της αδύναμης διαχείρισης των Βυζαντινών ηγεμόνων (Γιαλούρη, 2008).

4.3.3 Οθωμανική εποχή

Το 1423 οι Οθωμανοί καταλαμβάνουν την πόλη της Λάρισας και μετατρέπουν το όνομα της σε "Γενί-Σεχίρ", που σήμαινε η Νέα Πόλη. Η γεω-στρατηγική της τοποθεσία ενισχύει την πολιτική των Οθωμανών και έτσι γίνεται το στρατιωτικό τους κέντρο. Η κατάκτηση της οδήγησε ένα μεγάλο ποσοστό των κατοίκων στην αναγκαία αναζήτηση καταφυγίου σε ορεινές περιοχές, ενώ στην πόλη εγκαταστάθηκαν αρκετοί Τούρκοι. Έτσι οι αλλαγές αυτές είχαν ως αποτέλεσμα τη μετατροπή της πόλης σε κέντρο εμπορίου, μεταπώλησης και γεωργίας για τους Οθωμανούς. Η ισχυρή της θέση επανέφερε σε εκείνους τους αιώνες τη σπουδαία εικόνα της. Στη συνέχεια ο

Σουλτάνος το 1669 μεταφέρει στην πόλη της Λάρισας την πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας του (Παλιούγκας, 1996).

Χάρτης 4: Όρια Οικισμού Λάρισας 1827-1828

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Λαρισαίων 2015-2019 (Σχέδιο), Α' Φάση Στρατηγικός Σχεδιασμός, σελ. 31

Από το έτος 1770 έως και τα χρόνια της απελευθέρωσης της η Λάρισα αποτελούσε διοικητική έδρα της Θεσσαλίας με τον πληθυσμό της να ανέρχεται στους 30.000-40.000 κατοίκους, εκ των οποίων οι 8.000 ήταν χριστιανοί. Η πόλη απελευθερώθηκε από τον Τουρκικό ζυγό στις 31 Αυγούστου του 1881 έπειτα από τη θεσσαλική επανάσταση του 1878, τη συμφωνία της Κωνσταντινούπολης στις 22 Φεβρουαρίου 1881 και τη συνθήκη του Βερολίνου, που καθόριζε τον Πηνειό σαν το βορειότερο σύνορο της χώρας. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την απώλεια των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων με τη βόρεια και ανατολική χώρα, την οικονομική κατάρρευση των προαστίων της που λειτουργούσαν ως βιοτεχνικά κέντρα καθώς επίσης και τη μείωση του πληθυσμού λόγω της απομάκρυνσης των Τούρκων, οι οποίοι αποτελούσαν μεγάλο μέρος του (Παλιούγκας, 1996).

4.3.4 Η εποχή της απελευθέρωσης

Οι κάτοικοι που καταγράφηκαν στη Λάρισα το 1881 ανέρχονταν στους 14.821. Μετά την απελευθέρωση πραγματοποιήθηκαν ενέργειες με σκοπό την επαναφορά του ελληνικού χαρακτήρα της πόλης και την εξάλειψη των οθωμανικών χαρακτηριστικών. Στην πορεία η Λάρισα εξακολουθεί να αποτελεί κομμάτι της Ελλάδας, με εξαιρούμενη μια χρονική περίοδο προσωρινής επανάκτησης από τον τουρκικό ζυγό στον πόλεμο του 1897, όπου παράλληλα συνέβησαν σοβαρές καταστροφές. Η Ακρόπολη αποτελούσε το κέντρο της αρχαίας πόλης και του οικισμού της Λάρισας στην προϊστορία, ενώ κατά τη μεσαιωνική εποχή επεκτάθηκε η πόλη και περικυκλωνόταν από τείχη, τα οποία είχαν αποκατασταθεί και αναδημιουργηθεί επί τουρκοκρατίας και διαφυλάσσονταν έως και τις σύγχρονες εποχές. Η αναδιοργάνωση της πόλης δεν ακολουθούσε το υπόδειγμα των χρήσεων που ήταν προκαθορισμένες για ένα κέντρο (χρήση κατοικίας, εμπορική χρήση, διοικητική χρήση), αλλά διαμορφώθηκε με βάση τη μορφολογία του εδάφους. Το 1883, απαλλαγμένη από τις τουρκικές δυνάμεις πλέον, κατέχει το δικό της ρυμοτομικό σχέδιο (Βασιλικό Διάταγμα Βασιλέως Γεωργίου: 22-11-1883), το οποίο περιλάμβανε την περιοχή που βρισκόταν μέσα στα τείχη (Πολυμέρου-Καμηλάκη, 2004).

4.3.5 Νεότερη Εποχή

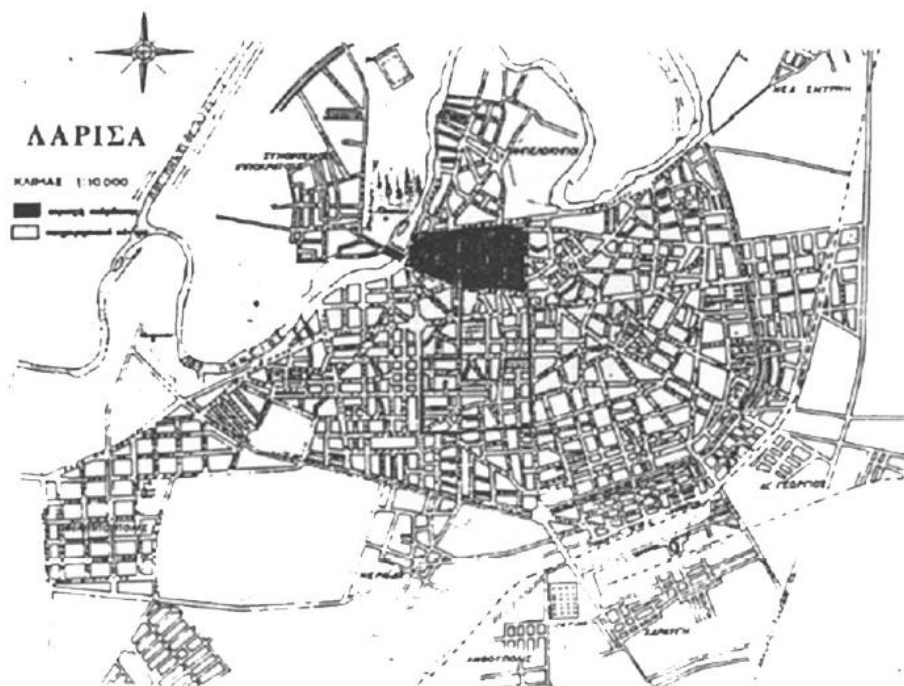
Τα πρώτα έτη του 20^{ου} αιώνα διευρύνεται η έκταση της, γεγονός που οφειλόταν στη φυσική αύξηση των κατοίκων της και στην πληθυσμιακή ένταξη προσφύγων της Ανατολικής Ρωμυλίας (περιοχή της Οθωμανικής αυτοκρατορίας), αλλά και Μικρασιατών στην πορεία του χρόνου. Η πληθυσμιακή αύξηση οδήγησε στη σύνθεση καινούργιων οικιστικών συνόλων πέρα από τα όρια του τείχους, για την άμεση ανταπόκριση της διοίκησης στα δεδομένα και τις ανάγκες των κατοίκων. Έτσι ακολούθησε και η επέκταση των ορίων της και αργότερα εντάχθηκε στο αναθεωρημένο σχέδιο του 1947 ένα παράπλευρο κομμάτι του νότιου και ανατολικού τμήματος του τείχους. Στη δεκαετία του 1950, μία σειρά από φυσικά φαινόμενα προκάλεσαν μεγάλες ζημιές στη πόλη, το οποίο οδήγησε στο να αποκατασταθούν και οικοδομηθούν αναγκαία πολλά κτίρια εκ νέου· ωστόσο, το σχέδιο, η δόμηση, η διαίρεση των οικοπέδων και το πλάτος των δρόμων διατηρήθηκαν βάσει του προβλεπόμενου σχεδίου. Η βάση της σημερινής πόλης σχηματίστηκε μέσα στα όρια

του ιστού που διαμόρφωσαν οι Οθωμανοί, υπακούοντας στην υπάρχουσα ρυμοτομία (Αϊβαλιώτου, 2008).

Η επέκταση της και η συνεχής εκμετάλλευση του χώρου ανεξέλεγκτα, χωρίς τον απαραίτητο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της, αύξησαν απότομα τον αριθμό των κατοίκων της, παρουσιάζοντας αρνητικές επιδράσεις και υποβιβάζοντας τον αστικό της χώρο αλλά και το περιβάλλον στο οποίο ζουν (Αϊβαλιώτου, 2008).

Στο ξεκίνημα της δεκαετίας του 1970 η έκταση που καταλάμβανε η εντός σχεδίου δόμηση παρέμενε μικρότερη από την εκτός, το οποίο ήταν και λογικό λόγω της ανεξέλεγκτης δόμησης. (Οικονόμου, 2000 όπως παρατίθεται στο Συρακούλης, 2009). Το 1974, ορίζεται η πρώτη επεξεργασία και εκτέλεση Ρυθμιστικού Σχεδίου από τον καθηγητή στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και Υφυπουργό Δημοσίων Σχέσεων Κυπριανό Μπίρη. Ο θεσμός του σχεδίου αυτού δεν καθιερώθηκε, όμως τα έτη 1976 και 1979, πραγματοποιήθηκε σημαντική εξάπλωση του σχεδίου της πόλης χάρη σε ειδικές κατευθυντήριες διατάξεις για να προστατευτεί το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον, και η χωροταξική αναδιάρθρωση της χώρας. Το 1986 υλοποιήθηκε η θεσμοθέτηση του καινούργιου Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου και έπειτα το 1988-1989 έγινε επέκταση του σχεδίου πόλης και διαμορφώθηκαν τα όρια της Λάρισας, τα οποία αποτελούν και τα όρια της σύγχρονης πόλης (Αϊβαλιώτου, 2008).

Χάρτης 5: Σχέδιο Πόλης έως το 1970

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Λαρισαίων 2015-2019 (Σχέδιο), Α' Φάση Στρατηγικός Σχεδιασμός, σελ. 33

Το έτος 2007 ο Δήμος της Λάρισσας αναλαμβάνει τη μελέτη του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου και το τότε Υπουργείο Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων του Ρυθμιστικού. Οι διαδικασίες αυτές ολοκληρώθηκαν ένα χρόνο αργότερα και αποτέλεσαν τη βάση για την αναπτυξιακή εξέλιξη της πόλης. Από την άλλη οι ενέργειες επεξεργασίας του Ρυθμιστικού Σχεδίου αίρονται το 2012 από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ, πρώην ΥΠΕΧΩΔΕ), λόγω των συστημικών και σχεδιαστικών αλλαγών που επήλθαν στο επίπεδο της χωροταξίας και της πολεοδομίας (Αϊβαλιώτου, 2008).

4.4 Πολιτιστική Κληρονομιά της Λάρισσας

Σύμφωνα με την Α.Π. 18742/1272/03, Απόφαση του ΥΠ.ΠΟ. (ΦΕΚ 687/Β/3-06-03), η πόλη της Λάρισσας έχει θεωρηθεί εξ' ολοκλήρου αρχαιολογικός χώρος, πέραν κάποιων εξαιρούμενων περιοχών, καθώς η νέα πόλη έχει εγερθεί πάνω από την αρχαία.

Η Λάρισα έχει αποκτήσει τα χαρακτηριστικά ενός δυναμικού αστικού κέντρου με πολύ ενισχυμένη οικονομική ανάπτυξη και πολιτιστική εικόνα. Η πολιτιστική της

εικόνα αναδεικνύεται μέσω των μνημείων, των διατιθέμενων υποδομών πολιτισμού, της προαγωγής των τεχνών και της παράδοσης, και μία σειρά διαφόρων δράσεων που πραγματοποιούνται στα πλαίσια του πολιτισμού. Η πολιτιστική της ταυτότητα διατηρείται εδώ και αρκετά χρόνια και ενδυναμώνει την ανάπτυξη της πόλης σε αρκετούς τομείς, όπως τον εγχώριο και τον εισερχόμενο τουρισμό. Μέσα στον αστικό της χώρο ενσωματώνονται αρκετά ιστορικά και αρχαιολογικά μνημεία, τα οποία κατά βάση εντοπίζονται στο κέντρο της.

4.4.1 Μνημειακή κληρονομιά του κέντρου της πόλης

Παρακάτω παρατίθενται οι χάρτες που απεικονίζουν την περιοχή μελέτης σε σχέση με τον οικισμό της Λάρισας και τη σημειακή απεικόνιση των μνημείων σε αυτή.

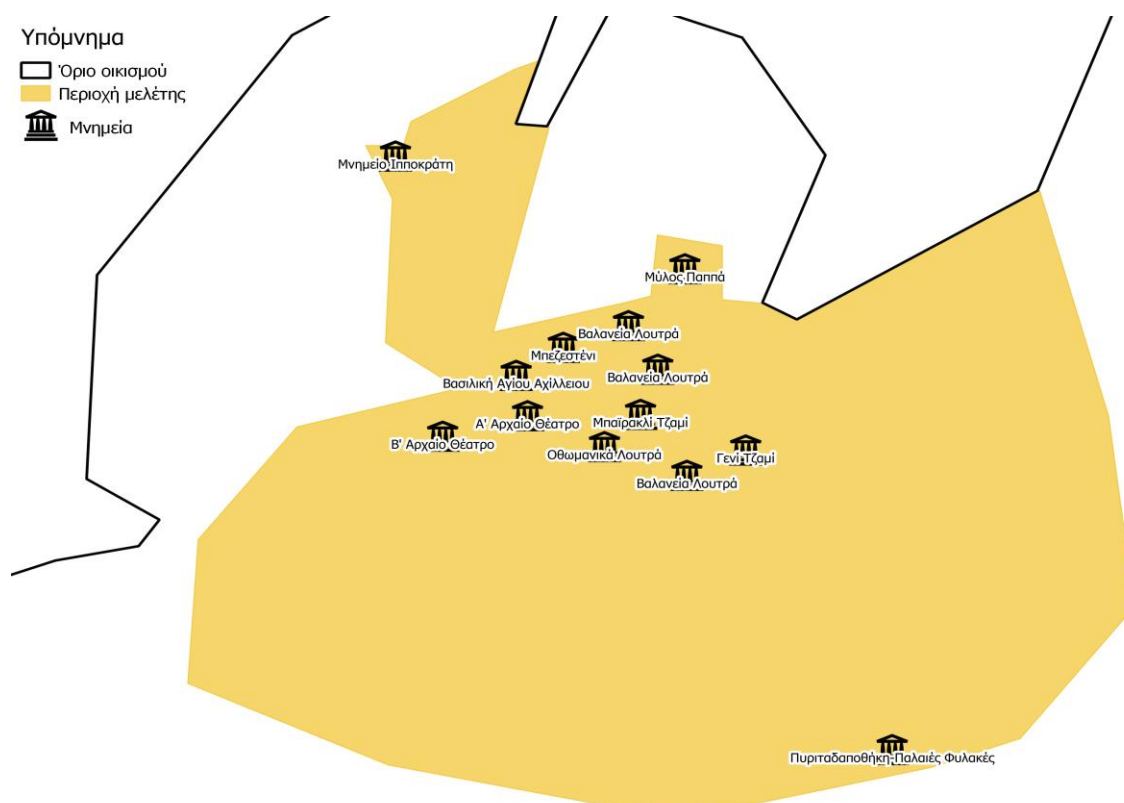
Χάρτης 6: Όρια περιοχής μελέτης σε σχέση με τον οικισμό της Λάρισας

Υπόμνημα
□ Όριο οικισμού
■ Περιοχή μελέτης

Πηγή: **Ιδία Επεξεργασία**

Χάρτης 7: Απεικόνιση των μνημείων της περιοχής μελέτης

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

4.4.1.1 Λόφος του Φρουρίου

Ο επονομαζόμενος Λόφος, ήταν η Ακρόπολη της Λάρισας στην αρχαία ιστορία. Πρόκειται για ένα σημείο αδιάκοπης κατοίκησης από τη νεολιθική εποχή μέχρι και σήμερα. Ο ρόλος του ήταν σπουδαίος, καθώς ήταν το μοναδικό ύψωμα στην ευρύτερη περιοχή. Στο σημείο αυτό περιλαμβάνονταν η ακρόπολη, αρκετοί ναοί και το σωζόμενο έως σήμερα Α' Αρχαίο Θέατρο. Σύμφωνα με αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές στο χώρο του βρέθηκαν απομεινάρια από τα οχυρώματα της βυζαντινής πόλης. Τα απομεινάρια διασώζονται σε κεντρικά σημεία της πόλης (Ιουστινιάνεια οχύρωση στην οδό Λαπιθών και στην πλατεία Νέας Αγοράς). Ο χαρακτήρας του και το όνομα του ως Φρούριο πηγάζουν από το κτίριο “Μπεζεστένι”, το οποίο βρίσκεται στο κέντρο του Λόφου και λειτουργούσε ως οχυρό έως το 19^ο αιώνα. Στο νότιο τμήμα του Φρουρίου έχουν γίνει ανασκαφές για την αποκάλυψη της Παλαιοχριστιανικής Βασιλικής του Αγίου Αχιλλείου, που κατασκευάστηκε τον 6^ο αιώνα και αναγνωριζόταν ως κύριος ναός της Λάρισας εκείνη την εποχή. Έπειτα από ανασκαφές και στο ανατολικό κομμάτι του Λόφου ανευρέθηκαν τα Βαλανεία Λουτρά

(πλατεία Λαμπρούλη). Όπως προαναφέρθηκε και στην ιστορική αναδρομή της πόλης, το Φρούριο συγκροτούσε το κέντρο της, όπου στην ιστορική του πορεία ανέπτυξε λειτουργίες εμπορίου και μετατράπηκε στην αγορά της Λάρισας, με χρόνο εκκίνησης την εποχή της Οθωμανικής κατοχής. Αυτός είναι και ο λόγος που βρέθηκαν τόσα σημαντικά μνημεία στο Λόφο και στον χώρο γύρω του.

4.4.1.2 Αρχαία Μνημεία

4.4.1.2.1 Α' Αρχαίο Θέατρο

Το Α' Αρχαίο Θέατρο κατασκευάστηκε κατά το πρώτο μισό του 3^{ου} αιώνα π.Χ., την εποχή που βασιλεύε ο Φίλιππος Ε', βασιλιάς της Μακεδονίας, εφόσον έπειτα από το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου η Θεσσαλία συνιστούσε κομμάτι του Μακεδονικού βασιλείου. Οικοδομήθηκε στις νότιες υπώρειες του λόφου της επονομαζόμενης Ακρόπολης, στον κεντρικό ιστό της αρχαίας πόλης. Κατά τους αιώνες εκείνους λειτουργούσε για την διεξαγωγή θεατρικών και μουσικών παραστάσεων, οι οποίες ήταν αφιερωμένες στο θεό Διόνυσο, όπως αποδείχθηκε έπειτα από τον εντοπισμό ενός βωμού προς τιμήν του σε κοντινή απόσταση από το θέατρο. Επίσης, χρησιμοποιούταν για συνελεύσεις και συνεδριάσεις για διοικητικά ζητήματα, υπό την επωνυμία της αγοράς, όπως αποδεικνύεται από αρχαιολογικά στοιχεία που βρέθηκαν έπειτα από ανασκαφικές εργασίες. Στο χώρο του έχουν βρεθεί αρκετές επιγραφές, όπως επίσης και πολλά γλυπτά. Είναι μαρμαρόκτιστο και μπορεί να φιλοξενήσει 10.000 θεατές. Γύρω στον 1^ο μ.Χ. αιώνα με τέλη του 3^{ου} μ.Χ. αιώνα, υπό την κατοχή της πόλης από τους Ρωμαίους, το θέατρο μετατράπηκε σε στίβο μάχης (θηριομαχίες, μονομαχίες). Η δομή του έχει την κλασική μορφή ελληνιστικού θεάτρου με τα τρία κύρια χαρακτηριστικά: κοίλο-ορχήστρα (σχεδόν 25 μ. διάμετρο)-σκηνή. Το θέατρο είναι ενσωματωμένο στον ιστό της πόλης και συνιστά μεγάλης πολιτιστικής αξίας μνημείο για τη Λάρισα και η οικοδόμησή του έγινε σύμφωνα με τα πρότυπα αρκετών θεάτρων της αρχαίας Ελλάδας και ιδιαίτερα αυτό της Επιδαύρου.

Στα νεότερα χρόνια αρκετοί περιηγητές και ιστορικοί είχαν αναφερθεί σε μερικά από τα έργα τους στο Α' Αρχαίο Θέατρο της Λάρισας. Ένας από τους περιηγητές αυτούς ήταν γιατρός και ονομαζόταν Νικόλαος Γεωργιάδης και στο έργο του “Θεσσαλία”, περιγράφει την πρώτη του επίσκεψη στη Λάρισα και αναφέρει ότι ένα μέρος του κοίλου και της σκηνής το 1860 ήταν ορατά, ενώ το 1875 που επισκέφτηκε την πόλη

ξανά το μόνο τμήμα του θεάτρου που ήταν διακριτό, ήταν μερικές από τις κερκίδες του επιθεάτρου. Με τις ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν αργότερα φαίνεται ότι το θέατρο καλύφθηκε από δομικά υλικά κατοικιών. Με βάση τα στοιχεία του Εθνικού Αστεροσκοπείου το 1868, κατεδαφίστηκαν αρκετά κτίρια και μεταφέρθηκαν στο χώρο του θεάτρου, έπειτα από έναν δυνατό σεισμό που έγινε στην πόλη της Λάρισας. Μέσα στα επόμενα έτη πραγματοποιήθηκαν εργασίες για την εξαγωγή των οικοδομικών υλικών. Έπειτα από την απελευθέρωση της Θεσσαλίας από τον τουρκικό ζυγό, το 1881, ολοκληρώθηκε η αποξήλωση κάποιων τμημάτων του θεάτρου. Παράλληλα εκείνη την περίοδο κατασκευάστηκαν κατοικίες και καταστήματα, που προκάλεσαν φθορές ήπιας μορφής στα μάρμαρα του θεάτρου.

Η εκκίνηση της αποκάλυψης του θεάτρου ξεκινάει από το 1910 από τον τότε Έφορο Αρχαιοτήτων Απόστολο Αρβανιτόπουλο, ο οποίος αποκάλυψε τμήμα του σκηνικού οικοδομήματος και τα έργα συνεχίζονται έως και σήμερα. Η ύπαρξη του αρχαίου θεάτρου ανακαλύφθηκε το 1910, όμως οι απαραίτητες ενέργειες και η χρηματοδότηση για αυτές άρχισαν το 1985, με στόχο τη διάσωση του σπουδαίου αυτού μνημείου.. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα διανοίχθηκε δρόμος ακριβώς πάνω από το μνημείο, όπου συνέδεε την αγορά της πόλης με το Μπεζεστένι. Στο επιχωσμένο πλέον θέατρο δημιουργήθηκαν ισόγειες κατοικίες και καταστήματα με επιφανειακές θεμελιώσεις από τη μια, με βαθείς σηπτικούς βόθρους από την άλλη, οι οποίοι προκάλεσαν ζημιές στα μάρμαρα. Οι υποδομές που οικοδομήθηκαν στο χώρο του θεάτρου αρχικά δεν είχαν προκαλέσει σημαντικές ζημιές μέχρι τη δεκαετία του 1950-1960 όπου το πρόβλημα εντάθηκε λόγω των νέων οικοδομών που αναγέρθηκαν στη θέση των παλαιότερων. Όπως προαναφέρθηκε οικοδομήθηκαν πολυκατοικίες, στις κερκίδες του θεάτρου δημιουργήθηκαν σηπτικοί βόθροι, κατασκευάστηκαν στηρίγματα πάνω στα θεμέλια των μαρμάρινων τοίχων του και στην κορύφωση της σκηνής, οι παλαιότερες κατασκευές των ισόγειων καταστημάτων περικλείστηκαν από κολώνες και μεταβλήθηκαν στα πλαίσια της ανακαίνισης σε διώροφα κτίρια με υπόγεια. Έπειτα το 1952 στο επιθέατρο οικοδομήθηκε επίσης και το ρολόι της πόλης. Στη συνέχεια το 1968, ύστερα από την πραγματοποίηση εκσκαφών για τη θεμελίωση οικοδομής σε οικόπεδο που ανήκε σε ιδιώτες, ήρθε στην επιφάνεια ένα τμήμα του κοίλου και με ανασκαφές της τότε Εφορείας Αρχαιοτήτων Βόλου αποκαλύφθηκαν ακόμα τρεις κερκίδες. Παρά την αντίδραση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας το οικόπεδο αυτό κτίστηκε το 1970, με άδεια ελαφράς διώροφης οικοδομής και

εγκλώβισε στα θεμέλια του τα μαρμάρινα ειδώλια του θεάτρου. Το 1981, έπειτα από την απαλλοτριώση του οικοπέδου κατεδαφίστηκε η οικοδομή και επανήλθαν στην επιφάνεια οι κερκίδες. Η συγκεκριμένη κατασκευή είχε δημιουργήσει σοβαρές ζημιές στα εδώλια του θεάτρου.

Το 1977 ύστερα από ανασκαφές, απαλλοτριώθηκε ένα επιπλέον οικόπεδο και αποκαλύφθηκε τμήμα της δυτικής πλευράς της σκηνής. Το 1979, η Εφορεία ανέλαβε τις κατεδαφίσεις κτιρίων και το 1985 αποκαλύφθηκε ένα νέο τμήμα του κοίλου και της σκηνής. Τα κομμάτια του επιθεάτρου και του κοίλου που εντάσσονταν σε αυτούς τους χώρους, είχαν επέλθει σε σημαντικές καταστροφές λόγω των κατεδαφίσεων που αναφέρθηκαν από τους σεισμούς των παλαιότερων ετών και των θεμελιώσεων που είχαν δημιουργηθεί την περίοδο της όψιμης τουρκοκρατίας. Οι θεμελιώσεις αυτές απομακρύνθηκαν το 1985 και ταυτόχρονα την ίδια χρονιά, διανοίχτηκε μία δοκιμαστική τάφρος για την επισήμανση τμημάτων του θεάτρου σε όλο το αξονικό του μήκος. Με τις εργασίες για τη διάνοιξη της τάφρου βρέθηκαν επιπλέον τμήματα του κοίλου και της σκηνής. Πριν τη λήξη του 1985 το δυτικό και νότιο τμήμα του θεάτρου βρίσκονταν ακόμα κάτω από τις νέες κατασκευές που είχαν οικοδομηθεί, όμως είχε αποκαλυφθεί το βορειοανατολικό τμήμα του. Όταν οι αρχές αντιλήφθηκαν τη σπουδαιότητα του μνημείου απαλλοτριώσαν τμήμα του οικοπέδου και κατεδάφισαν τις πρώτες οικοδομές το 1992 και στη συνέχεια και το ρολόι της πόλης, καθώς με την κατεδάφιση των κτιρίων προκλήθηκαν στατικά προβλήματα και υπήρχε τεράστια πιθανότητα κατάρρευσης.

Η ολοκληρωτική αποκάλυψη της σκηνής, πραγματοποιήθηκε έπειτα από το 2004, όταν διανοίχτηκε τμήμα της οδού Βενιζέλου που διερχόταν πάνω απ' αυτήν. Ύστερα από τις τελευταίες απαλλοτριώσεις αποκαλύφθηκε η είσοδος από τη δυτική πλευρά του θεάτρου, ενώ η ανατολική πλευρά παραμένει καλυμμένη. Σε ανασκαφή του 2006, έπειτα από την πλήρη απομάκρυνση τμήματος της οδού που διερχόταν μπροστά από το θέατρο και του πεζοδρομίου της, αποκαλύφθηκαν πίσω από την σκηνή σημαντικά ευρήματα που επαναπροσδιορίζουν ίσως την εικόνα και το ρόλο του μνημείου.

Μέχρι και σήμερα πραγματοποιούνται εργασίες με στόχο την άμεση σταθεροποίηση και εξυγίανση της επιφάνειας των μαρμάρινων όσο και των πώρινων μελών που βρίσκονται στο χώρο του κυρίως θεάτρου, του σκηνικού οικοδομήματος, καθώς και στο χώρο των διασπάρτων. Από εκείνη την εποχή έως και τα τελευταία έτη η εικόνα

του θεάτρου είναι σχεδόν πλήρης. Για την ολοκληρωτική αποκάλυψη του πρέπει να συνεχίσει ο Δήμος να πραγματοποιεί αναγκαστικές απαλλοτριώσεις και να γίνουν μελέτες από εξειδικευμένους επιστήμονες.

Εικόνα 1_ Α' Αρχαίο Θέατρο

Πηγή: <https://www.larissa-dimos.gr/>

Το Αρχαίο Θέατρο συνιστά κοινωνικό αγαθό, αναβαθμίζει την πολιτιστική εικόνα της πόλης και βρίσκεται εκεί για να υπενθυμίζει την ιστορία της Λάρισας στους πολίτες της αλλά και όσους την επισκέπτονται.

4.4.1.2.2 Β' Αρχαίο Θέατρο

Το Β' Αρχαίο Θέατρο της Λάρισας οικοδομήθηκε τον 1^ο αιώνα π.Χ.. Η τοποθεσία του βρίσκεται στις νοτιοδυτικές υπώρειες του λόφου Πευκάκια, ο οποίος ισοπεδώθηκε για την κατασκευή πολυκατοικιών το 1950. Για το λόφο αυτό δεν υπάρχουν στοιχεία που να δείχνουν ότι αποτελούσε συνέχεια του λόφου Φρούριο, ωστόσο γνωρίζουμε ότι αποτελούσε κατοικημένη περιοχή από την Πρώιμη εποχή του Χαλκού (3^η χιλιετία π.Χ.). Ο εντοπισμός του θεάτρου σημειώθηκε το 1978, έπειτα από την πραγματοποίηση εκσκαφών για την ανέγερση πολυκατοικιών. Τα έτη 1985-1986 υλοποιήθηκαν συστηματικές ανασκαφές για την αποκάλυψη του μνημείου και έτσι εμφανίστηκαν στην επιφάνεια η σκηνή, η ορχήστρα, το κοίλο, τμήμα της αριστερής παρόδου, καθώς και η δεξιά πάροδος του θεάτρου. Με τις εργασίες των ανασκαφών αποκαλύφθηκαν επίσης δύο επιγραφές που ήταν αφιερωμένες στη Θεά Δήμητρα και στην Κόρη (Περσεφόνη) η μια και στον Δεσπότη της πόλης αντίστοιχα η δεύτερη. Φημολογείται ότι υπήρχε θεσμοφόριο (ναός προς τιμήν των θεοτήτων). Πληροί

εξίσου τα χαρακτηριστικά των ελληνιστικών θεάτρων, δηλαδή περιλαμβάνει σκηνή, κοίλο, ορχήστρα και παρόδους, τα οποία αποκαλύφθηκαν έπειτα από ανασκαφές.

Εικόνα 2_Β' Αρχαίο Θέατρο

Πηγή: <https://www.larissa-dimos.gr/>

Κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής κατοχής, όπως προαναφέρθηκε το Α' Αρχαίο Θέατρο μετατράπηκε σε αρένα, με αποτέλεσμα να μη διεξάγονται στο χώρο του δραστηριότητες και εκδηλώσεις διαφορετικού περιεχομένου. Έτσι πιθανολογείται ότι η χρήση του Β' θεάτρου εξυπηρετούσε τις ανάγκες του πνεύματος των πολιτών. Σήμερα έχει αποκατασταθεί στην αρχική του μορφή και κατά περιόδους πραγματοποιούνται αρχαίες δραματικές παραστάσεις στο χώρο του.

4.4.1.3 Βυζαντινά Μνημεία

4.4.1.3.1 Παλαιοχριστιανική Βασιλική Φρουρίου-Αγίου Αχιλλείου

Η τοποθεσία της βρίσκεται στο Φρούριο και είναι οικοδόμημα του 6^{ου} αιώνα (αρχή της βυζαντινής περιόδου). Στο χώρο της έχουν αποκαλυφθεί ένας μεγαλοπρεπής κεραμοσκεπής τάφος αφιερωμένος στον Άγιο Αχίλλειο όπως αποδεικνύεται από επιγραφές που βρέθηκαν, μητροπολίτη τότε και σήμερα πολιούχο της πόλης και αποτελούσε το μητροπολιτικό ναό της Λάρισας. Επίσης έχουν αποκαλυφθεί ένας άλλος υποδεέστερος τάφος και αρκετοί λακοειδείς. Τη μεσοβυζαντινή εποχή ανακαινίστηκε και λειτουργούσε παράλληλα ως νεκροταφείο.

Εικόνα 3_ Παλαιοχριστιανική Βασιλική Αγίου Αχιλλείου

Πηγή: <https://www.larissa-dimos.gr/>

Σήμερα υπάρχει περίφραξη που περιβάλλει το χώρο και τα ευρήματα της παλαιοχριστιανικής βασιλικής και σήμανση για τη μετάδοση πληροφοριών στους επισκέπτες.

4.4.1.3.2 Βαλανεία-Παλαιοχριστινικά Λουτρά

Πρόκειται για μνημεία που αποκαλύφθηκαν σε κεντρικά σημεία της Λάρισας. Κυρίως δύο λουτρά είναι σε καλή κατάσταση και διασώθηκαν πλήρως, αυτά της πλατείας Μπλάνα και Λαμπρούλη αντίστοιχα. Το πρώτο της πλατείας Μπλάνα χτίστηκε τον 5^ο αιώνα μ.Χ., και διαθέτει τρεις χώρους ενώ το δεύτερο οικοδομήθηκε τον 6^ο αιώνα μ.Χ., βόρεια και ανατολικά της Παλαιοχριστιανικής Βασιλικής του Αγίου Αχιλλείου και ενσωματώνεται βάσει ερευνών στο οικοδομικό της σύνολο.

4.4.1.4 *Οθωμανικά Μνημεία*

4.4.1.4.1 Μπεζεστένι

Η θέση του βρίσκεται στην αρχαία ακρόπολη, στο σημερινό Λόφο του Φρουρίου όπως ονομάζεται. Πρόκειται για την οθωμανική καμαροσκέπαστη αγορά που

οικοδομήθηκε περί τον 15^ο-16^ο αιώνα μ.Χ.. Για αρκετούς αιώνες ήταν το εμπορικό και οικονομικό κέντρο της πόλης και σύντομα ανέπτυξε γύρω του τη δράση του εμπορίου. Έπειτα από τρεις αιώνες άνθισης, μια πυρκαγιά κατέστρεψε το κτίριο, όμως το 19^ο αιώνα με τα κατάλληλα έργα ανοικοδομήθηκε και χρησιμοποιήθηκε ως πυριταδαποθήκη και Φρούριο.

Εικόνα 4_Μπεζεστένι

Πηγή: <http://larisa.culture.gr/> Εφορεία Αρχαιοτήτων/ Αρχαιολογικοί Χώροι και Μνημεία Λάρισας

Το Μπεζεστένι σήμερα διατηρείται ως Φρούριο και έχουν διασωθεί τα κεντρικά του τοιχώματα, με ύψος 6,5 μέτρα από την στάθμη του εδάφους εσωτερικά. Ταυτόχρονα, διατηρείται στον τοίχο από τη βόρεια πλευρά, ένα δωμάτιο με αψιδωτή οροφή, το οποίο έχει είσοδο μόνο από εκείνη την όψη του κτιρίου και πιθανολογείται ότι αποτελούσε το θησαυροφυλάκιο του μπεζεστενίου και το αρχειοφυλάκιο της πόλης. Εξωτερικά διακρίνονται περίπου 20 καμάρες, οι οποίες συνιστούν τα ίχνη από τις αψίδες των καταστημάτων που λειτουργούσαν στο Μπεζεστένι. Οι ενέργειες για την αποκατάσταση του είναι αρμοδιότητα του Δήμου της πόλης και έχει εγκριθεί μελέτη για την αποκατάσταση και αναστήλωση του στην οποία προβλέπεται και η επαναλειτουργία του.

4.4.1.4.2 Γενί Τζαμί

Το Γενί Τζαμί αποτελούσε μουσουλμανικό τέμενος και κατασκευάστηκε κατά τον 19^ο-20^ο αιώνα. Η τοποθεσία του βρίσκεται κεντρικά στη σημερινή πόλη της Λάρισας και η χρήση του ως τζαμί (ως λατρευτικός χώρος για τις γυναίκες της μουσουλμανικής κοινότητας), ίσχυε έως το 1924. Από εκείνη την εποχή παρέμεινε ανεκμετάλλευτο, ώσπου το 1939 με 1941 χρησιμοποιήθηκε για τη φιλοξενία της Δημοτικής βιβλιοθήκης. Την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου χρησιμοποιήθηκε ως καταυλισμός για τους στρατιώτες και έπειτα από τη λήξη του πολέμου, ανακαινίστηκε και στο χώρο του εγκαταστάθηκε το αρχαιολογικό μουσείο. Ως προς την αρχιτεκτονική, κυριαρχεί η συμμετρία και η σύνθεση του συνίσταται από μια ορθογώνια αίθουσα προσευχής, η οποία καλύπτεται από ξύλινη στέγη.

Εικόνα 5_Γενί Τζαμί.

Πηγή: <https://www.larissa-dimos.gr/>

Τα χαρακτηριστικά του κτιρίου είναι νεοκλασικής αισθητικής και η κατάσταση στην οποία διατηρείται σήμερα είναι εξαιρετική, λόγω και της παλαιότερης χρήσης του ως μουσείο.

4.4.1.4.3 Οθωμανικά Λουτρά (Μεγάλο Χαμάμ)

Η χρονολογία κατασκευής τους υπολογίζεται γύρω στον 15^ο αιώνα, με ιδρυτές τους διάδοχους του Τούρκου κυρίαρχου της Θεσσαλίας Τουρχάν-Βέη. Η θέση τους βρίσκεται στο κέντρο, μεταξύ των οδών Βενιζέλου και Φιλελλήνων. Το κτίριο έχει ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά στοιχεία. Σήμερα διασώζονται τμήματα των Οθωμανικών λουτρών, τα οποία παλαιότερα κάλυπταν εξ ολοκλήρου ένα οικοδομικό τετράγωνο. Τα τμήματα αυτά έχουν διαιρεθεί σε μικρότερες ιδιοκτησίες και φιλοξενούν καταστήματα εμπορικής χρήσεως. Έπειτα από αρκετές μετατροπές που υλοποιήθηκαν στο κτίριο, διατηρεί αναλλοίωτα έως σήμερα τα αρχιτεκτονικά του χαρακτηριστικά. Ένα από τα αρχιτεκτονικά του στοιχεία που διακρίνεται εξωτερικά είναι ο τρούλος του.

Εικόνα 6_Οθωμανικά Λουτρά (Μεγάλο Χαμάμ)

Πηγή: <http://larisa.culture.gr/> Εφορεία Αρχαιοτήτων/ Αρχαιολογικοί Χώροι και Μνημεία Λάρισας

Στις μέρες μας ο Δήμος επιδιώκει τη λήψη χρηματοδοτικών πόρων για τη διαμόρφωση και ανάδειξη της όψης του Οθωμανικού Χαμάμ, καθώς και αρκετών παράλληλων κτιρίων επί των οδών αυτών.

4.4.1.4.4 Μπαϊρακλί Τζαμί

Κατασκευάστηκε το 15^ο-16^ο αιώνα, την ίδια χρονική περίοδο με το Μπεζεστένι, παρουσιάζοντας κάποια κοινά χαρακτηριστικά στη μορφολογία τους. Εντοπίζεται στην κεντρική αγορά, επί της οδού Παπαφλέσσα και Όσσης. Αποτελούσε τέμενος και η ονομασία του αποδόθηκε στην ύψωση της σημαίας από τους ιμάμηδες του τζαμιού

για να δώσουν σύνθημα στα υπόλοιπα τζαμιά της περιοχής να ξεκινήσουν τις θρησκευτικές λειτουργίες τους, καθώς στην τούρκικη γλώσσα “μπαϊρακ” σήμαινε “σημαία”. Μέχρι και το 1892 θεωρούνταν ένα από τα επίσημα τζαμιά της Λάρισας, ενώ κατά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο στο κτίριο λειτουργούσε ζαχαροπλαστείο (Παλιούγκας Θ. 1996). Οι Λαρισαίοι αδιαφορούσαν για την ύπαρξη του, ώσπου το κατάστημα καταστράφηκε έπειτα από μια πυρκαγιά το 1993 και αποκαλύφθηκαν οι τοίχοι του τζαμιού. Η εμπορική του χρήση, καθώς και οι βομβαρδισμοί των Γερμανών τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου κατέστρεψαν το μεγαλύτερο μέρος του κτιρίου. Παρά την κήρυξη του ως διατηρητέο (ΦΕΚ 475/Β/24.6.1994) χρησιμοποιήθηκε για αρκετά χρόνια ως υπαίθριο παρκινγκ και σήμερα παραμένει ανεκμετάλλευτο.

Εικόνα 7_Μπαϊρακλί Τζαμί

Πηγή: <https://www.google.com/search/> Φωτογραφία: Παπακωνσταντίνου Α. - Κάσσου Α.

Στη σημερινή εποχή διαφυλάσσονται δύο εσωτερικοί τοίχοι, οι οποίοι έχουν ενταχθεί στην καινούργια κατασκευή ενός κτιρίου και δεν υπάρχει καμία σήμανση για τον εντοπισμό του.

4.4.1.4.5 Πυριταδαποθήκη- Παλαιές Φυλακές

Η πυριταδαποθήκη οικοδομήθηκε περίπου το 1750 και παλαιότερα λειτουργούσε ως θάλαμος κρατουμένων. Βρίσκεται εντός του σχολικού χώρου του 5^{ου} Γυμνασίου-Λυκείου της πόλης, στην οδό Ιουστινιανού. Είναι επίμηκες κτίριο που κατασκευάστηκε από λίθους και αποτελείται από τρεις κεραμοσκεπέστους χώρους.

Εικόνα 8_Πυριταδαποθήκη-Μουσείου Εθνικής Αντίστασης

Πηγή: <http://larisa.culture.gr/> Εφορεία Αρχαιοτήτων/ Αρχαιολογικοί Χώροι και Μνημεία Λάρισας

Έπειτα από τα έργα αποκατάστασης που επιμελήθηκε η Εφορεία Αρχαιοτήτων, στα οποία έργα συμμετείχε και ο Δήμος, το κτίσμα διατηρείται σε εξαιρετική κατάσταση και φιλοξενεί σήμερα το Μουσείο Εθνικής Αντίστασης.

4.4.1.5 Νεότερα Μνημεία

4.4.1.5.1 Μύλος Παππά

Το συγκρότημα του “Μύλου Παππά” βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, στην οδό Γεωργιάδου. Ιδρύθηκε το 1893 από τους Κωνσταντίνο Παππά, Κωνσταντίνο Σκαλιώρα και Χρήστο Δημητριάδη, την περίοδο που η Λάρισα παρουσίαζε ακόμα χαρακτηριστικά οθωμανικής πόλης. Η χρήση του ως βιομηχανική εγκατάσταση

καθιστούσε ξεχωριστή την ιδιότητα του ως ατμόμυλος σε ολόκληρη τη Θεσσαλία. Έτσι στο τέλος του 19^{ου} αιώνα συνιστούσε μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες παραγωγής αλεύρου. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα μια πυρκαγιά προκάλεσε σημαντικές καταστροφές, οι οποίες αποκαταστάθηκαν στην πορεία από την οικογένεια Παππά, που κατείχε πλέον την πλήρη ιδιοκτησία του. Η οικογένεια κατέστησε το κτίριο και πάλι λειτουργικό για τα επτά ακόλουθα έτη. Το 1921 πραγματοποιήθηκε επέκταση του κτιρίου και τα συστήματα λειτουργίας του αναβαθμίστηκαν. Σύντομα οι παραγωγικές του δυνατότητες αυξήθηκαν και αποτέλεσε δυναμικό ανταγωνιστή των βιομηχανικών μονάδων παραγωγής αλεύρου, ίδιας χρήσεως, της πόλης. Το 1986 σταμάτησε η λειτουργία του ως βιομηχανία, με την απόφαση των ιδιοκτητών. Το 1988 το συγκρότημα περιήλθε στην ιδιοκτησία του Δήμου με στόχο τη δημιουργία ενός ισχυρού κέντρου πολιτισμού, ψυχαγωγίας και εκπαίδευσης. Το Υπουργείο Πολιτισμού, το 1989 κήρυξε το Μύλο Παππά, σε συνδυασμό με τον εξοπλισμό του, διατηρητέο μνημείο.

Εικόνα 9_Πρόσθια όψη Μύλου Παππά

Πηγή: <https://www.larissa-dimos.gr/>

Ο Μύλος, σήμερα, διαθέτει στο χώρο του δραστηριότητες πολιτιστικού χαρακτήρα όπως εικαστικά εργαστήρια, θέατρο που φιλοξενεί έως 150 άτομα, κινηματογραφική λέσχη, κουκλοθέατρο και τη Φιλαρμονική του Δήμου.

4.4.1.5.2 Μνημείο Ιπποκράτη

Εικόνα 10_ Μνημείο του Ιπποκράτη

Πηγή: <https://www.larissa-dimos.gr/>

Ο Ιπποκράτης ήταν πατέρας της ιατρικής επιστήμης και δημιουργός της Σχολής Ιατρικών Επιστημών. Γενέτειρα του ήταν η Κως (460 π.Χ.), όμως λίγο πριν το τέλος της ζωής του πέρασε κάποια χρόνια στην πόλη της Λάρισας όπου και απεβίωσε το 377 π.Χ.. Ο τάφος του βρισκόταν στην έξοδο της πόλης και το 1826 αναδύθηκε ύστερα από μια πλημμύρα του Πηνειού. Το κενοτάφιο μνημείο που δημιουργήθηκε προς τιμήν του κατασκευάστηκε σε κοντινή απόσταση από το σημείο που βρέθηκε ο τάφος του το 1978, απέναντι από το σημερινό πάρκο του Αλκαζάρ. Το 1986 στον κενοτάφιο χώρο ιδρύθηκε το Μουσείο Ιατρικής, που εμπεριέχει τις προτομές προσώπων της ιατρικής επιστήμης και του ιδρυτή του, καθώς και τη μαρμαρόπλακα του τάφου του Ιπποκράτη (hippocratesinlarissa, 2020, 2020).

4.4.2 Πολιτιστικοί Οργανισμοί-Φορείς

Στην πόλη της Λάρισας δραστηριοποιούνται αρκετοί φορείς με στόχο τη στήριξη και ενδυνάμωση της πολιτιστικής κληρονομιάς και γενικότερα του πολιτισμού. Οι φορείς αυτοί παρατίθενται παρακάτω.

4.4.2.1 Πολιτιστικός Οργανισμός

Ο οργανισμός αυτός ιδρύθηκε το 1982 με την πρωτοβουλία του Δημοτικού Συμβουλίου της πόλης. Πρόκειται για Νομικό πρόσωπο Δημοσίου δικαίου που εδρεύει στο χώρο του “Χατζηγιάννειου Δημοτικού Πνευματικού Κέντρου” και το

έργο του ξεκίνησε το 1983 έχοντας ως στόχο να πραγματοποιήσει ενέργειες και εκδηλώσεις προς ενίσχυση του πνεύματος και του πολιτισμού. Προς αυτό τον στόχο, διοργανώνει και διαχειρίζεται εκδηλώσεις πολιτισμικού περιεχομένου. Οι σημαντικότερες εκδηλώσεις υπ' ευθύνη του είναι τα Αχιλλεία, το Φεστιβάλ Πηνειού, διάφορα τοπικά πανηγύρια, εκθεσιακές δράσεις, προβολές ταινιών, διαλέξεις, και συνέδρια. Επιπρόσθετα, διοικεί την Δημοτική Βιβλιοθήκη της πόλης και τον θίασο κουκλοθέατρου «Τιριτόμπα», και εκδίδει το λογοτεχνικό περιοδικό «Γραφή».

4.4.2.2 Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας

Οργανισμός που ιδρύθηκε το 1983 για την προβολή και προαγωγή του πολιτισμού της πόλης, μέσα από τις εικαστικές τέχνες. Η δημιουργία του οφείλεται στη συλλογή των έργων που δωρίθηκαν στο Δήμο από τον Γεώργιο Ι. Κατσίγρα, συλλέκτη και ιατρό, το 1981.

4.4.2.3 Εφορεία Αρχαιοτήτων Λάρισας

Συστάθηκε το 2014 από την ένωση των προηγούμενων Εφορειών που υπήρχαν στην πόλη από τη δεκαετία του 1970. Η νεοσύστατη Εφορεία της Λάρισας αποτελεί υπηρεσία της Περιφέρειας Θεσσαλίας, η οποία διοικείται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού της χώρας. Εδρεύει στην πόλη της Λάρισας και έχει υπό την εποπτεία της, την ευρύτερη Περιφερειακή της Ενότητα. Η δράση της περιλαμβάνει ευρήματα που χρονολογούνται από την προϊστορική εποχή, την κλασσική, ρωμαϊκή, βυζαντινή και οθωμανική περίοδο. Επίσης αναλαμβάνει ανασκαφές, εργασίες εντοπισμού, καταγραφής, αναστηλώσεων, συντήρησης και ανάδειξης πολιτιστικών αγαθών, καθώς και τη διεξαγωγή πολιτιστικών δραστηριοτήτων (συνέδρια, εκδηλώσεις, εκθέσεις), την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαιδευτικού χαρακτήρα, τη συγκρότηση καινούργιων συλλόγων και μουσείων, την προφύλαξη μνημείων, την τήρηση και την άσκηση της πρέπουσας νομοθεσίας και την ενημέρωση και παροχή υπηρεσιών στους πολίτες.

4.5 Πολιτιστικά Στοιχεία

4.5.1 Πολιτιστικοί Χώροι

Η πολιτιστική εικόνα και ανάπτυξη της Λάρισας ενισχύεται τόσο με τα εξαιρετικά μνημεία της όσο και με τους πολιτιστικούς χώρους που την απαρτίζουν, με τους

περισσότερους εξ αυτών να βρίσκονται στο κέντρο της. Η ορθή διαχείριση, η λειτουργία τους και οι υπηρεσίες που παρέχουν αναφορικά με τον πολιτισμό, προωθούν μέσα από την πολιτιστική της κληρονομιά την όψη της πόλης στον συγκεκριμένο τομέα, στρέφουν την προσοχή των πολιτών στα πολιτιστικά δρώμενα και ζητήματα και αυξάνουν την επισκεψιμότητα της. Ο συνδυασμός όλων των παραπάνω στοιχείων προσδίδει μια πολιτιστική δυναμική στην πόλη της Λάρισας. Ειδικότερα, οι πολιτιστικοί χώροι θα αναλυθούν παρακάτω και είναι οι εξής:

4.5.1.1 Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας

Ιδρύεται το 2007, έπειτα από αρκετές ενέργειες και εργασίες που σημειώθηκαν από το 1973 έως την περίοδο που εγκαινιάστηκε. Η τοποθεσία του είναι έξω από το κέντρο της Λάρισας προς το νότιο τμήμα της, στο Λόφο Μεζούργλου. Στα εκθέματα του υπάρχουν ευρήματα των αρχαίων χρόνων, της προϊστορικής, κλασικής, ρωμαϊκής και βυζαντινής περιόδου. Διαθέτει, επίσης, αποθήκες, εργαστήρια τεχνών και εικόνων εκείνης της εποχής που συνιστούν εκθεσιακούς χώρους (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.1.2 Λαογραφικό-Ιστορικό Μουσείο Λάρισας

Συστάθηκε το 1974 και αποτελεί υπόδειγμα ελληνικού Μουσείου, λόγω του εξαίρετου λαϊκού πολιτιστικού πλούτου που διαθέτει. Το κτίριο βρίσκεται στη συνοικία Χαραυγή εκτός του κέντρου της πόλης και χαρίζει στους επισκέπτες μέσα από τα εκθέματα του την ευκαιρία να οραματιστούν τη ζωή των ανθρώπων που βρίσκονταν στη Λάρισα και στις ευρύτερες περιοχές της, στην προ-βιομηχανική εποχή, όπου η εξέλιξη της τεχνολογίας δεν είχε προχωρήσει σε σημαντικά στάδια. Μερικά εκθέματα χρονολογούνται στον 15^ο-16^ο αιώνα. Το μουσείο, λοιπόν, περιλαμβάνει εργαλεία, αντικείμενα, συλλογές, κειμήλια, έργα τέχνης, αγροτικά και κτηνοτροφικά εργαλεία, υποδήματα, ενδύματα και τυπογραφικό εξοπλισμό εργαστηρίων εκείνων των εποχών. Επίσης, περιέχει πρακτικά συνεδρίων που πραγματοποιούνται στο χώρο του, εκπαιδευτικά φυλλάδια, περιοδικά κ.λπ. και επιστημονικές εκδόσεις (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.1.3 Αρχαιολογικό Μουσείο

Το Αρχαιολογικό Μουσείο στεγαζόταν στο Γενί Τζαμί μέχρι το 2011 και σήμερα βρίσκεται σε ένα κτίριο του κέντρου, που αποτελεί έργο του Υπουργείου Πολιτισμού στα πλαίσια του Π.Ε.Π. της Περιφέρειας Θεσσαλίας. Στο χώρο του Μουσείου υπάρχει έκθεση με ευρήματα της προϊστορικής εποχής (π.χ. οστά ζώων), της

νεολιθικής περιόδου (αγγεία, εργαλεία από οστά, κοσμήματα κ.λπ.) και γνωστικό υλικό ανασκαφών που αναφέρονται στους οικισμούς εκείνων των εποχών. Ακόμα, διαθέτει εκθέματα οικίας, ανθρωπόμορφων αγαλματίδιων και αντικείμενα που προβάλλουν τη γυναικεία μορφή και κατάσταση όπως η εγκυμοσύνη, που αποκαλύπτουν αρκετά εξαιρετικά χαρακτηριστικά και στοιχεία αυτών των χρονικών στιγμών της ιστορίας. Μέσα από τη σειρά σκευών (π.χ. πήλινων αγγείων), παρουσιάζεται η καλλιτεχνική πλευρά των αρχαϊκών και ελληνοιστικών χρόνων της Θεσσαλίας (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.1.4 Μουσείο Εθνικής Αντίστασης

Το μουσείο στεγάζεται στο ιστορικό κτίριο των παλαιών φυλακών Λάρισας, που χρησιμοποιούνταν και ως πυριταδαποθήκη. Το κτίριο βρίσκεται εντός του προαύλιου χώρου του σημερινού 5^{ου} Γυμνασίου-Λυκείου Λάρισας. Τα εκθέματα που περιέχει αφορούν τη Θεσσαλική αντίσταση κατά του ιταλικού ζυγού και υπάρχει μόνιμη έκθεση με τίτλο: “1941-1944: Η Θεσσαλία αντιστέκεται”. Επίσης, το μουσείο υποδέχεται σε ειδικές αίθουσες εκδηλώσεις και εκθέσεις. Πέρα από την ιστορία που προβάλλει, έργο του αποτελεί και η επιμόρφωση των νέων και των επισκεπτών του γενικότερα, σε σχέση με ιδεολογικά ζητήματα όπως είναι η ελευθερία, η δικαιοσύνη κ.λπ. (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.1.5 Ιατρικό Μουσείο

Στέγη του μουσείου αποτελεί το κενοτάφιο μνημείο του Ιπποκράτη. Τα εκθέματα που περιλαμβάνει αναφέρθηκαν σε παραπάνω ενότητα. Η λειτουργία του έχει σταματήσει τα τελευταία χρόνια, όμως κινητοποιούνται για την επαναλειτουργία και την αξιοποίηση του σύλλογοι όπως π.χ. ο σύλλογος “Ο Ιπποκράτης στη Λάρισα” και μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου Λάρισας (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.1.6 Δημοτική Πινακοθήκη-Μουσείο Γ.Ι. Κατσίγρα

Εγκαινιάστηκε το 1983 για να υποδεχθεί στο χώρο του πίνακες ζωγραφικής που χρονολογούνται στον 19^ο-20^ο αιώνα. Όπως προαναφέρθηκε οι πίνακες ήταν δωρεά του Γεώργιου Ι. Κατσίγρα, από όπου πήρε και το όνομα του το Μουσείο. Στην πορεία απέκτησε και άλλα έργα τέχνης (χαρακτικά, γλυπτά κ.λπ.). Η συλλογή κατέχει εξέχουσα θέση ανάμεσα στην Εθνική Πινακοθήκη και στη Συλλογή Κουτλίδη, έπειτα από εκτιμήσεις αρμόδιων και ιστορικών τέχνης. Η συμβολή του στην εξυπηρέτηση των πνευματικών αναγκών και αναζητήσεων είναι μεγάλη, καθώς ανά καιρούς

διεξάγει εκθέσεις επιμορφωτικού χαρακτήρα για τους πολίτες αλλά και οποιονδήποτε επισκέπτη. Το κτίριο εντοπίζεται στη Νεάπολη, συνοικία της Λάρισας και διαθέτει χώρους για τη φιλοξενία εκθέσεων, βιβλιοπωλείο με σχετικές εκδόσεις τέχνης, αμφιθέατρο με προδιαγραφές και εξοπλισμό που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των δραστηριοτήτων, εργαστήριο φωτογραφίας, ελεύθερο εργαστήριο εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών και αρκετούς χώρους που παρέχουν τις απαραίτητες υπηρεσίες (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.1.7 Δημοτικό Θέατρο ΟΥΗΛ

Το Δημοτικό Θέατρο ΟΥΗΛ πρόκειται να αποτελέσει την έδρα του Θεσσαλικού Θεάτρου Λάρισας. Στο χώρο του πραγματοποιούνται ακόμα εργασίες και για την ώρα προσφέρονται υπηρεσίες μόνο στον προθάλαμο του, για την οργάνωση καλλιτεχνικών εκθέσεων και την παρουσίαση βιβλίων (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.1.8 Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας “Κωνσταντίνος Κούμας”

Το κτίριο βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, έπειτα από αρκετές μεταβολές στη διοίκηση και την τοποθεσία του. Οι αρχικές ενέργειες για τη λειτουργία της ξεκίνησαν το 1891. Θεωρείται κέντρο πολιτισμού για την πόλη και στοχεύει στην προαγωγή και διάδοση της γνώσης του πολιτισμού στους πολίτες. Στις δράσεις της σημειώνονται η παροχή πληροφοριών, η ισχυροποίηση δραστηριοτήτων μορφωτικού και πολιτιστικού χαρακτήρα και οι υπηρεσίες που διαθέτει σε άτομα ειδικής κατηγορίας (π.χ. μειονότητες, άτομα με ειδικές ανάγκες) (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.1.9 Δημοτική Βιβλιοθήκη Λάρισας

Η λειτουργία της ξεκίνησε το 2005 και στεγάζεται στο κέντρο της πόλης, στο κτίριο του Χατζηγιάννειου Πνευματικού Κέντρου. Το 2017 ίδρυσε και παιδικό-εφηβικό τμήμα στο ίδιο κτίριο, με όνομα Αίθουσα Παιδικής Λογοτεχνίας “Μιχάλης Γρηγοριάδης”. Τα βιβλία της εξυπηρετούν όλες τις ηλικιακές ομάδες, υπάρχει ειδικός χώρος για την ψυχαγωγία των παιδιών, διοργανώνονται σχολικές επισκέψεις και προγράμματα εκπαιδευτικού χαρακτήρα με τη συμμετοχή σχετικών φορέων. Στόχος της μέσα από τις δράσεις που πραγματοποιεί είναι η ανάπτυξη του πνεύματος και η προαγωγή της γνώσης (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.1.10 Δημοτικό Ωδείο

Το Δημοτικό Ωδείο Λάρισας λειτουργεί εδώ και 80 χρόνια και το κτίριο που στεγάζεται βρίσκεται στο κέντρο της, στη συμβολή των οδών Βενιζέλου και

Ολύμπου. Θεωρείται ένας από τους βασικούς πυρήνες τέχνης και εκπαίδευσης της πόλης (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.1.11 Εικαστικό Κέντρο Τέχνης

Βρίσκεται στο κτίριο του Μύλου Παππά και κάθε χρόνο διοργανώνει μεγάλες εκδηλώσεις στα πλαίσια ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης όπως π.χ. η διεξαγωγή έκθεσης καλλιτεχνών της Θεσσαλίας (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.1.12 Δημοτικός Κουκλοθίασος “Τιριτόμπα”

Ο κουκλοθίασος στεγάζεται στο Μύλο Παππά, στο κέντρο της πόλης. Οργανώνει παιδικές παραστάσεις στην πόλη και στις συνοικίες της, έχει λάβει συμμετοχή σε φεστιβάλ που έχουν διεξαχθεί σε διάφορες χώρες και αποτελεί ψυχαγωγικό και καλλιτεχνικό κέντρο στο ιδιαίτερο αυτό είδος τέχνης (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.1.13 Χατζηγιάννειο Πνευματικό Κέντρο-Αίθουσες “Χατζηγιάννειου”

Οι Αίθουσες του Χατζηγιάννειου περιλαμβάνουν όπως προαναφέρθηκε τη Δημοτική Βιβλιοθήκη της πόλης και το παιδικό τμήμα που διαθέτει, αμφιθέατρο με προδιαγραφές που καλύπτουν τη χρήση του για διαλέξεις, συνεδρίες κ.λπ., ειδική αίθουσα τεχνών με την ονομασία “Τάκης Γλούπας” και στον προθάλαμο του διοργανώνονται ανά καιρούς εκθέσεις (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

Ο Τάκης Γλούπας (1920-2003), το όνομα του οποίου τιμά την αίθουσα τεχνών, γεννήθηκε και πέθανε στη Λάρισα και υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες φωτογράφους με άνω των 50 ετών ενεργεία στον τομέα του. Φωτογράφησε σειρά πορτρέτων πληθώρας ανθρώπων, γνωστών και μη, αλλά και απέδωσε το θεσσαλικό τοπίο. Το έργο του έχει τιμηθεί στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς (Μαριώλος, 2017).

4.5.1.14 Δημοτική Σχολή Μπαλέτου-Ανώτερη Σχολή Χορού

Ιδρύθηκε το 1989 και έπειτα ακολούθησε η δημιουργία της Ανώτερης Σχολής Χορού το 1997. Έχουν λάβει αρκετές διακρίσεις σε εγχώριους και διεθνείς διαγωνισμούς που συμμετείχαν. Η συμβολή τους στην εξέλιξη της συγκεκριμένης τέχνης και του πολιτιστικού χαρακτήρα της πόλης ενισχύεται σε μεγάλο βαθμό μέσα από την επιτυχή πορεία τους (Δήμος Λαρισαίων, 2020).

4.5.2 Πολιτιστικές Εκδηλώσεις και Φεστιβάλ

Το πολιτιστικό στίγμα της πόλης της Λάρισας γίνεται έντονο μέσα από τις διάφορες εκδηλώσεις, τα δρώμενα και τα φεστιβάλ που διοργανώνονται και πραγματοποιούνται, σε σχέση φυσικά με τον πολιτισμό. Κάθε χρόνο στη διάρκεια του έτους λαμβάνουν χώρα σε διάφορα σημεία της πόλης και υλοποιούνται με τη συνεργασία και τη συμμετοχή φορέων και συλλόγων της. Ως προς τον πολιτιστικό τομέα οι σχετικές δραστηριότητες αναλύονται παρακάτω.

4.5.2.1 Φεστιβάλ Πηνειού ή Γιορτή Πηνειού

Διεξάγεται τους θερινούς μήνες και λαμβάνει χώρα στις όχθες του ποταμού. Έχει ως στόχο τη συμμετοχή του κοινού σε καλλιτεχνικά, εκπαιδευτικά και αθλητικά δρώμενα, καθώς και την ψυχαγωγία, την ελεύθερη έκφραση και την ανάπτυξη του πολιτισμού. Στο χώρο του ποταμού φιλοξενούνται περίπτερα των αρμόδιων φορέων, συλλόγων, συν-διοργανωτών κ.λπ. με ενημερωτικά έντυπα, πολιτιστικά, περιβαλλοντικά, καλλιτεχνικά και πολλά ακόμα θέματα, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, καλλιτεχνικές και αθλητικές δραστηριότητες και αρκετά δρώμενα που προσφέρουν στον επισκέπτη υπέροχες στιγμές και εμπειρίες (festivalpineiou, 2020).

4.5.2.2 Αχίλλεια

Η συγκεκριμένη εκδήλωση αποτελεί θεσμό για την πόλη και διεξάγεται κάθε χρόνο από το 1980 έως σήμερα. Πρόκειται για μια γιορτή αφιερωμένη στον πολιούχο της πόλης, Άγιο Αχίλλειο, από όπου φυσικά πήρε και την ονομασία της. Οι δράσεις της είναι πολιτιστικού, αθλητικού, θρησκευτικού κ.λπ. περιεχομένου, η δε αναγνωρισιμότητα της εθνικού επιπέδου. Η υλοποίηση της επιτυγχάνεται με την παρουσία συλλόγων αλλά και προσώπων σχετικών με τα αντικείμενα της εκδήλωσης, είτε του ελληνικού χώρου είτε του εξωτερικού, τα οποία παίρνουν μέρος στις διάφορες δραστηριότητες (Ψηφιακή Πύλη Λαρισαίων, 2020).

4.5.2.3 Ιπποκράτεια

Τελούνται κάθε χρόνο, προς τιμήν του Ιπποκράτη κατά τους φθινοπωρινούς μήνες. Τα τελευταία χρόνια αρμόδια όργανα για τη διεξαγωγή της εκδήλωσης είναι ο σύλλογος “ο Ιπποκράτης στη Λάρισα”, η Περιφέρεια και ο Δήμος, το τμήμα Ιατρικής και ο ιατρικός σύλλογος Λάρισας. Οι δραστηριότητες που περιλαμβάνει είναι μουσικές και θεατρικές παραστάσεις, συνέδρια και εκθέσεις με σχετικά πολιτιστικά θέματα (Ψηφιακή Πύλη Λαρισαίων, 2020).

4.5.2.4 Διεθνές Κινηματογραφικό Φεστιβάλ Λάρισας/*Artfools International Film Festival*

Το φεστιβάλ διεξάγεται στην πόλη της Λάρισας εδώ και δέκα χρόνια περίπου. Συντελεστές αποτελούν αρκετοί χορηγοί, σύλλογοι και φορείς της πόλης, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας κ.λπ.. Συμμετέχουν μαθητικά τμήματα με ταινίες που προβάλλονται τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Στα πλαίσια της εκδήλωσης γίνονται και αφιερώματα, πραγματοποιούνται εργαστήρια φωτογραφίας, κινηματογράφου και απονομές βραβείων (iffil, 2020).

4.5.2.5 Μύλος Παραστατικών Τεχνών

Το φεστιβάλ διεξήχθη για πρώτη φορά το 2014 στο πολιτιστικό κέντρο Μύλου Παππά, όπου διοργανώνεται στον ίδιο χώρο ακόμη και σήμερα. Αρμόδιο για την οργάνωση και το συντονισμό αρκετών καλλιτεχνικών ομάδων της πόλης, είναι το Συνεργείο του Μουσικού Θεάτρου και το φεστιβάλ πραγματοποιείται υπό τη φροντίδα της Αντιδημαρχίας Πολιτισμού και Επιστημών Λάρισας (Ψηφιακή Πύλη Λαρισαίων, 2020).

4.5.2.6 Διεθνές Χορωδιακό Φεστιβάλ Λάρισας

Πρόκειται για ένα πολιτιστικό θεσμό της πόλης, ο οποίος θεμελιώθηκε το 1981. Επιμελητές της διοργάνωσης είναι ο Μουσικός Σύλλογος Λάρισας και ο Δήμος Λαρισαίων. Οι στόχοι του είναι κυρίως πολιτιστικοί και μέσα από το φεστιβάλ παρουσιάζεται η πολιτιστική παράδοση. Ο θεατής ανακαλύπτει ένα κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης μέσα από τα μουσικά και καλλιτεχνικά δρώμενα που περιλαμβάνει. Προωθεί την πόλη τόσο στη χώρα μας όσο και στο εξωτερικό και επιδιώκεται μέσα από το φεστιβάλ η ανάπτυξη σχέσεων, η ανταλλαγή πολιτιστικών χαρακτηριστικών, η συνεργασία μεταξύ διαφορετικών λαών και η ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού (Ψηφιακή Πύλη Λαρισαίων, 2020).

4.5.2.7 Φεστιβάλ Θεάτρου Δρόμου

Η πορεία του ξεκίνησε το 2012 έπειτα από την πρωτοβουλία της πολιτιστικής ομάδας “artfools” και της καλλιτεχνικής ομάδας “Μικροί Ήρωες”. Οι ομάδες στοχεύουν στην ψυχαγωγία, τη συμμετοχή και αλληλεπίδραση των πολιτών μεταξύ τους μέσα από ιδιαίτερες παραστάσεις, σόου και σχήματα σε σημεία του κέντρου της Λάρισας. Η στήριξη της Περιφέρειας Θεσσαλίας υπήρξε από τα πρώτα βήματα της διοργάνωσης

και παραμένει ακλόνητη, καθώς αυξάνεται κάθε χρόνο και η συμμετοχή των εθελοντών, ύστερα από τη μεγάλη απήχηση που είχε στην πόλη (allartfool, 2020).

Κεφάλαιο 5^ο

5 Ανάλυση SWOT

5.1 Λόγοι ανάδειξης και περιορισμοί

Οι λόγοι για τους οποίους κρίνεται απαραίτητη η ανάδειξη των μνημείων του κέντρου της Λάρισας, αφορούν κυρίως την αναγνώριση της σπουδαιότητας τους, την προβολή τους και τη δημιουργία μιας δυναμικής πολιτιστικής εικόνας μέσα από τα σημαντικά μνημεία που διαθέτει το κέντρο της, σε συνδυασμό και με τα πολιτιστικά στοιχεία της Λάρισας, καθώς η πόλη γενικότερα χαρακτηρίζεται για αυτά. Σε συνάρτηση, λοιπόν, με τη σπουδαία πολιτιστική κληρονομιά που διαθέτει το κέντρο της, τους πολιτιστικούς χώρους της και τις εκδηλώσεις και τα φεστιβάλ που διοργανώνονται στην πόλη, οι επιμέρους στόχοι είναι οι εξής:

- Η ανάδειξη του κέντρου της Λάρισας ως “πολιτιστικό”, με στοιχεία ιστορίας και σύγχρονες πολιτιστικές δραστηριότητες
- Η απόκτηση πολιτιστικής εικόνας και ταυτότητας της πόλης, μέσα από τα σημαντικά μνημεία του κέντρου της
- Η ιστορική και πολιτιστική αξία του αρχαιολογικού και μνημειακού πλούτου του κέντρου της
- Η αξία της περιοχής για τους κατοίκους
- Η αναγνώριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και η μετάδοση της στους κατοίκους και στους επισκέπτες της περιοχής

Παρόλα αυτά, εντοπίζεται και ένας περιορισμός σε αυτήν την προσπάθεια ανάλυσης των στοιχείων που υπάρχουν. Στα πλαίσια της ανάδειξης των μνημείων και της ένταξης στην κοινωνική ζωή των ανθρώπων, σε συνδυασμό παράλληλα με τους πολιτιστικούς χώρους και τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται, πρέπει να έχει πρωταρχική σημασία η προστασία τους, να μην αναιρείται και οποιαδήποτε μορφή δράσης να γίνεται σε συμφωνία με αυτή την προτεραιότητα.

5.2 SWOT ANALYSIS

Το κέντρο της Λάρισας, όντας ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον με ιδιαίτερη σχέση με τη πολιτιστική κληρονομιά και δράσεις υπέρ αυτής, χρειάζεται την απεικόνιση του εσωτερικού του περιβάλλοντος, ήτοι των δυνατών και αδύνατων σημείων του, όπως και του εξωτερικού του περιβάλλοντος, ήτοι των ευκαιριών και των απειλών του. Πριν προβούμε στην παρουσίαση των προτάσεων που θεωρούμε κατάλληλες για τα δεδομένα της περιοχής και της κατάστασης στην οποία υπόκεινται τα μνημεία του κέντρου της Λάρισας σήμερα, είναι χρήσιμο να κάνουμε μια ανάλυση S.W.O.T. (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) (Gurel & Tat, 2017).

Δυνατά σημεία	Αδύνατα σημεία
<ul style="list-style-type: none"> • Ιστορικότητα των μνημείων της περιοχής και σημαντικός αρχαιολογικός και μνημειακός πλούτος • Ενδείκνυνται οι ψυχαγωγικές και πολιτιστικές δράσεις και παράλληλα η ανάδειξη των μνημείων μέσα από αυτές • Εκδηλώσεις με Πολυθεματικότητα • Διαφύλαξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς • Μοναδικότητα από Αρχαιολογικά Υλικά • Θεματική Πληρότητα • Μοναδικότητα Χώρων • Πλούσιες Συλλογές • Πολιτιστική, Οικονομική, και Κοινωνική Ανάπτυξη 	<ul style="list-style-type: none"> • Το τοπικό Πολιτιστικό Στοιχείο δεν προβάλλεται επαρκώς • Αδυναμία Σύνδεσης με Μέσα Μαζικής Μεταφοράς • Έλλειψη Ξεναγών • Αδυναμίες Οργάνωσης • Αδυναμία Κάλυψης Λειτουργικών Εξόδων • Έλλειψη προστασίας και ανάδειξης των μνημείων της οθωμανικής περιόδου • Ανυπαρξία ενημέρωσης για τα μνημεία
Ευκαιρίες	Απειλές
<ul style="list-style-type: none"> • Τοπικές Πολιτιστικές Δυνάμεις • Αναβάθμιση της Περιοχής • Αύξηση Επισκεπτών • Συνεργασία μεταξύ των Πολιτιστικών Χώρων • Ανάδειξη των μνημείων σε συνδυασμό με πολιτιστικές εκδηλώσεις και φεστιβάλ • Αναβάθμιση Κτιριακών Εγκαταστάσεων • Ανάδειξη και προβολή αρχαιολογικού πλούτου και επανάχρηση μνημείων οθωμανικής και νεότερης περιόδου 	<ul style="list-style-type: none"> • Ανταγωνισμός • Δυσμενείς Οικονομικές Συγκυρίες • Μεγάλα κόστη συντήρησης • Περαιτέρω υποβάθμιση και αδιαφορία για τα μνημεία της οθωμανικής και νεότερης περιόδου

5.3 Δυνατά σημεία

Ιστορικότητα των μνημείων της περιοχής και σημαντικός αρχαιολογικός και μνημειακός πλούτος: Τα μνημεία του κέντρου της Λάρισας διατηρούν μια μακραίωνη και σημαντική ιστορία στο χρόνο, από την εποχή που δημιουργήθηκαν το καθένα ξεχωριστά έως και τα νεότερα χρόνια.

Ενδείκνυνται οι ψυχαγωγικές και πολιτιστικές δράσεις και παράλληλα η ανάδειξη των μνημείων μέσα από αυτές: Στην περιοχή του κέντρου διοργανώνονται αρκετές εκδηλώσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως ψυχαγωγικό μέσο αλλά και μέσο μετάδοσης του πολιτισμού, αν πραγματοποιούνταν στους χώρους όπου βρίσκονται τα μνημεία ή γίνονταν σε συνδυασμό με την προβολή αυτών.

Εκδηλώσεις με Πολυθεματικότητα: Οι εκθέσεις υποστηρίζονται από πληθώρα δραστηριοτήτων σε εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους από πολλές διαφορετικές οργανώσεις.

Διαφύλαξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Μέσω του συνόλου πολιτιστικών χώρων, εκδηλώσεων σε αυτούς και φεστιβάλ, διαφυλάσσεται ο διαχρονικός και πανθεσσαλικός χαρακτήρας.

Μοναδικότητα από Αρχαιολογικά Υλικά: όπως αυτά που φυλάσσονται στο Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας και το Λαογραφικό-Ιστορικό Μουσείο Λάρισας.

Θεματική Πληρότητα: Μέσω Μουσείων, της Πινακοθήκης, του Δημοτικού Θεάτρου, του Εικαστικού Κέντρου Τέχνης, και άλλων πολιτιστικών χώρων όπως αυτοί αναφέρονται ανωτέρω, υπάρχει η δυνατότητα να αναδειχθεί σφαιρικά η ιστορία και η αρχαιολογία της Λάρισας και ακόμα και της Θεσσαλίας από την Αρχαία Ελλάδα μέχρι την Σύγχρονη Ιστορία.

Μοναδικότητα Χώρων: Τα μουσεία της Λάρισας είναι μοντέρνα και στεγάζουν ευρήματα από την προϊστορία και τα μεταβυζαντινά χρόνια. Επίσης, οι εκθεσιακοί χώροι είναι πλήρεις και σχεδιασμένοι για να μπορούν να είναι φυσικά προσβάσιμοι από όλους, και υπάρχουν και ειδικοί χώροι για παιδιά και ΑμεΑ.

Πλούσιες Συλλογές: Τα μουσεία έχουν μεγάλη γκάμα από ευρήματα από τις ευρύτερες περιοχές, και έτσι υπάρχει πληθώρα ιστορικών δειγμάτων με απaráμιλλο κάλλος και αξία.

Πολιτιστική, Οικονομική, και Κοινωνική Ανάπτυξη: Οι πολιτιστικοί χώροι έχουν αναπτύξει σχέση με την τοπική κοινωνία και ιδίως με την κοινότητα της εκπαίδευσης, ενώ υπάρχει και σειρά από εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητές από όλη τη Θεσσαλία που χρησιμοποιεί αυτούς τους χώρους.

5.4 Αδύνατα σημεία

Το τοπικό Πολιτιστικό Στοιχείο δεν προβάλλεται επαρκώς: το ότι το παλιό Αρχαιολογικό Μουσείο της Λάρισας υπολειτουργεί έχει αποτρέψει πολύ κόσμο από το να αναπτύξει ενδιαφέρον για το αντικείμενο και το να μάθει για το αρχαιολογικό περιεχόμενο της Λάρισας.

Αδυναμία Σύνδεσης με Μέσα Μαζικής Μεταφοράς: Πολλοί από τους πολιτιστικούς χώρους δεν συνδέονται με τα Μ.Μ.Μ, αποτρέποντας έτσι τους δημότες και τους τουρίστες από το να επισκεφτούν εύκολα τα πολιτιστικά στοιχεία της πόλης. Ωστόσο, η συγκεκριμένη αδυναμία μπορεί να ξεπεραστεί μέσω της συνεργασίας και του συντονισμού από τους συναρμόδιους φορείς (π.χ. τοπική αυτοδιοίκηση, ΥΠΠΟΤ, κ.α.).

Έλλειψη Ξεναγών: πολλοί από τους πολιτιστικούς χώρους δεν έχουν οργανωμένους ξεναγούς ενώ άλλοι δεν διαθέτουν ανάλογο αριθμό ξεναγών με την επισκεψιμότητά τους.

Αδυναμίες Οργάνωσης: Δεν υπάρχει αρκετό προσωπικό με επιστημονικό, φυλακτικό και τεχνικό χαρακτήρα.

Αδυναμία Κάλυψης Λειτουργικών Εξόδων: Δεν υπάρχει επαρκής χρηματοδότηση για τα έξοδα και τις έκτακτες ανάγκες των πολιτιστικών χώρων.

Έλλειψη προστασίας και ανάδειξης των μνημείων της οθωμανικής περιόδου: Τα μνημεία αυτά έχουν παραμεληθεί από το Δήμο και δεν υπάρχει μέχρι στιγμής κάποια ουσιαστική χρήση ή εκμετάλλευσή τους.

Ανυπαρξία ενημέρωσης για τα μνημεία: Δεν υπάρχει ενδιαφέρον από τους αρμόδιους φορείς για την ορθή ενημέρωση σε σχέση με τα μνημεία και δεν χρησιμοποιούνται ούτε τα κατάλληλα μέσα για την πραγματοποίησή της.

5.5 Ευκαιρίες

Τοπικές Πολιτιστικές Δυνάμεις: Η πιθανή συνεργασία με το σύνολο των τοπικών πολιτιστικών συλλόγων θα μπορούσε να υλοποιήσει εκδηλώσεις τοπικού πολιτιστικού χαρακτήρα προς την ενδυνάμωση του πολιτιστικού πλεονεκτήματος που διαθέτει η περιοχή.

Αναβάθμιση της Περιοχής: Η Λάρισα ανήκει στους μεγαλύτερους δήμους και νομούς της Ελλάδας. Οι πολιτιστικοί χώροι θα μπορούσαν να προσεγγίσουν ένα μεγάλο και σημαντικό μέρος των εγχώριων και εξωτερικών τουριστών, το οποίο θα είχε ως επακόλουθο το να αναβαθμιστεί η περιοχή.

Αύξηση Επισκεπτών: Η Λάρισα είναι γειτονική περιοχή με τα Μετέωρα και μπορεί να υπηρετήσει ως προσφιλήs τουριστικός προορισμός για πολλούς Έλληνες και ξένους επισκέπτες. Οι πολιτιστικοί χώροι θα πρέπει να ενταχθούν στα προγράμματα επίσκεψης που διαθέτουν τα τουριστικά πρακτορεία· εναλλακτικά, το συγκεκριμένο θέμα μπορεί να λειτουργήσει και ως απειλή.

Συνεργασία μεταξύ των Πολιτιστικών Χώρων: Ένα παράδειγμα αυτού είναι η εκθεσιακή και συνεδριακή συνεργασία μεταξύ του Αρχαιολογικού Μουσείου και της Πινακοθήκης. Η πιο σύνθετη συνεργασία μεταξύ των φορέων πολιτισμού έχει ισχυρά οφέλη για να είναι βιώσιμοι οι πολιτιστικοί χώροι.

Ανάδειξη των μνημείων σε συνδυασμό με πολιτιστικές εκδηλώσεις και φεστιβάλ: Η Λάρισα διαθέτει αρκετούς πολιτιστικούς χώρους, στους οποίους διοργανώνονται εκδηλώσεις, όπως διεξάγονται και σε διάφορα σημεία της πόλης. Σε συνδυασμό με τις εκδηλώσεις και τα φεστιβάλ που πραγματοποιούνται, υπάρχουν περιθώρια ανάδειξης των μνημείων του κέντρου της.

Αναβάθμιση Κτιριακών Εγκαταστάσεων: Ο χώροι που περιβάλλουν τους πολιτιστικούς χώρους είναι πυκνόφυτοι και, συνδυαστικά με τις εγκαταστάσεις τους, μπορούν να αποτελέσουν πόλους έλξης για τους κατοίκους της Λάρισας και των γύρω περιοχών.

Ανάδειξη και προβολή του αρχαιολογικού πλούτου και επανάχρηση των μνημείων της οθωμανικής και της νεότερης περιόδου: Μνημεία όπως το Μπαϊρακλί Τζαμί, το Γενί Τζαμί κ.λπ. δεν αξιοποιούνται σήμερα με τον κατάλληλο τρόπο, παραμένουν ανεκμετάλλευτα και δεν αναδεικνύεται η αξία τους.

5.6 Απειλές

Ανταγωνισμός: Οι παράλληλοι πολιτιστικοί χώροι σε άλλους νομούς μπορεί να δημιουργήσουν προκλήσεις στον ανταγωνισμό ώστε οι πολιτιστικοί χώροι της Λάρισας να γίνουν ευρύτερα γνωστοί μέσω της αύξησης των επισκεπτών και την ανάπτυξη καλής φήμης τους.

Δυσμενείς Οικονομικές Συγκυρίες: Η οικονομική κρίση της Ελλάδος οδηγεί σε υποχρηματοδοτήσεις σε όλους τους πολιτιστικούς χώρους και δημιουργεί προβλήματα οικονομικής φύσεως άμεσα και έμμεσα.

Μεγάλα κόστη συντήρησης: οι συλλογές και οι εκθέσεις παράγουν μεγάλο κόστος για τη συντήρησή τους.

Περαιτέρω υποβάθμιση και αδιαφορία για τα μνημεία της οθωμανικής και νεότερης περιόδου: Όσο περισσότερο παραμένουν αναξιοποίητα, τόσο μεγαλώνει και ο κίνδυνος για την υποβάθμιση της αξίας τους.

5.7 Συμπεράσματα

Στην περίπτωση που μελετήσαμε και με βάση την ανάλυση SWOT, η πόλη της Λάρισας και συγκεκριμένα το κέντρο της, βλέπουμε ότι διαθέτει αρκετά σημαντικά μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς και ενεργεί με διάφορους τρόπους για τη διαχείριση και την προστασία της. Ωστόσο η ανάδειξη της προωθείται με τρόπους που δεν καταλήγουν πλήρως αποτελεσματικοί. Τα μνημεία, λοιπόν, που βρίσκονται στο κέντρο της έχουν τεράστια ιστορική και πολιτιστική σημασία, τόσο για την πόλη, όσο και για τη γενικότερη ιστορία της χώρας μας. Η οργανωτική και διαχειριστική ικανότητα των αρμόδιων φορέων και του Δήμου της είναι σημειωτέα ως ένα βαθμό, καθώς επίσης σημαντική είναι και η συμβολή των πολιτιστικών χώρων, οι οποίοι παρέχουν υπηρεσίες που ενσωματώνουν το κοινό στα πολιτιστικά θέματα, όπως και στα πολιτιστικά δρώμενα που διεξάγονται.

Με βάση τα παραπάνω και τα στοιχεία που έχουν καταγραφεί στην εργασία, εντοπίζονται ευκαιρίες και προτάσεις που θα μπορούσαν να ενισχύσουν την προστασία και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του κέντρου της Λάρισας, στο οποίο φαίνονται κάπως αδύναμοι οι υπεύθυνοι του πολιτιστικού τομέα της πόλης

και σε γενικότερα στάδια μέσα από την επίτευξη αυτών, την πολιτιστική εικόνα και ταυτότητα της.

Κεφάλαιο 6^ο

6 Προτάσεις για την ανάδειξη της μνημειακής πολιτιστικής κληρονομιάς του κέντρου της Λάρισας

6.1 Σκοπός των προτάσεων

Η ιδιαίτερη πολιτιστική εικόνα της Λάρισας, το αποτύπωμα της ιστορικής της εξέλιξης στο χώρο, η πολιτιστική δυναμική που διαθέτει, οι πολιτιστικοί χώροι, οι εκδηλώσεις και τα φεστιβάλ που γίνονται στα πλαίσια του πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς, η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς ως ένα βαθμό, έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση του χαρακτήρα της πόλης.

Το σύνολο των αξιόλογων μνημείων που εντάσσονται στο κέντρο της πόλης ενισχύουν την πολιτιστική εικόνα της περιοχής μελέτης, καθώς και τη γενικότερη εικόνα της Λάρισας και δίνουν περιθώρια αξιοποίησης και ανάδειξης τους με έναν αποτελεσματικότερο τρόπο. Το κέντρο της πόλης και η ευρύτερη περιοχή με τα σχετικά πολιτιστικά της στοιχεία σήμερα διαθέτει:

- Αξιόλογη πολιτιστική κληρονομιά, διατηρημένη, αλλά μη αναξιοποίητη ως ένα βαθμό και μη αναδεικνυόμενη
- Πολιτιστικούς χώρους, με σημαντική πολιτιστική κληρονομιά και ενεργούς στα πολιτιστικά δρώμενα
- Πολιτιστικές εκδηλώσεις και φεστιβάλ που ενισχύουν και αναδεικνύουν την πολιτιστική εικόνα της πόλης
- Αδιαφορία για μνημεία (οθωμανικά), τα οποία αποτελούν μεγάλο ιστορικό κομμάτι και μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς

Το κέντρο της Λάρισας συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό των υπηρεσιών της πόλης και καλύπτει τις ανάγκες των πολιτών. Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό και με το χώρο, τον οποίο αφορά η εργασία, συνηγορούν ότι υπάρχει δυνατότητα προβολής και ανάδειξης των μνημείων του κέντρου, ώστε να αξιοποιηθούν με σωστό τρόπο και να αποκτήσουν την αξία και την αναγνώριση που τους αρμόζει.

6.2 Στόχος προτάσεων

Οι παραπάνω σκοποί καθώς και οι ακόλουθες προτάσεις και ενέργειες που αναλύονται, στοχεύουν στην ανάδειξη του μνημειακού πλούτου του κέντρου της Λάρισας, μέσα από την αξία και την ιστορία των μνημείων και από το συνεργατικό συνδυασμό με τους πολιτιστικούς χώρους και τα δρώμενα της πόλης.

6.3 Προτάσεις για την ανάδειξη των μνημείων του κέντρου της Λάρισας

6.3.1 Αποκατάσταση και ανάδειξη μνημείων

Υπάρχει πληθώρα μνημείων που εντάσσονται στο κέντρο της πόλης υπό την αρμοδιότητα τοπικών και διάφορων φορέων διαχείρισης και υπόκεινται σε μια στάσιμη κατάσταση ως προς τη μορφή και τη λειτουργία τους. Τα εν λόγω μνημεία είναι απαραίτητα να αποκατασταθούν, να συντηρηθούν και να αναδειχτούν για την επανάκτηση της χρήσης τους ή την απόκτηση νέας. Ασφαλώς η επεξεργασία και η εφαρμογή τέτοιου είδους ενεργειών πρέπει να εντοπίζουν χρηματοδοτικούς πόρους είτε από ταμεία του δημοσίου, είτε από ιδιώτες, είτε από την στήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αφού λυθεί το θέμα των χρηματοδοτικών κεφαλαίων οι αρμόδιοι επιστήμονες πρέπει να προχωρήσουν σε σχετικές μελέτες ώστε να υπάρξει και η ανάλογη πολιτική διαχείρισης των μνημείων. Ο σχεδιασμός και η πραγματοποίηση των απαιτούμενων αναγκών, θα πρέπει να τελούνται πάντα σε συμφωνία με το κοινωνικό σύνολο της πόλης. Για παράδειγμα όσον αφορά στο Α' Αρχαίο Θέατρο, το οποίο αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της πόλης, υπό την κρίση των αρμόδιων φορέων και με τις κατάλληλες εργασίες θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την φιλοξενία θεατρικών παραστάσεων και δρώμενων πολιτιστικού χαρακτήρα, όπως λειτουργεί για παρόμοιες εξυπηρετήσεις και το Β' Αρχαίο Θέατρο της πόλης, εφόσον η κατάσταση του συγκροτήματος καθιστά κατάλληλη τέτοιου είδους χρήση. Με την ίδια λογική θα μπορούσαν ιστορικά κτίρια λ.χ. το Μπεζεστένι και το Μπαϊρακλί Τζαμί, να μετατραπούν είτε σε μουσεία, με εκθέματα και ευρήματα της Οθωμανικής περιόδου είτε να αναδεικνύουν την ιστορική σημασία και χρήση τους και να αξιοποιηθούν ανάλογα στα πλαίσια της πολιτιστικής κληρονομιάς της Λάρισας.

6.3.2 Προστασία και ορθολογική χρήση των πολιτιστικών υποδομών

Αρκετά σημαντική δράση αποτελεί η σωστή χρήση του πολιτιστικού δυναμικού. Έχοντας ως γνώμονα αυτήν την κατεύθυνση, η επανάχρηση των οθωμανικών μνημείων συνιστά μια περίπτωση, στην οποία πρέπει να δοθεί μεγάλη έμφαση. Συγκεκριμένα το κτίριο Μπεζεστένι, παρόλο που κατά τις παλαιότερες περιόδους είχε κυρίαρχο ρόλο στη ζωή των κατοίκων και της πόλης, τόσο την κοινωνική όσο και την οικονομική, σήμερα οι κάτοικοι δεν γνωρίζουν την ιστορική σημασία του και οι περισσότεροι ούτε καν την ύπαρξη του. Το κτίριο δεσπόζει στο χώρο του Φρουρίου, λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής του και των υλικών κατασκευής του, αλλά και επειδή δεν εφάπτεται με κανένα άλλο κτίριο, γεγονός που το κάνει ορατό από όλες τις πλευρές. Σήμερα, χρησιμοποιείται από την Εφορεία Αρχαιοτήτων σαν αποθήκη και εργαστήριο κεραμικής και ψηφιδωτών. Όμως λόγω της θέσης του, αλλά και της σπουδαιότητας του, θα μπορούσε να αποκτήσει πολιτιστικές χρήσεις και να ενσωματωθεί εκ νέου στα δεδομένα της σημερινής πόλης και της ζωής των κατοίκων. Ίδια περίπτωση αποτελούν και στο χώρο του αρχαίου θεάτρου, δύο κτίρια των παλαιών στρατιωτικών φούρνων. Είναι πετρόχιστα μονώροφα και βρίσκονται στην βορειοανατολική πλευρά του θεάτρου. Χρησιμοποιούνται εξίσου από την Εφορεία Αρχαιοτήτων ως αποθηκευτικοί χώροι. Η φιλοξενία πολιτιστικών χρήσεων συνιστά μια αρκετά καλή πρόταση στα πλαίσια της ορθολογικής τους διαχείρισης.

Ωστόσο, ειδικά για το Μπεζεστένι η μελέτη για την επαναχρησιμοποίηση του πρέπει να γίνει με ιδιαίτερη προσοχή, διότι θα ήταν αποτελεσματικότερο για την ανάδειξη του και την αναγνώριση της αξίας του να γίνει γνωστό σε ευρύτερα πλαίσια, παρά να αποδοθεί προς το κοινό για χρήση, ώστε να θεωρείται τοπόσημο για την περιοχή, αλλά και για την πόλη. Δε θα ήταν χρηστικό να αντιμετωπιστεί ως ένα ακόμη εν δυνάμει μουσείο για την πόλη. Η τοποθεσία του στο κέντρο της πόλης επιτρέπει τη χρήση του σε συνδυασμό με άλλες παράλληλες δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο χώρο του Φρουρίου. Θα πρέπει η σχεδιαστική προσέγγιση του χώρου να μην είναι αυστηρή (όπως χρήση μουσείου), να μην αλλοιώνει το κέλυφος του αλλά και το ύφος του, να προβλέπει την ανάδειξη και την προστασία του και να προσεγγίζει τους κατοίκους, καθώς και τους επισκέπτες της περιοχής.

6.3.3 Η ενσωμάτωση των αρχαιολογικών χώρων στην πολιτιστική ζωή της πόλης

Ο αρχαιολογικός πλούτος που διαθέτει η περιοχή του κέντρου σήμερα δεν αξιοποιείται πλήρως. Η περιήφραξη των χώρων εξασφαλίζει την προστασία τους, λόγω της μοναδικότητάς τους, όμως καθιστά αδύναμη την επίσκεψή τους και τη σύνδεση τους με τη ζωή της πόλης. Η επανάχρηση και η ενσωμάτωση των μνημείων με σωστό τρόπο, θα ενισχύσει τη δημιουργία ιστορικής ταυτότητας στην περιοχή, αλλά και στην πόλη και θα παραχωρήσει στην πόλη κτίρια εξαιρετα, όπως το Μπεζεστένι που αναφέρθηκε και παραπάνω, τα οποία παρέμεναν σε αδράνεια. Θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη η μοναδικότητα τους και η αξία τους, διότι πρέπει να υπάρχει σεβασμός στη μνήμη του κάθε χώρου και στην ιστορία του και παράλληλα να αρθεί η απομόνωση και εγκατάλειψη τους.

6.3.4 Πολιτιστικές Διαδρομές

Ο Δήμος Λαρισαίων έχει δημιουργήσει ηλεκτρονική ιστοσελίδα με τα πολιτιστικά στοιχεία της πόλης. Στην ιστοσελίδα περιλαμβάνονται τα σημαντικότερα μνημεία της, καθώς επίσης υπάρχει και χάρτης πολιτιστικής διαδρομής, στον οποίο έχουν ελεύθερη πρόσβαση όλοι οι πιθανοί χρήστες. Παρόλα αυτά υπάρχουν άτομα, κυρίως μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων που δεν γνωρίζουν τη χρήση του διαδικτύου, καθώς και πολλοί κάτοικοι της Λάρισας ή επισκέπτες της που δεν γνωρίζουν την πολιτιστική κληρονομιά που διαθέτει γενικότερα και ειδικά στο κέντρο της. Γι' αυτό το λόγο θα μπορούσαν να τοποθετηθούν οι ανάλογοι χάρτες στις εισόδους της πόλης και σε κεντρικά σημεία της, στους οποίους θα καταγράφονται τα σημαντικά μνημεία του κέντρου της και θα απεικονίζονται οι αντίστοιχες πολιτιστικές διαδρομές, ώστε να κινείται το ενδιαφέρον τους και να προωθείται η πολιτιστική εικόνα της πόλης.

6.3.5 Δίκτυο Φεστιβάλ

Ο θεσμός των φεστιβάλ, κατέχει μια σύγχρονη δυναμική και περιλαμβάνει έντονα στοιχεία κληρονομιάς, καθώς ένα φεστιβάλ αποτελεί μια εκδήλωση που συνήθως γιορτάζεται από μια κοινότητα και επικεντρώνεται σε κάποια χαρακτηριστική πτυχή αυτής της κοινότητας και της θρησκείας ή των πολιτισμών της.. Ο συνδυασμός, η προσπάθεια συνεργασίας μεταξύ των ανάλογων φορέων και η παράλληλη δράση τους, μπορούν να αποβούν αρκετά αποτελεσματικά ως προς την ανάδειξη των μνημείων της. Επομένως η διοργάνωση φεστιβάλ σε χώρους και σημεία του κέντρου της, όπου βρίσκονται τα μνημεία της Λάρισας, θα ενίσχυαν την προβολή τους.

6.3.6 Περιοδικές εκθέσεις

Στα μουσεία και στους διάφορους πολιτιστικούς χώρους της Λάρισας, αλλά και των υπόλοιπων πόλεων της χώρας μας, θα μπορούσαν να διοργανώνονται εκθέσεις ανά περιόδους, ώστε να προβάλλεται η πολιτιστική κληρονομιά του κέντρου της μέσα από εκθέματα, παρουσιάσεις, διαδραστικά μέσα κ.λπ., που αφορούν τα σπουδαία μνημεία της. Ο συγκεκριμένος τρόπος ανάδειξης συνιστά ένα διαφορετικό είδος ψυχαγωγίας και ενημέρωσης του κοινού. Αυτό απαιτεί φυσικά τη συνεργασία των αντίστοιχων χώρων που θα φιλοξενούνται και των φορέων, πιθανές χορηγίες που θα προέλθουν από τον επιχειρηματικό κόσμο ή από άλλες πηγές χρηματοδότησης και τη δραστηριοποίηση και συμμετοχή του κοινωνικού συνόλου για την υλοποίησή τους.

6.3.7 Εκπαιδευτικά προγράμματα

Οι αρμόδιοι φορείς και οργανισμοί που φροντίζουν για την προστασία και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, θα μπορούσαν να δημιουργήσουν είτε αυτοβούλως είτε σε συνεργασία μεταξύ τους είτε με άλλους φορείς, εκπαιδευτικά προγράμματα και να προσφέρονται σε σχολεία, συλλόγους κ.λπ. Έχοντας ως στόχο την πραγματοποίησή τους, θα επιτυγχάνονταν η επαφή και η εξοικείωση των πολιτών με την πολιτιστική κληρονομιά, η ενημέρωσή τους, η συνειδητοποίηση της σημασίας και της αξίας της, καθώς και η πιθανή συμμετοχή τους με διάφορους τρόπους στο σημαντικό αυτό έργο.

6.3.8 Διαδικτυακός-Ψηφιακός Κόσμος, Εικόνα και Ήχος

Η πρόσβαση σε μνημεία, πολιτιστικούς χώρους και γενικότερα σε κάθε πολιτιστικό αγαθό είναι μερικές φορές ανέφικτη για διάφορους λόγους (π.χ. οικονομικούς). Ο πιο άμεσος και παράλληλα εύκολος τρόπος για τη μετάδοση πληροφοριών, είναι η κατανόηση της εικόνας που βλέπουμε και η ιστορική αφήγηση μέσω του ήχου. Στη σύγχρονη εποχή, με την εξέλιξη της τεχνολογίας, την ανάπτυξη καινοτόμων ιδεών και τα μέσα που διαθέτονται στον ψηφιακό κόσμο, η δημιουργία και η μεταφορά του οπτικού και ακουστικού υλικού είναι εφικτή. Οι αρμόδιοι φορείς και οργανισμοί της πολιτιστικής κληρονομιάς της Λάρισας, μπορούν μέσω φωτογραφικών υλικών, εκθέσεων, ντοκιμαντέρ και βίντεο να παρέχουν μια εικονική εξερεύνηση και περιήγηση στους χώρους που βρίσκονται εξαιρετικά μνημεία του κέντρου της πόλης. Έτσι ο κόσμος της πολιτιστικής κληρονομιάς έρχεται ένα βήμα πιο κοντά στο ενδιαφερόμενο κοινό, διεγείρει το ενδιαφέρον του και προκύπτει η επιθυμία για

επίσκεψη τόσο στο διαδίκτυο, όσο και για επιτόπια επίσκεψη στους χώρους και στα μνημεία της πόλης.

6.3.9 Έντυπες εκδόσεις

Μπορεί ο ψηφιακός κόσμος να διευκολύνει τη μετάδοση πληροφοριών με σύγχρονα μέσα στο κοινό, όμως εξίσου άμεση στη διάδοση τους θεωρείται ακόμη στις μέρες μας και η παραγωγή εκδόσεων σε έντυπη μορφή. Η μεταφορά φωτογραφικού υλικού, ενημερώσεων και στοιχείων που αναγράφεται σε περιοδικά ή βιβλία σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά με μια πιο απλή και κατανοητή παρουσίαση, καθιστά προσιτή την πληροφορία σε ένα ευρύτερο κοινό.

6.3.10 Αναζήτηση και εξασφάλιση χρηματοδοτικών πόρων

Προκειμένου να καθίστανται εφικτές και υλοποιήσιμες οι παραπάνω προτάσεις και να μη συνιστούν ουτοπία, πρέπει να εξασφαλιστούν οι αναγκαίοι οικονομικοί πόροι. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι για να την παροχή τους. Οι κρατικοί και οι αρμόδιοι φορείς μπορούν να ενισχύσουν την πραγματοποίηση τους μέσω χρηματοδοτήσεων. Ακόμα, με την εκτέλεση και την επεξεργασία μελετών που σχετίζονται με εργασίες που αναφέρθηκαν παραπάνω (π.χ. αναστήλωση), θα μπορούσε να διεκδικήσει η πόλη της Λάρισας κεφάλαια από την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο ίδιος ο Δήμος μέσα από τις διάφορες δράσεις μπορεί να συγκεντρώσει πόρους, καθώς και να αναζητήσει χρήματα από αναπτυξιακά προγράμματα όπως λ.χ. το ΕΣΠΑ ή από εξειδικευμένα προγράμματα που αφορούν την πολιτιστική διαχείριση.

Σε δεύτερη μοίρα, θα ήταν χρήσιμη η αναζήτηση πόρων από ιδιώτες, που είτε είναι ενεργοί ήδη στο συγκεκριμένο τομέα, είτε επιθυμούν να επενδύσουν για να αυξήσουν τα κέρδη τους. Προϋπόθεση όλων αυτών αποτελεί φυσικά το αποτελεσματικότερο σύστημα γραφειοκρατίας και φορολογίας σε τέτοιου είδους επενδύσεις, από τη στιγμή που μιλάμε για έναν τομέα αρκετά προσοδοφόρο και αναπτυξιακό. Για την επίτευξη των στόχων και την εξέλιξη της πόλης μέσα από την πολιτιστική της κληρονομιά και ταυτότητα είναι αναγκαία η δραστηριοποίηση των φορέων από τη στιγμή που αποτελούν μεγάλο κεφάλαιο στο κομμάτι της διαχείρισης των πολιτιστικών αγαθών.

6.4 Ενέργειες Προώθησης της μνημειακής πολιτιστικής κληρονομιάς της Λάρισας

6.4.1 Δημιουργία Πλατφόρμας-Ηλεκτρονικής Ιστοσελίδας

Ο Δήμος Λαρισαίων παρέχει πληροφορίες για την πολιτιστική κληρονομιά και γενικώς για τα στοιχεία της πόλης μέσα από τις πλατφόρμες που έχει δημιουργήσει στο διαδίκτυο. Όμως υπάρχουν στοιχεία που δεν καλύπτουν την πληροφόρηση των χρηστών όπως π.χ. στοιχεία για τις εκδηλώσεις και τα φεστιβάλ που διεξάγονται στην πόλη. Το γεγονός αυτό λειτουργεί αρνητικά για την πόλη, καθώς μνημεία και χώροι ενδιαφέροντος, όπως είναι ο Μύλος Παππά, πραγματοποιούν αρκετές δράσεις οι οποίες δεν γίνονται γνωστές στο ενδιαφερόμενο κοινό. Έτσι κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία μιας πλατφόρμας που θα παρέχει και θα ενημερώνει το κοινό για όλες τις δραστηριότητες ανάλογου χαρακτήρα που λαμβάνουν χώρα στην πόλη. Κατά την διαδικτυακή επίσκεψη στη σελίδα με τα πολιτιστικά στοιχεία του Δήμου Λαρισαίων, παρατηρήθηκαν επίσης προβλήματα σύνδεσης, καθιστώντας δύσκολη τη συλλογή στοιχείων και πληροφοριών. Αυτό αποτελεί έναν ακόμη λόγο για την ανάγκη ανανέωσης της ιστοσελίδας ή τη δημιουργία μιας νέας ιστοσελίδας.

6.4.2 Ιστοσελίδες-Βάσεις Δεδομένων

Η δημιουργία ιστοσελίδων και βάσεων δεδομένων εξειδικευμένων για περιοχές και πόλεις που διαθέτουν πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, είτε από αρμόδιους φορείς είτε από ομάδες ανθρώπων που είναι ερασιτέχνες και ασχολούνται με το αντικείμενο, είναι μια προσοδοφόρα ενέργεια ως προς την πληροφόρηση, ενημέρωση, προώθηση και ανάδειξη των πολιτιστικών τους αγαθών. Έτσι, μέσα από επιστημονικά πλαίσια και διαδικασίες ενεργοποιείται ο τομέας της πολιτιστικής κληρονομιάς και παρέχονται ερευνητικά δεδομένα, γνώσεις και πληροφορίες, σχετικά με το συγκεκριμένο κλάδο.

6.5 Φορείς Υλοποίησης

Η αποτελεσματική εφαρμογή των προτεινόμενων δράσεων και ενεργειών για τον καθορισμό της ταυτότητας και του χαρακτήρα της περιοχής μελέτης, για την επιτυχία του επιθυμητού στόχου ανάδειξης των μνημείων, τη βελτίωση της πολιτιστικής ζωής των κατοίκων και την ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς, απαιτεί τη συνεργασία

όλων των σχετικών και εμπλεκόμενων φορέων, νομικών ή φυσικών προσώπων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και των συλλόγων του τόπου.

Ο συντονισμός, η συνεργασία και η συμμετοχή όλων των φορέων πρέπει να γίνει με τη σωστή καθοδήγηση και τον απαιτούμενο προγραμματισμό για να επιτευχθεί. Θεωρείται αδύνατο ο Δήμος Λαρισαίων, ως αυτόνομη διοικητική μονάδα, να επιτύχει τη διαδικασία μόνος του. Έτσι για την πραγματοποίηση των προτεινόμενων δράσεων και ενεργειών, τη δικτύωση με παρόμοιες προσπάθειες για την ανταλλαγή καλών πρακτικών, την ενημέρωση και πληροφόρηση της τοπικής κοινωνίας και την επίτευξη των στόχων, πρέπει να δραστηριοποιηθούν όλοι οι αρμόδιοι φορείς. Για την οργάνωση και την ανάδειξη των μνημείων του κέντρου της Λάρισας οι φορείς που θα κληθούν να συνεργαστούν για τον απαιτούμενο στόχο είναι:

- Ο Δήμος Λαρισαίων
- Η Αντιδημαρχία Πολιτισμού και Επιστημών
- Η Περιφέρεια Θεσσαλίας
- Η Εφορεία Αρχαιοτήτων
- Τοπικά Μέσα Ενημέρωσης
- Ένωση Ξεναγών
- Πολιτιστικοί Σύλλογοι
- Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Λάρισας
- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
- Δημοτικό Ωδείο Λάρισας

Σημαντική θεωρείται και η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα για την υλοποίηση των στόχων, καθώς παρέχει το απαιτούμενο κεφάλαιο για τα έργα υποδομής και την εκπόνηση των απαραίτητων και σχετικών μελετών, που αποτελούν το πρώτο στάδιο πριν φτάσουμε στο σημείο της υλοποίησης. Επομένως, θα ήταν αναγκαία η συνεργασία του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα, έχοντας πάντα ως προτεραιότητα την κάλυψη των αναγκών και την ικανοποίηση των συμφερόντων του πολίτη και της κοινωνίας και έπειτα το προσωπικό όφελος και κέρδος του κάθε επενδυτή και επιχειρηματία.

Συμπερασματικά, με το συνδυασμό της σημαντικής πολιτιστικής κληρονομιάς που διαθέτει το κέντρο της Λάρισας, των πολιτιστικών της χώρων, των δρώμενων που

πραγματοποιούνται, των ευκαιριών που προκύπτουν, των φορέων που θα υλοποιήσουν τα απαιτούμενα έργα, αλλά και των προτάσεων που αναφέρθηκαν παραπάνω, τα μνημεία του κέντρου της καθώς και ολόκληρη η πολιτιστική εικόνα της πόλης μπορούν να ενισχυθούν και να αναδειχθούν με έναν αρκετά αποτελεσματικό τρόπο.

7 Συμπεράσματα μελέτης

Από την παρούσα εργασία διαπιστώνεται ότι η πολιτιστική κληρονομιά θεωρείται καθοριστικός παράγοντας ιστορίας και ταυτότητας. Η αξία της αναγνωρίζεται παγκοσμίως και αποτελεί στοιχείο κάθε λαού, το οποίο οφείλουμε να τα μεταδίδουμε με το πέρασμα του χρόνου και στις ακόλουθες γενεές. Παρατηρήθηκε ότι συνιστά αντικείμενο μελέτης τα τελευταία έτη για πολυμερείς οργανισμούς και φορείς, καθώς και για την επιστημονική κοινότητα, με στόχο την προστασία, τη διαχείριση, τη διατήρηση και την ανάδειξη της, αλλά και τη μεταβίβαση της στις επόμενες γενεές. Οι αρμόδιοι οργανισμοί και φορείς, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε διεθνές επίπεδο, εστιάζουν μέσα από το έργο και τις δράσεις τους στην επίτευξη των στόχων που αναφέρθηκαν παραπάνω, υιοθετώντας παράλληλα για την σωστή αντιμετώπιση των ζητημάτων και την ολική προστασία και διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, σχετικές συμβάσεις και διακηρύξεις.

Στην Ελλάδα παρά την κυβερνητική αμέλεια και αδιαφορία όσον αφορά στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς όλων των επιπέδων, εδώ και περίπου τριάντα χρόνια υπάρχει μια επεξεργασία του ζητήματος, τόσο πολιτικά μέσω των θεσμικών πλαισίων και νόμων· όσο και κοινωνικά, με την αναγνώριση της πολιτιστικής κληρονομιάς από την κοινωνία ως κάτι εξαιρετο και αρκετά σημαντικό. Για την αντιμετώπιση των ζητημάτων θεσπίστηκαν και δημιουργήθηκαν αρκετοί νόμοι, οι οποίοι είναι σχετικοί με την πολιτιστική κληρονομιά, με επικρατέστερο έως και τα σημερινά δεδομένα το Ν. 3028/2002. Η παραδοχή της αξίας όλων των πτυχών της στην Ελλάδα, οδήγησε στη δημιουργία ειδικών φορέων που καλούνται να αντιμετωπίσουν τα σχετικά θέματα που προκύπτουν στη χώρα.

Ειδικότερα, στην περίπτωση που μελετήσαμε, η πόλη της Λάρισας βλέπουμε ότι στην πορεία του χρόνου έχει διαμορφώσει μια σπουδαία ιστορική και πολιτιστική εικόνα και ταυτότητα. Πιο συγκεκριμένα, το κέντρο της, παρατηρήθηκε ότι διαθέτει αξιόλογη πολιτιστική κληρονομιά που χρονολογείται από τους αρχαιότερους έως και τους νεότερους ιστορικούς χρόνους. Τα περισσότερα μνημεία του κέντρου της κατείχαν σημαντικό ρόλο τις παλαιότερες εποχές λόγω της χρήσης τους και της τοποθεσίας τους και παραμένουν σπουδαία μέχρι και σήμερα για τους ίδιους λόγους αλλά και για την αρχιτεκτονική τους, τα χαρακτηριστικά τους και τη σημασία τους από εκείνες τις εποχές έως και τη σύγχρονη εποχή. Για αυτό το λόγο κρίθηκε

αναγκαία και μελετήθηκε η περίπτωση της ανάδειξης τους, ώστε να αναγνωρισθεί η αξία τους, να αξιοποιηθούν με τα κατάλληλα μέσα και να αντιμετωπίζονται με τη σπουδαιότητα και το σεβασμό που αρμόζει.

Για τη διαχείριση και την προστασία των σημαντικών μνημείων της περιοχής πραγματοποιούνται ενέργειες με διάφορους τρόπους. Ωστόσο, η ανάδειξη αρκετών μνημείων παραμένει στάσιμη και η προώθηση τους υλοποιείται με τρόπους μη αποτελεσματικούς. Όπως διαπιστώθηκε από την εργασία, πολλά μνημεία παραμένουν αδρανή, λόγω της αδιαφορίας των αρμόδιων φορέων, ενώ θα μπορούσαν να επαναχρησιμοποιηθούν και να αξιοποιηθούν με σωστό και αποτελεσματικό τρόπο. Τα μνημεία του κέντρου της έχουν μεγάλη ιστορική και πολιτιστική σημασία, για την πόλη της Λάρισας, αλλά και για την ιστορία της χώρας μας σε γενικότερα πλαίσια. Η ικανότητα των αρμόδιων φορέων και του Δήμου, σε σχέση με την οργάνωση και τη διαχείριση του μνημειακού πλούτου είναι ικανοποιητική ως ένα βαθμό, όμως δεν αρκεί γιατί στο μεγαλύτερο ποσοστό της κρίνεται αναποτελεσματική. Για παράδειγμα όσον αφορά τα μνημεία της οθωμανικής περιόδου που βρίσκονται στο κέντρο, παρατηρήθηκε ότι δεν αξιοποιούνται όπως θα έπρεπε και δεν αντιμετωπίζονται με τον απαιτούμενο σεβασμό.

Από τη άλλη πλευρά, σημαντική θεωρείται η συνεισφορά των πολιτιστικών χώρων, μέσα από τους οποίους προσφέρονται υπηρεσίες που εντάσσουν το κοινό στα πολιτιστικά ζητήματα, καθώς επίσης και τα πολιτιστικά δρώμενα που διεξάγονται και δίνουν τη δυνατότητα συμμετοχής, πληροφόρησης και ενημέρωσης στο κοινό. Οι πολιτιστικοί χώροι μέσα από το σπουδαίο υλικό που διαθέτουν, τις υπηρεσίες που μπορούν να παρέχουν, τους χώρους που μπορούν να φιλοξενήσουν συνέδρια, εκθέσεις κ.λπ. μπορούν να ενισχύσουν την ανάδειξη των μνημείων του κέντρου της Λάρισας, εφόσον υπάρξει η επιθυμητή συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων φορέων. Παράλληλα και τα πολιτιστικά δρώμενα ενδυναμώνουν την ανάδειξη τους καθώς έχουν τον πολιτιστικό χαρακτήρα που χρειάζεται, μπορούν να διεξαχθούν για παράδειγμα στους χώρους των μνημείων και με την κατάλληλη συνεργασία και οργάνωση να φέρουν εξίσου το επιθυμητό αποτέλεσμα. Η παραπάνω συνάρτηση σε συνδυασμό και με το πολιτιστικό υπόβαθρο που διαθέτει η πόλη της Λάρισας, απαιτεί ενέργειες, δράσεις και προτάσεις που να ενισχύουν την ανάδειξη των μνημείων του κέντρου της. Η πολιτιστική δυναμική της περιοχής που μελετάται είναι μεγάλη και για αυτό το λόγο κρίνεται απαραίτητη η ανάδειξη της με μέσα και

τρόπους που θεωρούνται αποτελεσματικά. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά που διαθέτει ως πόλη η Λάρισα, τα πολιτιστικά στοιχεία που περιλαμβάνει, καθώς και την αξιόλογη πολιτιστική κληρονομιά του κέντρου της, με τα κατάλληλα μέσα και τις απαραίτητες ενέργειες θα μπορούσε να μετατραπεί σε ένα πολιτιστικό κέντρο. Μέσα από την πολιτιστική δυναμική που ήδη διαθέτει η πόλη της Λάρισας, τα ανωτέρω στοιχεία σε συνδυασμό και με την σημαντική πολιτιστική κληρονομιά που διαθέτει το κέντρο της και την προβλεπόμενη ανάδειξη της, η πολιτιστική εικόνα του κέντρου της θα ενισχυθεί με αποτελεσματικούς τρόπους και θα αποκτήσει την πολιτιστική ταυτότητα ενός κέντρου που προβάλλει τον πολιτισμό και προσπαθεί για τη διατήρηση του και τη μετάδοση του στους πολίτες της πόλης αλλά και στον απλό επισκέπτη.

Με βάση όλα τα παραπάνω, την ανάλυση SWOT που αφορά την περιοχή σε συνδυασμό και με τα πολιτιστικά στοιχεία της πόλης, εντοπίστηκαν στο πλαίσιο ανάδειξης της μνημειακής κληρονομιάς του κέντρου της Λάρισας οι δυνατότητες και οι ευκαιρίες που οδήγησαν στη διαμόρφωση των προτάσεων και ενεργειών, για την σωστή διαχείριση και προώθηση των μνημείων, αλλά και για την απόκτηση πολιτιστικής ταυτότητας και εικόνας της πόλης.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Αβραμέα Α., 1974. Βυζαντινή Θεσσαλία μέχρι το 1204. Συμβολή εις την ιστορικήν Γεωγραφίαν, Διδακτορική Διατριβή. Αθήνα: Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Αϊβαλιώτου Α., 2008. Πολεοδομική Ανασυγκρότηση του ιστορικού κέντρου, Λάρισα 8000 χρόνια Νεότητας, Συλλογικό Έργο Δήμου Λαρισαίων, Λάρισα.
- Αναγνωστόπουλου Η., *Απιστία - Νεότερη νομοθεσία και νομολογία*, σε Τιμ. Τόμο για τον Ν. Ανδρουλάκη, Αθήνα 2003
- Αξενίδης Θ., 1949. Η Πελασγίς Λάρισα και η Αρχαία Θεσσαλία: Κοινωνική και πολιτική ιστορία Β'. Οι μακεδονικοί και ρωμαϊκοί χρόνοι Τόμος Β', Έκδοση: Τυπογραφείο Σίδερη, Αθήνα.
- Αυγερινού- Κολώνια Σ., “Νέες τάσεις για την προστασία και ανάδειξη της αστικής κληρονομιάς μέσα από τις νέες τάσεις προβληματισμού και σχεδιασμού των πολέων”, *Αρχιτεκτονικές Σπουδές και Αρχιτεκτονική Κληρονομιά*, επ. Κ.Καραδημας-Ε. Κωνσταντινίδου, σελ. 204-215. ΑΡΧΕΤΥΠΟ. Αθήνα, 2015
- Βουδούρη, Δ., Στρατής Α. (επιμ.), *Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, Κείμενα δημοσίου δικαίου*, Ινστιτούτο Συνταγματικών Ερευνών, 3, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλας, 1992
- Βουδούρη, Δ., 2004, *Ο νέος νόμος 3028/2002 υπό το φως των διεθνών και ευρωπαϊκών κανόνων για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς*, Πρακτικά Συνεδρίου Ευρωπαϊκού Κέντρου Δημοσίου Δικαίου, Η πολιτιστική κληρονομιά και το δίκαιο, Ευρωπαϊκό Κέντρο Δημοσίου Δικαίου, Επιμέλεια Ελένη Τρόβα, Υπό την Αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Βουλή των Ελλήνων, Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών, Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου “Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς”, Αθήνα 10 Ιουνίου 2002

- Γεραπετρίτη Γ., Το θεσμικό πλαίσιο της αρχαιολογικής έρευνας: επιστημονικό μέσο για τη διασφάλιση ενός συνταγματικού διακυβεύματος, σε Ευρωπαϊκού Κέντρου Δημοσίου Δικαίου επιμ. Τροβά Ε., *Η πολιτιστική κληρονομιά και το δίκαιο*, Πρακτικά συνεδρίου, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004
- Γιαλούρη Α. , *Η βυζαντινή Λάρισα μέσα από τις πηγές και τα μνημεία*, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου Ιστορίας και Πολιτισμού της Θεσσαλίας, 9-11 Νοεμβρίου 2006, τ. ΙΙ, σ. 490-503
- Γιαλούρη Α. 2008. *Παλαιοχριστιανική και βυζαντινή Λάρισα*, Λάρισα 8000 χρόνια νεότητας, Δήμος Λαρισαίων, Λαρισαϊκά Γράμματα, Λάρισα
- Γεωργιάδης Α. (επιμ.), *Προστασία πολιτιστικών αγαθών*, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος, 58, Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλας, 2006
- Γκλεγκλε Λ., 2006. 1^ο Διεθνές Συνέδριο Ιστορία και Πολιτισμού της Θεσσαλίας 9-11 Νοεμβρίου 2006, Θεσσαλία, Ελλάδα, Τόμος Ι,ΙΙ, Αθήνα, Εκδόσεις: Αλέξανδρος ΕΠΕ.
- Δεριζιώτης Λ., *Παλαιοχριστιανικά κτίσματα της πόλεως Λαρίσης*, Πρακτικά του Α' Ιστορικού και Αρχαιολογικού Συμποσίου "Λάρισα: Παρελθόν και Μέλλον", Λάρισα, 26-28 Απριλίου 1985, Λάρισα 1985, σ.199-210.
- Δεριζιώτης Λ., Μαντζανά Κ., *Δεκαπέντε χρόνια αρχαιολογικών ερευνών εις την Θεσσαλίαν*, Θεσσαλία. *Δεκαπέντε χρόνια αρχαιολογικής έρευνας*, 1975-1990, Αποτελέσματα και Προοπτικές, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Λυών, 17-22 Απριλίου 1990, Αθήνα 1994, σ. 349-356
- Ζαχαριάδη Α., 1995. Ο Νόμος 1608/1950 «Περί αυξήσεως των ποινών των προβλεπομένων διά τους καταχραστάς του Δημοσίου», Κριτική επισκόπηση νομολογίας, Αθήνα-Κομοτηνή
- Ζερβάκη Α. 2010, Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας: Η συμβολή της UNESCO. Αθήνα: Σάκκουλας
- Θεσσαλίας, Δ.Α.Π.Π. and Προγραμματισμού, Δ.Α., 2011. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Θεσσαλίας [διαδίκτυο. Διαθέσιμο στο:< URL: <http://www.pthes.gov.gr/data/anakoim/2011/an73a.pdf>>[πρόσβαση 13 Ιουνίου 2013].

Καρύμπαλη-Τσίπτσιου Γ., (2004), *Τα μνημεία και η κατοχή τους*, Αθήνα: Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ

Κόνσολα Ν.,(2006), *Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτική*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Κόνσολα, Ν., 1995, *Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς*, Αθήνα, Παπαζήση

Λάββας, Γεώρ. Π., *Προστασία μνημείων και συνόλων: Συλλογή κειμένων*, τχ. 1, Θεσσαλονίκη 1977

Λάββας, Γεώρ. Π., *Προστασία μνημείων και συνόλων: Βασικές έννοιες, ιδεολογία, μεθοδολογία*, τχ. 1, Θεσσαλονίκη

Μαριώλος, Π., 2017. Ιστορική αναδρομή στη φωτογραφία και η συμβολή της στην ενημέρωση.

Μαρμαράς Ε., Ράπτη Σ., Στματίου Ε., *Προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς*. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Τομέας Εφαρμοσμένων Τεχνών, Αθήνα, 2000.

Νόμος Υπ' Αριθμ. 3028, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας

Ν.Δ. 8 ΦΕΚ 124/9.6.1973-ΓΟΚ/1973

Παλιούγκας Θ. 1996. *Η Λάρισα κατά την Τουρκοκρατία (1423-1881)*, τόμος 1^{ος}, Εκδόσεις: Μάτι

Παπαγεωργίου Μ., 2017. Σημειώσεις μαθήματος Αστική Ανάπλαση και Πολιτιστική Κληρονομιά, Βόλος, Τμήμα Μ.Χ.Π.Π.Α., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Παπαγεωργίου Μ., Λαϊνάς Ι. Και Νικολακοπούλου Χ. 2010, “Η χωροταξία της μνημειακής πολιτιστικής κληρονομιάς: κατευθύνσεις σχεδιασμού σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο”, στο Η. Μπεριάτος και Μ. Παπαγεωργίου (επ.), Χωροταξία-Πολεοδομία-Περιβάλλον στον 21^ο αιώνα: Ελλάδα-Μεσόγειος, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, σελ. 619-634

Παπαγεωργίου, Μ. 2016, *Ζητήματα χωρικού σχεδιασμού για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς*, Σημειώσεις μαθήματος Αστική Ανάπλαση και Πολιτιστική

Κληρονομιά, Π.Μ.Σ. Αστική Ανάπλαση και Ανάπτυξη, Τμήμα Μ.Χ.Π.Π.Α.,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Παυλογεωργάτος Γ. 2003, Διατήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Αθήνα:
Επίκεντρο

Παπαπετρόπουλος Δ., Ν. 3028/2002 για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της
πολιτιστικής κληρονομιάς, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλας, 2006

Πολυμέρου-Καμηλάκη Α., 2004. “*Το Μπεζεστένι της Λάρισας και η συλλογική μνήμη της
ευρύτερης περιοχής*” Επετηρίς του Κέντρου Έρευνας της Ελληνικής Λαογραφίας της
Ακαδημίας Αθηνών, (1999-2003)

Σκούρης Π., Τράβα Ε., *Προστασία αρχαιοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς: Ο Ν.
3028/2002*, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλας, 2003

Τασσοπούλου, Μ., 2020. *Η κατασκευή του κοινού τόπου της μοντέρνας αρχιτεκτονικής: η
λειτουργική πόλη* (Doctoral dissertation, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ).
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών. Τομέας Ι: Αρχιτεκτονικού Σχεδιασμού)

Τζαφάλιας Θ., (1985), «Αρχαιολογικές έρευνες στη Λάρισα», στο «*Πρακτικά του ιστορικού
αρχαιολογικού συμποσίου Λάρισα: Παρελθόν και μέλλον*», εκδόσεις Δήμος Λάρισας

Τζαφάλιας Θ., (1985), «Το αρχαίο θέατρο της Λάρισας», στο «*Πρακτικά του ιστορικού
αρχαιολογικού συμποσίου Λάρισα: Παρελθόν και μέλλον*», εκδόσεις Δήμος Λάρισας

Τζίκα- Χατζοπούλου Α.(2003), «*Πολεοδομικό Δίκαιο*», Πανεπιστημιακές εκδόσεις Ε.Μ.Π.

Τριανταφύλλου Χ., (2012) *Διαχείριση βιομηχανικής κληρονομιάς στην Ελλάδα στην
κατεύθυνση τουριστικής αξιοποίησης*, Βόλος: ΤΜΧΠΠΑ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Χασάπης, Δ.Φ., 2019. *Η κρίση στην αγορά ακινήτων, η φορολογία και οι επενδυτικές
δυνατότητες της ακίνητης περιουσίας: μελέτη περίπτωσης Λάρισα* (Bachelor's thesis).

Χριστοφιλόπουλος, Δημ. Γ., *Προστασία πολιτιστικών αγαθών. Πολιτιστικό Δίκαιο. Δίκαιο
και Οικονομία*, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2005

Χριστοφιλόπουλος, Δημ. Γ., *Πολιτιστικό περιβάλλον, χωρικός σχεδιασμός και βιώσιμη
ανάπτυξη*, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2002

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Alcock, S.E., 2002. *Archaeologies of the Greek past: Landscape, monuments, and memories*. Cambridge University Press.
- Ashworth, G.J. 1994 'From history to heritage-from heritage to identity. In search of concepts and models', In *Building a New Heritage. Tourism, Culture and Identity in the New Europe*, eds G.J. Ashworth and P.J. Larkham, London Routledge, pp. 13-30.
- Ashworth, G.J. 2007 On townscapes, heritages and identities, In: *Townscapes and Landscapes*, Position Paper, Netherlands: University of Groningen.
- Binney, M. Lowenthal, D. 1981 *Our past before us. Why do we save it*, London: Temple Smith.
- Castells, M. 2010 *The power of Identity, Volume II*, London: Wiley-Blackwell.
- Cuccia, T., Guccio, C. and Rizzo, I., 2016. The effects of UNESCO World Heritage List inscription on tourism destinations performance in Italian regions. *Economic Modelling*, 53, pp.494-508.
- De la Torre, M. MacLean, M.G. 1995 'The Archaeological Heritage in the Mediterranean Region', In: *M. The Conversation of Archeological Planning in Mediterranean Region*, eds. De la Torre, An International Conference Organised by The Getty Conservation Institute an J. Paul Getty Museum, 6-12 May, Los Angeles: The Getty Conservation Institute, pp.5-14.
- De La Torre, M. MacLean, M.G. Randall, M. Myers, D. 2005 *Heritage Values in the Site Management: Four Case Studies*, eds. De la Torre, M. Los Angeles: Getty Publications.
- Elisabeth, B. R. 2001 *Landscape Design: A Cultural and Architectural History*, New York: Abrams.
- Graham, B. Howard, P. 2008 *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity*, Aldershot: Ashgate.
- Gürel, E. and Tat, M., 2017. SWOT analysis: a theoretical review. *Journal of International Social Research*, 10(51).

Karagiorgou O., *Urbanism and Economy in Late Antique Thessaly (3rd-7th century A.D.)*, *The Archaeological Evidence*, vol. I-III, Trinity 2001

Kotsakis, K., 1998. The past is ours. *Archaeology Under Fire: Nationalism, Politics, Heritage in the Eastern Mediterranean and the Middle East*, pp.44-67.

Lowenthal, D., 1998. *The heritage crusade and the spoils of history*. Cambridge University Press.

Yalouri, E., 2001. *The Acropolis: global fame, local claim*. Bloomsbury Academic.

Διαδικτυακοί τόποι

Δήμος Λαρισαίων, 2020, Διαθέσιμο: <https://www.larissa-dimos.gr/el/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Δήμος Λαρισαίων/Μνημεία, 2020, Διαθέσιμο: <http://www.larissa-culturestories.gr/el/mnimeia>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Δημοτικό Θέατρο του Ουηλ, Διαθέσιμο: https://www.artandlife.gr/larissa/locations/Dimotiko_Theatro_tou_Ouil, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Διάζωμα, Διαθέσιμο: <https://www.diazoma.gr/theaters/archaio-theatro-larisasa/>, Τελευταία επίσκεψη: 24/6/2020

Διεθνές Κινηματογραφικό Φεστιβάλ Λάρισας/Artfools International Film Festival of Larissa, Διαθέσιμο: <http://www.iffil.gr/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων, Ελληνικό Τμήμα ICOM, Διαθέσιμο: <http://icom-greece.mini.icom.museum/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Ελληνικό ICOMOS, Διαθέσιμο: <https://www.icomoshellenic.gr/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Λαρισαίων 2015-2019 (Σχέδιο), Α Φάση Στρατηγικός Σχεδιασμός, Διαθέσιμο: <https://www.larissa-dimos.gr/el/o-dimos/stratigikos-sxediasmos-dimou/item/52-stratigikos-sxediasmos>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Ευρωπαϊκή Ένωση, Διαθέσιμο: https://europa.eu/european-union/topics/culture_el,
Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Εφορεία Αρχαιοτήτων Λάρισας, Διαθέσιμο: <http://larisa.culture.gr/>, Τελευταία επίσκεψη:
21/4/2020

Ο Ιπποκράτης στη Λάρισα, Διαθέσιμο: <http://www.hippocratesinlarissa.gr/index.php/el/>,
Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

ΟΔΥΣΣΕΥΣ, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Διαθέσιμο: <http://odysseus.culture.gr/>,
Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Παπαευθυμίου Ξ., “Η πολιτιστική κληρονομιά ως παράγοντας ανάπτυξης”, Εβδομαδιαία
Οικονομική Εφημερίδα της Πάτρας “Σύμβουλος επιχειρήσεων”.
<http://www.simboulos.gr>

Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Διαθέσιμο: <https://www.piop.gr/>, Τελευταία επίσκεψη:
21/4/2020

Στρατηγικό Σχέδιο Marketing Λάρισας 2016-2020, Δήμος Λαρισαίων, Ε.ΤΟΥ.Σ.Ε.Π.
ΤΜΧΙΠΠΑ Π.Θ., Διαθέσιμο: [https://www.larissa-
dimos.gr/images/pdfs_dhmos/OPENLA_tourism_culture_EPRINT.pdf](https://www.larissa-dimos.gr/images/pdfs_dhmos/OPENLA_tourism_culture_EPRINT.pdf), Τελευταία
επίσκεψη: 20/7/2020

Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Διαθέσιμο: <http://www.mindev.gov.gr/>, Τελευταία
επίσκεψη: 21/4/2020

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Διαθέσιμο: <http://www.ypeka.gr/el-gr/>, Τελευταία
επίσκεψη: 21/4/2020

Φεστιβάλ Θεάτρου Δρόμου Λάρισας/*Street Theater Festival*, Διαθέσιμο:
[https://allartfool.wixsite.com/theatrodromou-
la?fbclid=IwAR0_soNin7c5Dg_oHAwe7JN7MUr8wnswupF360AC3wcOh1VuSo-
3TIFDORE](https://allartfool.wixsite.com/theatrodromou-la?fbclid=IwAR0_soNin7c5Dg_oHAwe7JN7MUr8wnswupF360AC3wcOh1VuSo-3TIFDORE), Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Φεστιβάλ Πηνειού, Διαθέσιμο: <https://www.festivalpineiou.gr/>, Τελευταία επίσκεψη:
21/4/2020

Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων, 2020, Διαθέσιμο: <http://culture.larissa-dimos.gr/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων, 2020, Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων/Αξιοθέατα-Μνημεία, Διαθέσιμο: http://culture.larissa-dimos.gr/viewitems.php?topic_id=11&level=2&belongs=9&lang=gr, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων, 2020, Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων/Οργανισμοί, Διαθέσιμο: http://culture.larissa-dimos.gr/viewitems.php?topic_id=13&level=2&belongs=9&lang=gr, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων, 2020, Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων/Εκδηλώσεις-Φεστιβάλ, Διαθέσιμο: http://culture.larissa-dimos.gr/viewitems.php?topic_id=37&level=2&belongs=9&lang=gr, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Council of Europe, Διαθέσιμο: <https://www.coe.int/en/web/portal/home>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

e-Demography/ Εκδόσεις ΕΛΣΤΑΤ/Απογραφές, Διαθέσιμο: <http://www.e-demography.gr/index.cfm>, Τελευταία επίσκεψη: 30/6/2020

Ebbe, K. 2009 Infrastructure and Heritage Conservation: Opportunities for Urban Revitalization and Economic Development, Directions in Urban Development, Cultural Heritage and Sustainable Tourism Thematic Group, Urban Development Unit, World Bank, February 2009, Διαθέσιμο στο: <http://siteresources.worldbank.org/INTURBANDEVELOPMENT/Resources/336387-1226422021646/Directions3.pdf>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

European Council of Spatial Planners ECTP, Διαθέσιμο: <http://www.ectp-ceu.eu/index.php/en/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Franchi E. 2015. *What is cultural heritage?* Khan Academy. Διαθέσιμο στο: <https://www.khanacademy.org/humanities/special-topics-art-history/arches-at-risk-cultural-heritage-education-series/arches-beginners-guide/a/what-is-cultural-heritage>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property ICCROM, Διαθέσιμο: <https://www.iccrom.org/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

International Committee on Archaeological Heritage Management ICAHM, Διαθέσιμο: <http://icahm.icomos.org/about-icahm/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

International Council of Museums ICOM, Διαθέσιμο: <https://icom.museum/en/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

International Council on Monuments and Sites ICOMOS, Διαθέσιμο: <https://www.icomos.org/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

International Council on Monuments and Sites ICOMOS/ Charters and other doctrinal texts, Διαθέσιμο: <https://www.icomos.org/en/resources/charters-and-texts>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

Organization of World Heritage Cities OWHC, Διαθέσιμο: <https://www.ovpm.org/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

UNESCO-World Heritage Convention, Διαθέσιμο: <https://whc.unesco.org/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization UNESCO, Διαθέσιμο: <https://en.unesco.org/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020

World Monuments Funds WMF, Διαθέσιμο: <https://www.wmf.org/>, Τελευταία επίσκεψη: 21/4/2020